

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

2.1.1 ความหมายของคำว่าครอบครัว¹

สถาบันครอบครัว คือ แบบแผนพฤติกรรมที่คนที่มีชีวิตเกี่ยวข้องกันในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและเครือญาติจะต้องปฏิบัติตาม นั่นคือ คนที่เป็นญาติกันโดยสายเลือด เช่น พ่อแม่พี่น้อง ญาติกันทางการแต่งงาน เช่น สามีภรรยา เขยสะใภ้กัน หรือการรับไว้เป็นญาติ เช่น บุตรบุญธรรม เป็นต้น คนเหล่านี้ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แบบแผนที่ตั้งคมเป็นผู้กำหนดขึ้นที่เรียกว่า สถาบันครอบครัวซึ่งครอบคลุมแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องต่างๆเหล่านี้ คือการเลือกคู่ การหมั้น การแต่งงาน การเลี้ยงดู การอบรมขัดเกลา การหย่าร้าง และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและเครือญาติทั้งหมด

“ครอบครัว” หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยา และบุตร เป็นต้น²

2.1.2 ลักษณะของครอบครัว³

Burgess กับ Locke ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่ามีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย

2.1.2.1 ครอบครัวประกอบด้วย บุคคลที่มาวมกัน โดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์

¹ นิเทศ ดินฉะกุล “สถาบันสังคม”, สังคมและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 109.

² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2531), หน้า 168.

³ สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 19 (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2540), หน้า 65-66.

ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ และ ลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2.1.2.2 สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้ อยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกันหรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3-5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือนจะมีขนาดเล็กถึงกลาง ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูกหนึ่งหรือสองสามคน หรือไม่มีเลย

2.1.2.3 ครอบครัวเป็นหน่วยติดต่อได้ต่อระหว่างบุคคล สามี ภรรยา พ่อ แม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่า ไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างมีปฏิริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน ตั้งสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

2.1.2.4 ครอบครัวถ่ายทอดค่านิยมวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่าง สามี ภรรยา และลูก เมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบแผนของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกัน และต่อผู้อื่น

ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันแห่งแรก และแห่งสำคัญของสังคม พฤติกรรมของ มนุษย์ไม่ได้เป็นไปโดยสัญชาตญาณ แต่เป็นไปโดยมีระเบียบแบบแผน โดยการอบรมสั่งสอน การขัดเกลา ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว ครอบครัวในแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม

สรุปแล้วครอบครัว อาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มาวมกัน โดยการสมรส โดยทางสายโลหิต หรือโดยการรับเลี้ยงดู (คือเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ หมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วย สามี และภรรยา โดยไม่มีบุตรของตนเอง) มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีปฏิริยาได้ตอบซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา เป็นพ่อเป็นแม่ เป็นลูกชายลูกสาว เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัฒนธรรมเดิม และอาจมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้

2.1.3 ประเภทของครอบครัว⁴

Murdock ได้แบ่งครอบครัวเป็น 3 แบบ

2.1.3.1 ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และลูก (อาจเป็นลูกบุญธรรมก็ได้) เป็นครอบครัวที่มีความสำคัญอย่างใกล้ชิดที่สุด ซึ่งจะพบเห็นทั่วไป และมีแนวโน้มที่จะมีครอบครัวแบบนี้มากขึ้น เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะมีครอบครัวใหญ่เป็นการสิ้นเปลือง โดยเฉพาะสภาพสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้ครอบครัวแบบนี้ยังมีความเป็นอิสระ แต่ห่างเหินจากญาติพี่น้อง อาจจะทำให้ความร่ำรวยและขาดความอบอุ่นได้

2.1.3.2 ครอบครัวขยาย (extended family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) และญาติพี่น้อง (เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น) อาจอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรือเขตบ้านเดียวกัน โดยอาจจะปลูกอยู่ใกล้เคียงกัน แม้จะสมรสแล้วก็ตาม เช่น อาจจะเป็นแบบ 3 ชั่วอายุคน อยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรืออยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยมีพี่น้องที่สมรสแล้วหลายคู่ คือ ทั้งคู่สมรสและลูก รวมทั้งปู่ย่า ตายาย อยู่ด้วยกัน ครอบครัวดังกล่าวจึงอาจมีถึง 20 คน และญาติพี่น้องก็มีหน้าที่ช่วยเหลือลูกหลานเป็นครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น แต่ขาดอิสระ เพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เช่น ปู่ ย่า หรือ ตา ยาย ก็ได้ ทำหน้าที่ควบคุมดูแล ความทุกข์สุขของสมาชิกในครัวเรือน เป็นระบบที่ญาติพี่น้องมีความรักใคร่ผูกพันกันมาก ครอบครัวลักษณะเช่นนี้พบมากในสังคมเกษตรกรรม เช่น จีน อินเดีย เป็นต้น

2.1.3.3 Polygamous Family ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีหนึ่ง ภรรยาหลายคน ครอบครัวแบบนี้จึงเป็นครอบครัวเดี่ยว 2 ครอบครัว หรือมากกว่าที่มีสามีและห้องร่วมกัน เช่น สังคมจีน, อิสลาม, นั้วร์ เป็นต้น

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 66-67.

2.1.4 หน้าที่ของครอบครัว⁵

2.1.4.1 สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนสมาชิกเดิมที่ตายไป หน้าที่นี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่ สังคมนั้นจะสูญหายไป การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศ คือไม่มากเกินไปหรือน้อยไป

2.1.4.2 ป่าบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification) ออกมาในรูปของการสมรส เป็นการลดปัญหาทางเพศ เช่น การข่มขืน การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรสเป็นวิธีหนึ่งที่จะเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขต

2.1.4.3 เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of immature children or raising the young) ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นสถานที่ที่ส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ ไม่ให้เกิดปัญหาสังคม

2.1.4.4 ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด วิธีการอบรมทำได้ทั้งทางตรง คือ การสั่งสอนดูคำหรือว่ากล่าว ทางอ้อมคือทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมมีอยู่ตลอดเวลาครอบครัวให้การอบรมเด็กตั้งแต่เกิดจนตาย

2.1.4.5 กำหนดสถานภาพ (social placement)

2.1.4.6 ให้ความรักความอบอุ่น (affection)

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 68-70.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก

2.2.1 ความหมายของการทารุณกรรมเด็ก

ความหมายของนักวิชาการในประเทศ

การประชุมอาเซียน⁶ ครั้งที่ 2 เรื่องการกระทำทารุณกรรม และทอดทิ้งเด็ก ให้คำจำกัดความคำว่า “child abuse” หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่มีร่างกายปกติ และเด็กพิการอายุต่ำกว่า 15 ปี ถูกกระทำทารุณกรรมทางด้านร่างกาย (physical abuse) จิตใจ (emotional abuse) เพศ (sexual abuse) และทางสังคม คือ ใช้เด็กในสนามรบ เป็นต้น

ดวงใจ กสถานติกุล ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็กว่า เป็นการทารุณโดยทางร่างกายหรือจิตใจต่อผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เช่น การเย็บตึกลงโทษรุนแรงเกินไป ทอดทิ้งไม่ให้การเลี้ยงดูเอาใจใส่ที่เหมาะสม หรือทำมิดีมิร้ายทางเพศ

รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงฐานิต อิศรเสนา⁷ “ การทารุณกรรม คือ การกระทำต่อเด็กอย่างผิดๆ ด้วย กาย วาจา ใจ การล่วงเกินทางเพศ การกระทำที่มีผลต่อสังคม และพัฒนาการของเด็ก เช่น การใช้แรงงานเด็ก

รองศาสตราจารย์นายแพทย์ อัมพล สุอำพัน⁸ “เด็กที่ถูกกระทำทารุณ หมายถึง การที่เด็กได้รับความทุกข์ทรมาน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองเด็กเป็นคนที่กระทำ”

“การกระทำทารุณกรรมทางเพศหมายถึง การกระทำในด้านกิจกรรมทางเพศต่อเด็กหรือวัยรุ่นในลักษณะต่างๆ โดยที่เด็กหรือวัยรุ่นไม่มีความยินยอมพร้อมใจต่อการกระทำ

⁶ ธรรมนูญ เหล่าสภากษัตริย์, “ บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรม ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 10-11.

⁷ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะแพทยศาสตร์ และคณะ, การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณเด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 35.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

หรือ การล่วงเกินทางเพศนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้ใหญ่หรือผู้กระทำ ซึ่งในเด็กเล็กอาจจะไม่มีความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนเอง และถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก และสิทธิทางสังคมของครอบครัว”

รองศาสตราจารย์แพทย์หญิง คุณหญิงสำหรี จิตตินันท์⁹ ได้เสนอความหมายของเด็กถูกระงับการทารุณกรรมที่ใช้ในสถาบัน NSPCC (National Society for the Prevention of Cruelty to Children) ของอังกฤษ ดังนี้

“การทารุณกรรมทางกาย (physical abuse) หมายถึง การที่ร่างกายได้รับบาดเจ็บจากการลงโทษรุนแรงเกินเหตุ รวมถึง การทำให้ได้รับสารพิษโดยเจตนา โดยมีประวัติข้อมูลชัดเจน หรือมีข้อซักชวนสงสัยอย่างมีเหตุผลว่า การบาดเจ็บนั้นมีผู้ทำให้เกิดขึ้น”

“การล่วงเกินทางเพศ (sexual abuse) หมายถึง เด็กและผู้เยาว์ที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ ยังต้องอาศัยผู้ใหญ่ยังไม่บรรลุนิติภาวะถูกล่วงเกินทางเพศ โดยที่เด็กยังไม่เข้าใจดี เด็กไม่ยินยอม หรือไม่อาจปฏิเสธได้ หรือสมาชิกในครอบครัวบางคนล่วงเกินทางเพศ ในลักษณะสังคมไม่ยอมรับ”

“การทำร้ายอารมณ์เด็ก (emotion abuse) หมายถึง การกระทำต่อเด็กอย่างผิดๆ หรือรังเกียจเด็กอย่างรุนแรง หรืออย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดผลเสียอย่างสาหัสต่อพฤติกรรม และพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็ก ที่จริงการทารุณเด็กทุกรูปแบบย่อมมีผลต่ออารมณ์ของเด็กเสมอ จะเรียกว่าเป็นการทำร้ายอารมณ์เด็กในกรณีที่มีผลต่ออารมณ์เป็นส่วนใหญ่”

“กลุ่มอื่นที่น่าเป็นห่วง (grave abuse)¹⁰ หมายถึง เด็กที่ถูกทารุณแล้ว ไม่เข้าข่ายกับสถานการณ์ที่กล่าวมาแล้ว ภายหลังจากประเมินสภาพทางสังคมหรือทางการแพทย์แล้วพบว่า เด็กอยู่ในเกณฑ์เสี่ยงสูงต่อการถูกระงับการทารุณกรรม ทั้งนี้อาจรวมถึงเด็กรายอื่นในครอบครัวที่เคยมีเด็กถูกรุณมาก่อน หรือมีผู้ถูกระงับการทารุณกรรมอยู่ในครอบครัวนั้น”

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

¹⁰ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะแพทยศาสตร์, และคณะ, การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกระงับการทารุณ เด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 35.

วัชรินทร์ ปิ๊งเจกวิญญุตกุล¹¹ ให้ความหมายว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การเขียนตีที่รุนแรงโหดร้าย หรือดูร้ายตามความรู้สึกของวิญญูชนโดยทั่วไป อันมิใช่ลักษณะการอบรมสั่งสอน ซึ่งมีผลทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย หรือจิตใจของเด็ก แม้การกระทำนั้นจะไม่ได้กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย เช่น การดูค่า การปฏิเสธไม่ให้ความสนใจ การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม การทอดทิ้ง ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและจิตใจของเด็ก

วิชา มหาคุณ และ วัชรินทร์ ปิ๊งเจกวิญญุตกุล¹² ให้ความหมายว่า เด็กถูกทารุณหมายความถึงเด็กที่บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผู้รับดูแล กระทำทารุณกรรมจนได้รับอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ หรือได้รับอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิต

ความหมายตามนักวิชาการต่างประเทศ

Elizabeth Evatt ผู้พิพากษาศาลครอบครัวออสเตรเลีย ให้คำจำกัดความคำว่า “child abuse” หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ตลอดจนญาติใกล้ชิด กระทำอันตรายแก่กายและจิตใจ การทอดทิ้ง (neglect) การประทุพทุฐิตทางเพศสัมพันธ์ (Sexual Abuse) กับเด็ก

Coleman นักจิตวิทยา ให้คำจำกัดความคำว่า “child abuse” หมายถึง การที่บิดามารดา ไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ขาดความสนใจในความเป็นอยู่ของเด็ก ไม่มีเวลาให้กับเด็ก ไม่ให้ความสำคัญในสิทธิของเด็ก หรือไม่ยอมรับว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

V.J. Fontana ให้คำจำกัดความคำว่า “child abuse” คือ การเลี้ยงดูเด็กโดยมิชอบ (maltreatment) เช่น การไม่ยอมรับเด็ก การทอดทิ้งเด็ก และการให้เด็กขาดอาหาร (malnutrition) จนเป็นเหตุให้เด็กนั้นได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ

¹¹ วัชรินทร์ ปิ๊งเจกวิญญุตกุล. “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็ก”, เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่อง ทิศทางกระบวนการยุติธรรมไทยในการคุ้มครองสิทธิเด็ก, 2542, หน้า 1.

¹² สารีภา ธิติสุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 13.

Parke และ Collmer ให้คำจำกัดความว่า การที่จะพิจารณาว่าการกระทำ การกระทำเช่นใดเป็นการกระทำทารุณกรรมเด็ก ย่อมต้องพิจารณาถึงบรรทัดฐานทางสังคม (social norms) ของแต่ละสังคมไป เช่น การกระทำต่อเด็กที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เกิดขึ้นใน สังคมต่างกัน แต่ละสังคมเห็นแตกต่างกันไป แต่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการกระทำหรือค ะเว้นการกระทำที่ยังผลให้เด็กได้รับอันตรายแก่กาย และจิตใจ ถือว่าเป็นการทารุณกรรม

D.A. Gil ให้คำจำกัดความคำว่า “child abuse” หมายถึง การกระทำใดๆ ซึ่งมีผล กระทบต่อความสามารถของเด็กทางร่างกาย หรือกระทบต่อสุขภาพทางจิตใจ

Symonds ให้คำจำกัดความคำว่า “child abuse” หมายถึง การที่บิดามารดา ขอบคุดำ ฐูจี้กับเด็กจนเกินไป หรือไม่ให้ออกาสกับเด็กได้เรียนตามสภาพวัยอันสมควร ทำโทษ ฝึยณตึรณแรงเกินไป (over punishment) หรือเข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กจน เกินไป (over stressing disciplines)

C.H. Cempe¹³ ให้คำจำกัดความว่า “การทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การทารุณ กรรมหรือการทรมานเด็กจนได้รับอันตรายแก่กาย โดยบิดามารดา หรือผู้ดูแลเด็กนั้น ผลจากการ ทารุณกรรมทำให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ในบางรายถึงกับไร้ความสามารถอย่าง ถาวร (permanent disability) หรือถึงแก่ความตาย

Schmitt¹⁴ ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การที่ บิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กกระทำด้วยประการใดๆ ต่อเด็ก และยังผลให้เกิด ันตรายแก่กาย หรือจิตใจของเด็กนั้น

¹³ สมลักษณ์ ขนอม, “ การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมใน ครอบครัว” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 12-14.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

Bahari ¹⁵ ให้คำจำกัดความว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การกระทำ (act of commission) หรือการเว้นการกระทำ (act of omission) ซึ่งผลให้เกิดความบกพร่องในการพัฒนาร่างกายและจิตใจของเด็ก

Kathleen C. Faller ¹⁶ ให้ความหมายของการทารุณกรรมเด็กว่า หมายถึงการทำอันตรายหรือคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพของเด็ก ด้วยการทำให้เด็กบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ไม่ใช่อุบัติเหตุ ด้วยการกระทำทารุณกรรมทางเพศ หรือด้วยการกระทำทารุณต่อเด็กอย่างทารุณ

นอกจากนี้ ยังได้มีการให้ความหมายตามนิยามในกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น

ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ¹⁷ มีบัญญัติคำว่า การทารุณกรรมเด็กไว้ในมาตรา 398 ความว่า “ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทารุณต่อเด็กอายุไม่เกินสิบสามปีซึ่งต้องพึ่งผู้อื่นในการดำรงชีพหรือการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ¹⁸ (Children Care and Protection Act. 1987) ของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย มาตรา 3(1) บัญญัติว่า “การกระทำทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การทำร้ายร่างกาย (assault) รวมถึงการกระทำทารุณทางเพศ (sexual abuse) ต่อเด็ก หรือการเลี้ยงดูเด็กในสภาพที่ไม่เหมาะสม (maltreatment) รวมทั้ง การบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดครองธรรม ให้เด็กกระทำสิ่งใด ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก การกระทำดังกล่าวทำให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ หรือมีผลกระทบต่อการพัฒนาการของเด็กนั้น

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

¹⁶ สารีกา ชิตสุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม”, หน้า 13.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁸ วิศิษฐ์ ฉัตรกริช, “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กทางครอบครัว ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารสังคม คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538).

Child Protective Service Act. 1973¹⁹ ของมลรัฐนิวยอร์ก กล่าวว่า child abuse และ maltreatment ดังนี้

1. “การทารุณกรรมเด็ก (child abuse)” หมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 16 ปี ถูกบิดามารดา ถูกบิดามารดา หรือผู้ปกครอง กระทำดังต่อไปนี้

- 1.1 ทำโทษหรือข่มขู่ให้ผู้อื่นทำโทษเด็กจนได้รับอันตรายสาหัส
- 1.2 ให้เด็กทำหรือปล่อยให้เด็กกระทำในสิ่งที่ยังอันตราย
- 1.3 กระทำหรือให้ผู้อื่นกระทำผิดในทางเพศสัมพันธ์กับเด็ก

2. “การเลี้ยงดูไม่ชอบ (maltreatment)” หมายถึง บุคคล อายุต่ำกว่า 18 ปี ได้รับอันตรายเนื่องจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองให้การอุปการะเลี้ยงดูต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น

2.1 ให้อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การศึกษา และอนามัยไม่เพียงพอ ทั้งๆที่อยู่ในฐานะที่จะอุปการะเลี้ยงดูได้

2.2 ใช้อำนาจปกครองในลักษณะเข้มงวดกดขี่จนเกินไป

2.3 กระทำการใดๆ โดยปราศจากเหตุผลหรือข่มขู่ผู้อื่น กระทำต่อเด็กในลักษณะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจของเด็ก หรือใกล้ชิดกับการเกิดภัยเช่นนั้น

2.4 กระทำการใดๆ ในลักษณะให้เด็กติดยาเสพติดให้โทษ

2.5 กระทำการใดๆ ให้เด็กดื่มสิ่งที่มีเมามา มีผลให้เด็กมีเมามาจนครองสติไม่ได้

2.6 กระทำการใดๆ อันมีลักษณะผิดธรรมชาติแก่เด็กจนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

Dr.Kavin Brown²⁰ ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กถูกทำร้ายของประเทศอังกฤษ ได้ให้ข้อเสนอต่อเรื่องนี้ว่า การที่จะมองพฤติกรรมใดๆ ว่าเป็นการทำร้ายเด็กหรือไม่ ดูได้ 3 อย่าง คือ

1. อารมณ์ทางอารมณ์ (anger) ในขณะนั้นว่าผู้กระทำ กระทำฯ ไปด้วยอารมณ์หรือไม่
2. พฤติกรรม (behavior) ว่าก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ หรือไม่
3. เจตนา (intent) ว่าผู้กระทำมีเจตนาทำให้เด็กเจ็บหรือไม่

¹⁹ เรื่องเดียวกัน,

²⁰ คอพงษ์ พงษ์เสรี, “ปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต ภาควิชาจิตวิทยา คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 11.

สรุปแล้ว “การทารุณกรรมเด็ก” หมายถึง การกระทำที่ไม่ถูกต้องต่อเด็ก หรือการที่เด็กถูกทำอันตราย หรือถูกคุกคามต่อสุขภาพจิต หรือสวัสดิภาพโดยบุคคลอื่น โดยทำให้บาดเจ็บทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ทางเพศ การใช้แรงงานเด็ก ทำให้เกิดผลกระทบต่อ พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สมอง การเรียนรู้ และการปรับตัวเข้าสู่สังคม

“การทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัว”²¹ หมายถึง การที่บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กกระทำการใดๆ หรืองดเว้นการกระทำใดๆ ที่มีผลทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจของเด็กเกินกว่าที่วิญญูชนคาดคิดได้

2.2.2 สาเหตุของการทารุณกรรมเด็ก²²

2.2.2.1 สาเหตุทางจารีตประเพณี วัฒนธรรม

ในสังคมดั้งเดิม เด็กถูกมองว่าเป็นตัวแทนของความชั่วร้าย ภูติผีปิศาจ ต้องทำโทษรุนแรงหรือชนบางเผ่าเห็นว่า การมีบุตรเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ โดยเห็นว่า เด็กเป็นแรงงานสำคัญที่ช่วยพยุงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และชนหลายเชื้อชาติที่มองว่า เด็กเป็นเหยี่ยงทรัพย์สินของบิดามารดา บิดามารดามีอำนาจที่จะทำอะไรกับบุตรได้ เช่น นำไปขายทาส ทัศนคติของสังคมดั้งเดิมดังกล่าว จึงมีการปฏิบัติต่อเด็กในลักษณะทารุณกรรมเหมือนหนึ่งเด็กไม่มีชีวิตจิตใจ ซึ่งลักษณะต่างๆ โดยถือว่าเด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่หรือครอบครัว ก็ยังฝังรากในสังคมไทย จึงทำให้พ่อแม่กระทำทารุณกรรมต่อเด็กในลักษณะต่างๆ เช่น การเขียนตีบุตรอย่างรุนแรง การนำบุตรไปขาย เป็นต้น

2.2.2.2 สาเหตุปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม

นักจิตวิทยาได้อธิบายสาเหตุทางด้านจิตวิทยาที่กดดันให้บิดามารดาทารุณกรรมเด็กไว้หลายทฤษฎี เช่น บิดามารดาที่มีบุคลิกภาพเป็นคนเจ้าอารมณ์ (impulsive) บิดามารดาที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง (unstable) บิดามารดาที่เข้มงวดชอบใช้อำนาจ (domineering) หรือมี

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า11.

²² สมลักษณ์ ขนอม, “ การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว ”, หน้า 17-21.

บุคลิกภาพเป็นคนก้าวร้าว (aggressive) หรือความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาไม่ราบรื่น บิดามารดาที่กระทำทารุณกรรมต่อเด็กตัวอย่างเช่น

1. บิดามารดาที่มีพฤติกรรมทารุณกรรมบุตรของตน เนื่องจากเมื่อครั้งที่คนเป็นเด็กเคยถูกทำโทษทางร่างกายที่รุนแรงเสมอ หรือถูกทอดทิ้ง หรือขาดบิดามารดาในขณะที่ตนเองอยู่ในวัยเด็ก ประสบการณ์ในวัยเด็กจึงอยู่ในจิตใจได้สำนึกและมักจะแสดงต่อบุตรของตนในลักษณะวงจรที่รุนแรง (cycle of violence) คล้ายพฤติกรรมทดแทน นอกจากนี้บิดามารดาที่ชอบแยกตัวจากสังคมก็มักจะมีพฤติกรรมกระทำทารุณกรรมบุตรของตน เช่นกัน
2. บิดามารดาที่มีพฤติกรรมทารุณกรรมบุตรของตน มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ชอบความก้าวร้าวรุนแรง แต่ปรากฏว่ามักจะมีพฤติกรรมรุนแรงกับบุตรโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ยังเห็นว่าบิดามารดาที่มีความเชื่องมง่าย หรือพวกที่หลงตัวเอง (narcissistic) มักจะมีพฤติกรรมกระทำทารุณกรรมกับบุตรของตนเอง
3. ในกรณีที่บิดามารดาไม่สามารถแก้ไขความบกพร่องทางเพศหรือมีความสุขทางเพศน้อย เพราะมีปมด้อย ข้อบกพร่องดังกล่าวมีผลให้แสดงพฤติกรรมกระทำทารุณกรรมกับบุตรของตนเองเสมอ
4. ปัจจัยที่ทำให้บิดามารดาทำโทษรุนแรง เนื่องมาจากบิดามารดาเคยมีประสบการณ์กับสิ่งรุนแรงก้าวร้าว และเคยถูกกระทำทารุณกรรมเมื่อครั้งเป็นเด็ก จึงเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาการโรคจิต (psychopathic state) หรือไม่ก็เป็นคนที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพ ในสถานการณ์เช่นนี้มักจะก่อให้เกิดภาวะความกดดันและความขัดแย้งภายในครอบครัว (marital conflict) บิดามารดาที่อยู่ในสถานการณ์เช่นนี้จึงมักใช้ความรุนแรงทำโทษเมื่อบุตรเสมอ นอกจากนี้ครอบครัวที่มีบุตรมากหรือบิดามารดา ดกงานก็มักจะใช้ความรุนแรงกับบุตรในกรณีที่บิดามารดาไม่ต้องการบุตรคนใดคนหนึ่งอย่างมาก มักจะกระทำทารุณกรรมกับบุตรคนนั้นฐานะทางสังคม (social position) ของบิดามารดา กล่าวคือ ในกรณีที่บิดามารดาไม่ประสบความสำเร็จในเป้าหมายทางสังคม หรือฐานะทางสังคมต่ำลง เกิดภาวะตั้งเครียดและมักจะปฏิบัติต่อบุตรในลักษณะทารุณกรรม ทำนองเดียวกับความเชื่อในเรื่องโชคลาง หากบิดามารดาตกอับหรือล้มละลายหรือได้รับภัยพิบัติใดๆ ในระหว่างที่บุตรคนใดเกิดจะฝังใจเชื่อว่าบุตรคนนั้นนำโชคร้ายมาสู่ตน การปฏิบัติต่อบุตรคนนั้นจึงมักมีลักษณะรุนแรงโหดร้าย เป็นต้น

Anette Engfer และ Klaus A.Schneewing ได้ทำการศึกษาเน้นด้านจิตวิทยา โดยศึกษาครอบครัวจากเยอรมันตะวันตก จำนวน 570 ครอบครัว พบเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบ หรือกระทำทารุณกรรมเด็ก คือ

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมของบิดามารดา (socialization experience of the parents) ในกรณีที่บิดามารดา มีประสบการณ์เคยถูกกระทำทารุณกรรมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เมื่อครั้งเป็นวัยเด็ก ไม่ได้รับความอบอุ่นจากบิดามารดา ประสบความล้มเหลวในการศึกษา กลายเป็นเด็กขาดความสุข ขอบกพร่องต่างๆดังกล่าว จะทำให้กลายเป็นคนที่มีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพ เช่นเป็นคนหงุดหงิดเจ้าอารมณ์และโรคประสาท ในขณะเดียวกัน มักจะเกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว เช่น ความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยา (marital conflict) ความไม่ลงรอยกันในเรื่องบุตร เป็นต้น จากความขุ่นเคืองในครอบครัวดังกล่าวเป็นมูลเหตุให้บิดามารดา มีแนวโน้มเป็นคนก้าวร้าว โมโหง่าย และมีความรู้สึกสิ้นหวัง ในภาวะการณ์เช่นนี้บิดามารดาจึงมักจะทำโทษบุตรรุนแรง

2. บิดามารดาเคยเป็นเด็กที่มีปัญหามาก่อน (problem child) ในกรณีที่บิดามารดาเป็นเด็กที่มีปัญหามาก่อน เช่น ปัญหาทางด้านความประพฤติ มีปัญหาในการเรียนรู้ หรือมีปัญหาทางด้านจิตประสาท ยังผลให้มีพฤติกรรมเป็นคนก้าวร้าว โมโหง่าย มีความรู้สึกสิ้นหวังและไม่ปลอดภัย มักจะมีพฤติกรรมทำโทษอย่างรุนแรง

2.2.2.3 สาเหตุความสับสนในโครงสร้างทางสังคม

สิ่งแวดล้อมทางสังคมนับว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์มากในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำจะเกิดภาวะการตกงาน ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรม ตลอดจนความแออัดในชุมชนใหญ่ เกิดภาวะความเครียดหรือความกดดันมาก โอกาสที่บิดามารดาจะใช้อารมณ์กระทำการทารุณกรรมบุตรย่อมมีมาก

2.2.2.4 สาเหตุจากการเป็นโรคจิต โรคประสาท

บิดามารดาที่เป็นโรคจิต โรคประสาทมักจะมีพฤติกรรมกระทำทารุณกรรมกับบุตรของตนเองโดยไร้เหตุผล หรือไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ ซึ่งได้แก่ การเป็นโรคประสาทในแม่ และบุคลิกภาพแปรปรวนชนิดเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมของพ่อ (antisocial personality disorder) พ่อแม่ประเภทนี้มักจะมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนอย่างเห็นได้ชัดโดยที่คนปกติไม่คาดคิดว่าจะเป็นไปได้ เช่น การใช้เตารีดนาบ เป็นต้น

2.2.2.5 สาเหตุจากสุราหรือยาเสพติด

การที่บิดามารดาเสพยา จนมีเมามา ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มักจะมีพฤติกรรมรุนแรงทุบตีและกระทำทารุณกรรมต่อบุตรของคนเสมอ

2.2.2.6 สาเหตุจากการตีการพินัน

บุคคลที่ตีการพินันมักจะมีอารมณ์เครียด และอารมณ์เสียบ่อยๆ เมื่อเสียการพินัน จึงมักจะกระทำทารุณกรรมบุตร หรือเด็กที่อยู่ในความปกครองของตนเองเสมอ

2.2.2.7 สาเหตุที่มารดาไม่ต้องการเด็กอย่างมาก

ในกรณีที่มารดาไม่ต้องการเด็กเนื่องจากบุตรนอกสมรส บุตรที่ไม่เป็นไปตามที่ตนเองต้องการ เช่น ต้องการบุตรชายกลับเป็นบุตรหญิง หรือถูกเลี้ยงที่ติดมากับคู่สมรสอีกฝ่าย ในกรณีเช่นนี้มารดาจะมีความรู้สึกไม่ต้องการเด็กนั้น การทุบตีหรือการกระทำทารุณกรรมเด็กจึงมักจะเกิดขึ้นเสมอ

2.2.2.8 ปัญหาดังคมเศรษฐกิจของครอบครัว

คือ ครอบครัวคนชั้นต่ำ มีรายได้น้อย ขาดแคลนที่อยู่อาศัยและว่างงาน มักจะเป็นคนที่หาเช้ากินค่ำ ระบายรายได้ค่อนข้างต่ำเป็นพวกที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เคลื่อนย้ายอพยพไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหารายได้ บางครั้งประสบปัญหาการว่างงาน ส่วนใหญ่เป็นพวกกรรมกรรับจ้างเป็นอาชีพที่ไม่แน่นอน พวกนี้มักจะผิดหวังในงานอาชีพ ไม่มีช่องทางที่จะแสวงหารายได้ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถจะปรับตัวได้ จึงหาทางออกด้วยการกระทำที่ขัดต่อกฎศีลธรรม

บิดามารดาที่ประสบความล้มเหลว เกี่ยวกับสถานภาพในสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ ยังผลให้เกิดปัญหา 3 ประการ คือ

1. ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว (infra-family conflict)
2. ก่อให้เกิดบุคลิกภาพเผด็จการชอบใช้อำนาจเข้มงวดกับบุตร (rigid-authoritarian personality) ขาดความรอบคอบ การควบคุมตนเองต่ำ
3. ตั้งเป้าหมายอนาคตของบุตรไว้สูง ชอบใช้อำนาจบังคับ เช่น บังคับให้บุตรเรียนตามที่ตนต้องการ มีความคิดทางอนุรักษนิยม และชอบการแข่งขัน

2.2.2.9 สาเหตุจากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองค้อยในเรื่องสติปัญญา และมีกร

ศึกษาคำ

คนชนิดนี้ไม่สามารถที่จะเรียนรู้ปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมได้ ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานชีวภาพและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมีส่วนให้กระทำการทารุณกรรมเด็กได้ โดยธรรมชาติไม่สามารถที่จะเรียนรู้ด้านวิชาการได้ แต่ในทางปฏิบัติสามารถเลียนแบบหรือรับเอาการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ไว้

นพ.อัมพล สุอำพัน²³ จำแนกสาเหตุของการกระทำทารุณกรรมเด็ก เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. สาเหตุจากพ่อแม่ผู้ปกครอง

1.1 พ่อแม่ ของเด็กเหล่านี้มักมีประวัติเคยถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณหรือถูกทำร้าย เมื่ออยู่ในวัยเด็กมาก่อน อาจมีลักษณะหงอยเหงา ซึมเศร้า แยกตนเอง ไม่ชอบสนิทกับใคร พ่อแม่ประเภทนี้มักจะทอดทิ้งไม่เอาใจใส่เด็ก

1.2 พ่อแม่ที่มีบุคลิกภาพไม่ถึงวุฒิภาวะมีนิสัยเหมือนเด็กकुมารมณไม่อยู่ โกรธง่าย โมโหร้าย ดังนั้นเด็กที่อยู่ในความดูแลต้องอาจถูกทำโทษ ทำร้ายอย่างรุนแรงได้

1.3 ปัญหาในครอบครัว เช่น ปัญหาการสมรสไม่ราบรื่น มีการหย่าร้าง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ร่วมกับสภาพความเป็นอยู่ที่ต้องแยกตัวโดดเดี่ยวจากสังคม ทำให้ขาดความช่วยเหลือเกื้อกูลจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เด็กอาจเป็นที่ระบายอารมณ์ความเครียดของพ่อแม่

1.4 ปัญหาทางด้านจิตใจและสังคม เล่นการพนัน คีฬสุรา ดินยาเสพติด ซึ่งทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ละเลยต่อการเอาใจใส่ลูก

1.5 การขาดความรู้ทางด้านจิตวิทยาเด็ก ไม่เข้าใจพฤติกรรมของเด็กแต่ละวัย ขาดทักษะ และเทคนิคในการอบรมเด็กจึงใช้วิธีการลงโทษรุนแรงเกินความจำเป็น แม่ที่ลงโทษลูกมีอายุน้อยเกินไปโดยเฉลี่ย ส่วนใหญ่มีลูกก่อนอายุ 20 ปี

²³ อัมพล สุอำพัน, "กลุ่มอาการทารุณเด็ก", เอกสารประกอบการอบรม เรื่อง คู่มือการมีส่วนร่วมในการค้นหา ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพเด็กถูกกระทำทารุณ, ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร, 2539, หน้า 3-11.

1.6 พ่อแม่ที่เคยถูกเลี้ยงดูในวัยเด็กอย่างทารุณ ก็มักจะมีแนวโน้มของพฤติกรรมไปในแนวทางที่ตนเองเคยได้รับมาในอดีต

1.7 พ่อแม่มีความกดดันเกี่ยวกับลูก ดูถูกตลอดเวลา ขาดการผ่อนคลายความเครียด และไม่สามารถหาผู้ปรึกษาได้ มักแสดงออกทางอารมณ์กับเด็ก

1.8 พ่อแม่ที่ตั้งความหวังไว้กับเด็กจนมากเกินไป เมื่อเด็กไม่สามารถทำได้ พ่อแม่มักจะโกรธและลงโทษเด็ก

1.9 พ่อแม่ที่มีปัญหาทางจิตเวช เช่น มีบุคลิกภาพแปรปรวนชนิดอันธพาล โรคจิตประเภทหวาดระแวง โรคจิตซึมเศร้า เป็นต้น ทำให้ก่อเหตุทารุณกรรมทำร้ายเด็กได้รุนแรง มีการศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่มีปัญหาทางจิตเวชทำทารุณต่อเด็กเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ส่วนอีกร้อยละ 90 เป็นพ่อแม่ที่มีบุคลิกภาพปกติ แต่ปัจจัยอื่นที่ผลักดันให้แสดงอารมณ์โกรธต่อเด็ก

สำหรับผู้ที่ทำทารุณกรรมต่อเด็กร้อยละ 90 มักเป็นพ่อแม่บุญธรรมหรือพ่อแม่ที่แท้จริงร้อยละ 5 เป็นเพื่อนของพ่อแม่ที่อาศัยอยู่ด้วย ร้อยละ 5 เกิดจากพี่เลี้ยงที่ช่วยดูแลเด็กและอีกเล็กน้อยเกิดจากพี่น้อง แม่มักเป็นผู้กระทำมากกว่าพ่อ และมีข้อสังเกตว่า ถ้าพ่อหรือแม่ก็ตามที่กระทำทารุณเด็ก อีกฝ่ายหนึ่งจะยอมรับหรือไม่คัดค้านการกระทำรุนแรงนั้น

2. สาเหตุจากตัวเด็ก

2.1 ลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ (temperament) เป็นเด็กที่เลี้ยงยาก (difficult child) เด็กพวกนี้จะกระตุ้นให้พ่อแม่เกิดความโกรธได้ง่าย

2.2 เหตุการณ์ใดที่ทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการ bonding attachment ในวัยเด็กอาจเป็นสาเหตุของการทารุณเด็ก ประมาณร้อยละ 50 ของเด็กเหล่านี้มีประวัติคลอดก่อนกำหนด และถูกแยกจากแม่เมื่อแรกเกิด ร้อยละ 10 เป็นเด็กที่มีความพิการมาแต่กำเนิด

2.3 เด็กที่มีลักษณะซนมาก บุคลิกภาพไม่พัฒนาสมอายุ มีสติปัญญาต่ำ เป็นเด็กเกิดนอกสมรส เป็นบุตรบุญธรรม หรือมีลักษณะหน้าตาคล้ายกับคนที่พ่อแม่ไม่ชอบ เหล่านี้เป็นสาเหตุให้พ่อแม่มีทัศนคติที่ปฏิเสธและไม่ต้องการเด็ก

3. ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หรือเกิดขึ้นติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว การตกงาน พ่อแม่แยกกันอยู่ การเจ็บป่วยของเด็ก ภาวะการตกงาน เศรษฐกิจที่บีบรัดของครอบครัว เป็นต้น ทำให้พ่อแม่เครียดเนื่องจากการปรับตัวต่อภาวะวิกฤต ความอดทนทางอารมณ์ลดลง เด็กอาจเป็นแพะรับบาปโดยเป็นที่รองรับอารมณ์ของพ่อแม่ ภาวะวิกฤตเหล่านี้มักจะไม่ได้เป็นต้นเหตุของการทารุณเด็กที่แท้จริง แต่เป็นเหตุซ้ำเติมให้มีจุดระเบิดต่อการกระทำต่างๆ ต่อเด็กมากกว่า

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก²⁴ สรุปสาเหตุที่บิดามารดาทำร้ายบุตรไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากบิดามารดาถูกเลี้ยงดูมาด้วยวิธีการทำร้าย โดยปู่ย่า ตายาย เช่นกัน สภาพการเลี้ยงดูเช่นนั้น จึงฝังใจกลายเป็นวิธีการดำรงชีวิตที่บิดามารดาผู้นี้คิดว่าเป็นเรื่องที่ชอบที่ควร ถูกต้องที่จะต้องปฏิบัติต่อบุตรของตนเช่นเดียวกัน อาจเรียกว่าเป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย
2. สาเหตุมาจากการมีบุตรขณะที่บิดามารดาไม่มีความพร้อม เช่น หารายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว จึงดุด่าหรือมีวิญวณ คุณวณ ไม่เหมาะสม ไม่เข้าใจเด็ก หรือขาดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกดุด่า ดังนั้นบิดามารดา จึงอาจทำร้ายทารุณบุตร เพราะไม่เข้าใจสาเหตุที่บุตรร้องไห้ก่อนความรำคาญให้แก่ตน
3. นอกจากนั้นยังมีกรณีที่เป็นบุตรนอกสมรส บิดามารดาไม่ต้องการให้เกิด แต่ไม่ได้ทำแท้งหรือการทำแท้งไม่ประสบความสำเร็จ โดยมากมักจะเป็นมารดา จึงมีความเกลียดชังบุตร
4. บิดามารดา มีปัญหาทางจิตซึ่งอาจเกิดจากความกดดันจากชีวิตครอบครัว หน้าที่การงาน และสังคมภายนอก รวมทั้งบิดามารดาบางรายมีสติปัญญาต่ำด้วย
5. บุตรเป็นเด็กประเภท Hyper Active ซึ่งไม่สามารถควบคุมการเคลื่อนไหว หรืออารมณ์ของตนเองได้ มีบุคลิกที่อยู่ไม่เป็นสุข มักกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่ก่อความเดือดร้อนรำคาญให้แก่บิดามารดาอย่างมาก แต่ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กไม่เคยพบคดีประเภทนี้ เป็นเพียงรายงานจากบุคลากรทางการแพทย์

²⁴ วิศิษฐ์ ฉัตรกริช, “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กทางครอบครัว”, หน้า 111

ครอบครัวที่มีคามารดาทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำให้เกิดกระทบกระเทือนในทางจิตใจแก่บุตร และซึมซับความรุนแรงนั้นไว้ในจิตใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบุคลิกภาพอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังที่จิตแพทย์ได้วิเคราะห์ว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยุ่งเหยิงไม่สงบสุข มีความสัมพันธ์กับพ่อแม่ไม่ดี มีแบบอย่างไม่เหมาะสม และถูกกระตุ้นให้เกิดความโกรธ ความไม่พอใจเรื่อยๆ ประกอบกับในสังคมมีตัวอย่างความรุนแรง ก้าวร้าว ทำลาย ให้เห็นบ่อยๆ เมื่อวัยรุ่นมีความดิ่งเครียดภายในที่ไม่สามารถระบายออกในทางที่เหมาะสมได้จึงแสดงความก้าวร้าวรุนแรงและหันเข้าหายาเสพติด หรือค้ายา ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นความก้าวร้าวรุนแรงยิ่งขึ้น ในช่วงนี้เด็กจะเกี่ยวพันกับการกระทำผิดตามกฎหมายได้บ่อย และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่ออันตรายทั้งแก่ตัวเองและผู้อื่น

แพทย์หญิง อรวรรณ เมฆสุภา²⁵ ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง และถูกกระทำทารุณ (ด้านเด็กและบิดามารดา) ดังนี้

ปัจจัยทางด้านเด็ก

1. เป็นเด็กที่เกิดมาในขณะที่พ่อ-แม่ยังไม่พร้อม (unwanted pregnancy) เช่น ตั้งท้องก่อนแต่งงาน เด็กเกิดมาในขณะที่ครอบครัวมีปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น
2. เด็กที่เกิดมามีน้ำหนักตัวน้อย ตัวเล็ก คลอดก่อนกำหนด หรือเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้เลี้ยงเอง จำงเลี้ยงเด็ก ทำให้ความรักใคร่ผูกพันระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ลดน้อยลง เวลาเด็กร้องไห้ขอแ่ พ่อแม่มักทนไม่ได้ มีการลงโทษรุนแรง จนกลายเป็นการทารุณ หรือทิ้งให้เด็กร้องไห้จนหลับไปเอง เป็นต้น
3. เด็กที่มีความพิการ หรือมีระดับสติปัญญาที่ต่ำ เด็กจะไม่เป็นที่พอใจของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ผิดหวัง
4. เด็กที่เจ็บป่วย ไม่แข็งแรง ทำให้พ่อแม่ต้องเสียเงินค่ารักษาพยาบาล
5. เด็กที่ซน สมาธิสั้น จากอาการผิดปกติทางสมอง หรือเด็กปัญญาอ่อน

²⁵ อรวรรณ เมฆสุภา, "ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง และถูกกระทำทารุณ(ด้านเด็กและบิดามารดา)", เอกสารประกอบการอบรม เรื่อง ครูกับการมีส่วนร่วมในการค้นหา ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพเด็กถูกกระทำทารุณ, ภาควิชากรมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร, 2539, หน้า 1-3.

6. เด็กที่เป็นถูกบุญกรรม หรือถูกคิดพ่อหรือแม่ เด็กจะไม่ได้รับความผูกพันอย่างแท้จริงจากพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดู

7. เด็กที่มีอารมณ์แปรปรวนแปร เลี้ยงยาก งอแง ร้องไห้เก่ง

ปัจจัยด้านบิดามารดา

1. ในขณะที่ตั้งครรภ์ แม่มีความรู้สึกไม่พร้อมที่จะมีลูก ทำให้เด็กที่เกิดมาเป็นลูกที่ไม่ต้องการ (unwanted child)

2. พ่อแม่มีอายุขัยน้อย เลี้ยงลูกไม่เป็น มีความอดทนน้อย ไม่เข้าใจความต้องการ และพัฒนาการของเด็ก พ่อแม่วัยรุ่นจะสนใจแก่ตนเอง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ไม่ดี เวลาทะเลาะกัน อาจมีการทำร้ายกัน และอาจมีการทำร้ายลูกด้วย

4. พ่อแม่ดื่มสุราเป็นประจำ เวลาเมาจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว หาเหตุทะเลาะกัน ทำโทษลูกอย่างรุนแรง

5. ครอบครัวมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ จึงคิดว่าเด็กเป็นภาระของครอบครัว หรือคิดว่าเด็กเป็นผู้นำโชคชัยมาสู่ครอบครัว

6. พ่อแม่บางคน มีประวัติถูกเลี้ยงดูอย่างทารุณ ทำให้เป็นคนที่มีอารมณ์รุนแรง ควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้

7. พ่อแม่ที่มีความรู้สึกว่าการเลี้ยงดูที่ดีต้องมีการลงโทษ บางครั้งตีรุนแรงเกินไป จนกลายเป็นการทารุณกรรมเด็ก

8. พ่อแม่มีปัญหาทางด้านบุคลิกภาพ เช่น พุงน้อย ไม่มีความสัมพันธ์กับเด็กหรือคนรอบข้าง มีอารมณ์ซึมเศร้า

9. ครอบครัวอยู่อาศัยกันอย่างแออัด เด็กต้องนอนรวมกับผู้ใหญ่ในมุ้งเดียวกัน หรือห้องเดียวกัน ทำให้เด็กมีโอกาสดูถูกระทำทารุณกรรมทางเพศได้ง่ายขึ้น

10. การที่พ่อแม่คิดว่า ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่จึงมีสิทธิที่จะกระทำอย่างใดกับเด็กก็ได้ ลูกเป็นสิทธิของคน

2.2.3 รูปแบบของการกระทำทารุณกรรมเด็ก²⁶

ความเห็นของ Dr.Barton, D.Schmitt และ Bahari กับหนังสือ Child Abuse Prevention Handbook แยกลักษณะการกระทำทารุณกรรมเด็กออกเป็น 5 กรณี คือ

1. การทารุณกรรมทางร่างกาย (physical abuse) การกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายเด็ก โดยมากเกิดจากการทำโทษเข็มนตีรุนแรงเกินไป (excessive corporal punishment) นักวิชาการเห็นว่า การทำโทษเข็มนตี ถ้ากระทำพอสมควรแก่เหตุแล้ว ถือว่าเป็นการอบรมสั่งสอน โดยเห็นว่าการอบรมสั่งสอนเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเรียนรู้วิธีการควบคุมตนเองเพื่อให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม และยอมรับว่าวิธีการทำโทษเข็มนตี ถือเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็ก แต่จะต้องไม่ลงโทษเข็มนตีรุนแรงจนเกินสมควร

การลงโทษที่รุนแรงและมักขาดเหตุผล เกิดขึ้นเมื่อบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็กมีอาการโกรธจัด ฉุนเฉียว จนไม่อาจระงับอารมณ์ลงได้ โดยการลงมือทำร้ายเด็ก อาจแสดงออกด้วยการฟาดตีเด็กอย่างรุนแรงด้วยมือ หรือวัตถุของแข็ง เตะ ถีบเด็กตามลำตัว เอาหูหรือจี้ตามแขน ขา และลำตัว เอาเคียวหรืออื่นๆ หนาบ ราดด้วยน้ำร้อน กัดเด็ก หรือจับโยนลงพื้น ฯลฯ

ศรีสุภา แก้วประพาฬ²⁷ ให้ความเห็นเกี่ยวกับ การทารุณกรรมร่างกาย ว่าบุคคลที่มีประวัติเคยถูกทารุณกรรมขณะที่เป็นเด็กมาก่อน มีแนวโน้มที่ก่อปัญหามากกว่าคนปกติถึง 20 เท่า ยกเว้นผู้ที่เป็นมารดามีแนวโน้มในการก่อปัญหาน้อยกว่าคือ ประมาณ 1 ใน 3 ของมารดาที่เคยถูกทารุณกรรมสามารถเลี้ยงบุตรได้เป็นอย่างดี การทารุณกรรมทางร่างกายยังสะท้อนให้เห็นถึงการทารุณกรรมทางอารมณ์อย่างเรื้อรังที่เด็กได้รับ อันเป็นตัวทำลายการพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งยังเสี่ยงต่อความพิการทางร่างกายและสติปัญญาด้วย

²⁶ สมศักดิ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว", หน้า 13.

²⁷ ศรีสุภา แก้วประพาฬ, "วิชาการนำสู่ : การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็นหน้าที่ของใคร?", การประชาสงเคราะห์, หน้า 23.

เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย²⁸ อาจสังเกตอาการที่พบเห็นได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของบาดแผลเป็นลักษณะที่ไม่น่าเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ กล่าวคือ ลักษณะของบาดแผลบางอย่างเป็นลักษณะบ่งชี้ว่าเด็กอาจถูกทำร้าย เช่น แผลจากนุหรือ รอยเย็บยัดด้วยเข็มขัด ปากและเหงือกบวมซ้ำจากการถูกคบ แผลบวมพองจากการถูกเคาะรีดนาบ เป็นต้น
2. แผลฟกช้ำที่เกิดขึ้นมีทั้งเก่าและใหม่แสดงว่าถูกลงโทษหรือทำร้ายมาตลอด
3. เด็กไม่เจริญเติบโต (failure to thrive)
4. แสดงอาการหวาดกลัวเมื่อพ่อแม่เข้าใกล้จากลักษณะอาการที่บ่งชี้ว่าเด็กถูกทำร้ายร่างกายแล้ว พฤติกรรมของผู้ปกครองก็สามารถทำให้คาดเดาได้ว่า ได้ลงมือทำร้ายต่อเด็ก เช่นกัน กล่าวคือ บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถอธิบายการเกิดบาดแผลกับเด็กได้ ทั้งแสดงท่าทีรำคาญหรือ โกรธเมื่อถูกซักประวัติการเกิดบาดแผล นอกจากนี้ยังมีท่าทีไม่กระตือรือร้น หรือแสดงความกังวลต่อการบาดเจ็บของเด็กเท่าที่ควร

2. การทอดทิ้ง การปล่อยปละละเลยเด็ก²⁹ (physical neglect) การทอดทิ้งหรือละเลยไม่เอาใจใส่ (neglect) มีความหมายแตกต่างกับการละทิ้ง (abandon) การละทิ้งหมายถึง บิดามารดาทิ้งเด็กให้พ้นไปเสียจากคนในที่ต่างๆ เช่น ในโรงพยาบาล หรือที่สาธารณะ ส่วนการทอดทิ้ง หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กละเลยไม่เอาใจใส่ในการเลี้ยงดู ให้ข้าวปลาอาหารไม่เพียงพอ ไม่ให้ที่อยู่อาศัย หรือเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ หรือไม่สนใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก หรือปล่อยปละละเลยเด็กให้อยู่ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เช่น บริเวณก่อสร้าง หรือยังเด็กให้อยู่บ้านตามลำพัง หรือเด็กพิการที่ถูกปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟู และถูกนำมาเป็นเครื่องมือขทานตามสะพานลอย หรือเด็กที่ขายของตามท้องถนน เป็นต้น

²⁸ สารีกา ฮิตติสุทธิ, "การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม", หน้า 15.

²⁹ สมถักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว", หน้า 13.

ภาวะที่บ่งชี้ว่าเด็กอาจอยู่ในสภาพที่ถูกปล่อยปละละเลย³⁰ อาจสังเกตจากสภาพแวดล้อม ดังนี้

1. สภาพภายในบ้านที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น เต็มไปด้วยของกระจากระป๋องสารพัด หรือขยะ
2. ที่อยู่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายอื่นๆ เช่น บ่อน้ำ หลุมลึก ท่อ ไม่มีฝาปิด เป็นต้น
3. ลักษณะโภชนาการภายในบ้านอยู่ในระดับต่ำ
4. เด็กมีอาการง่วงและหิวตลอดเวลา
5. เด็กไม่ได้นุ่งห่มให้เหมาะสมกับสภาพอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่อากาศหนาว
6. เด็กมีสภาพขาดอาหาร หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง

3. การทารุณกรรมจิตใจเด็ก (emotional abuse)³¹ การแสดงด้วยวาจา หรือกิริยาท่าทางต่อเด็ก (verbal abuse) ที่มีลักษณะเป็นการกระทำบ่อยๆ คือการที่บิดามารดาผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ไม่เป็นกำลังใจให้เด็ก มีการข่มขู่ ตวาด หรือแสดงออกในลักษณะการไม่ใส่ใจเป็นธุระ การทำให้เด็กตกใจกลัว หวาดหวั่น การสบประมาทเด็ก คำทอเด็กเพื่อระบายอารมณ์อย่างรุนแรง หรือการที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีความต้องการอย่างไม่มีเหตุผลต่อเด็ก ตั้งให้ทำสิ่งที่เกินความสามารถของเด็ก ตลอดจนใช้เด็กเป็นสนามรบแบบตีวัวกระทบคราด เนื่องจากมีปัญหาขัดแย้ง ไม่ตรงรอยระหว่างกัน นอกจากนั้น ยังมีการมองเด็กด้วยสายตาที่แสดงความเกลียดชัง ไม่เป็นมิตร และบ่งคับให้กระทำในสิ่งที่เด็กไม่ชอบ การตอบสนองต่อเด็กอย่างไม่คงเส้นคงวา แสดงพฤติกรรมเดี้ยวดี เดี้ยวร้าย มีอารมณ์บูด บึ้งตลอดเวลา

³⁰ สาริกา ธิตินุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม”, หน้า 16.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15-16.

การทารุณกรรมจิตใจในอีกลักษณะหนึ่ง³² คือ การที่บิดามารดาไม่เอาใจใส่ แสดงความรัก คอบสนองอารมณ์และความต้องการด้านจิตใจต่อเด็ก ส่งผลให้เด็กเกิดความว่าเหว่ รู้สึกว่าตนเองขาดคนรักเอาใจใส่ ไร้ค่า และไม่มีความมั่นคง อาการที่บ่งชี้ให้เห็นว่าเด็กตกอยู่ในภาวะถูกทารุณทางจิตใจ สามารถสังเกตดูอาการจากเด็กดังต่อไปนี้

1. เด็กมีอาการเก็บตัว เก็บกค และเซื่องซึม
2. เด็กมีอาการต่อต้านอย่างรุนแรงต่อคำสั่งของผู้ใหญ่คนอื่นๆ (ที่ไม่ได้ทำร้ายจิตใจเด็ก) ก้าวร้าว หรือหวาดระแวง
3. เด็กอาจมีพฤติกรรมที่แสดงปัญหาทางอารมณ์ เช่น การเคลื่อนไหวโยกตัวไปมา การไม่สามารถใช้สมาธิในรายละเอียด ไม่พูดจกกับใคร เป็นต้น
4. เด็กเบื่ออาหารและเริ่มผ่ายผอม ไม่มีพัฒนาการตามอายุ เช่น การเดิน การพูด เรียกกร้องความรักหรือการโอบกอดจากผู้อื่น

เด็กที่ถูกทารุณกรรมจิตใจมักจะมีปัญหาด้านพฤติกรรม (personal problem) ขาดความเชื่อมั่นมีจิตใจไม่มั่นคง เด็กจะมีพฤติกรรมดกดอยและอาจทำลายตนเอง โดยการคิดสุรยาเสพติด หรือมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม และมีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดสูง (delinquent behaviors)

4. การทารุณกรรมทางเพศ (sexual abuse)³³ คือ การที่เด็กถูกใช้ให้กระทำการใดๆ เพื่อความพึงพอใจทางเพศหรือสำเร็จความใคร่ของผู้ใหญ่หรือการล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหญิงและชาย ถือว่าเป็นประเภทของการทารุณกรรมที่ร้ายแรงที่สุด เพราะเด็กได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และทางเพศ ปรากฏว่าผู้ที่กระทำการทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กส่วนใหญ่คือ ผู้ที่เด็กให้ความรักและไว้วางใจ เป็นผู้ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง ครู คนรู้จัก โดยมีการล่วงเกินต่อเด็กทุกรูปแบบทั้งภายนอกและภายใน

³² สมลักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย:ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว", หน้า 13.

³³ ศรีสุภา แก้วประภาพร, "วิชาการนำรู้: การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็นหน้าที่ของใคร?", การประชาสงเคราะห์, หน้า 23.

ในปัจจุบันสังคมไทย เด็กชายได้ถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศมากขึ้น แต่ไม่ได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณชนมากนัก และเป็นการยากต่อสังคมที่จะยอมรับได้ว่าเด็กชายสามารถถูกล่วงเกินทางเพศได้ แม้ตัวเด็กเองก็ปกปิดโดยธรรมชาติและศักดิ์ศรีของคน เด็กเหล่านี้เมื่อโตขึ้นมาจะมีแนวโน้มที่จะทำการทารุณกรรมทางเพศต่อผู้อื่นได้ และจะเป็นอันตรายต่อสังคม หากไม่ได้รับการช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร็ว

การทารุณกรรมทางเพศ³⁴ มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมทาง เพศทุกชนิด ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาจจะทำให้บาดเจ็บหรือไม่ก็ได้ และเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศเหล่านี้มักพบแพทย์ด้วยอาการของระบบทางเดินปัสสาวะอักเสบบ่อยๆ หรือมีอาการช่องคลอดอักเสบ ตกขาว ถ้าตรวจพบว่าเด็กเป็นเชื้อกามโรค ให้สงสัยว่าเด็กอาจถูกล่วงเกินทางเพศ เพราะนี่เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กติดเชื้อกามโรคที่พบบ่อยที่สุด

การทารุณทางเพศต่อเด็ก แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ตรวจสอบกันยาก แต่ก็มีข้อสังเกตหลายประการที่พอสันนิษฐานได้ว่า เด็กอาจถูกทารุณทางเพศ³⁵ คือ

1. เด็กบอกกล่าวด้วยตนเองว่า บิดา หรือญาติ หรือเพื่อนผู้ใหญ่คนอื่น กระทำผิดทางเพศต่อเด็กเอง
2. เด็กมีความรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศมากเกินไป และมีอาการอย่างใดอย่างหนึ่งคือ รุกเร้าต้องการ หรือ ไม่ก็มีความหวาดกลัวการใกล้ชิดสนิทสนมจนผิดปกติ
3. มีบาดแผล รอยฟกช้ำที่บริเวณปากหรือทวารหนัก หรืออวัยวะเพศทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย
4. มีอาการติดเชื้อทางเพศที่ปาก หรือตา หรืออวัยวะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. เด็กหญิงเกิดตั้งครรภ์ หรือแสดงอาการหวาดผวา หวาดกลัวและเก็บกดอย่างรุนแรง
6. อาบน้ำทำความสะอาดร่างกายบ่อยจนผิดปกติ เพราะคิดว่าตัวเองสกปรก

³⁴ สมลักษณ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว", หน้า 13.

³⁵ สารีกา ธิตินุทธิ, "การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม", หน้า 17.

รศ.พญ.คุณหญิง ต่าหรี จิตตินันท์³⁶ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการล่วงเกินทางเพศต่อเด็กว่า แม้เป็นเรื่องผิดกฎหมายและศีลธรรมอย่างร้ายแรง แต่ก็ยังไม่มีใครสนใจจะป้องกันและแก้ไขอย่างจริงจัง ปัจจุบันปัญหานี้ได้เพิ่มขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและรูปแบบที่ซับซ้อนเกินกว่าที่จะถูกละเลยอีกต่อไป

รูปแบบของการล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

1. กรณีที่ไม่รุนแรงเป็นการล่วงเกินทางเพศที่ไม่มีการสัมผัสร่างกาย เช่น การเปลือยกาย หรือให้เด็กดูอวัยวะเพศ แอบดูเด็กอาบน้ำ พุดสวนตามพุดสองแง่สองง่าม โทรทัศน์ลามก หรือการให้เด็กดูภาพลามก วิดีโอลามก เพื่อเร่ร่อนหรือกระตุ้นอารมณ์ทางเพศต่อเด็ก

2. กรณีที่รุนแรง เป็นการทารุณทางเพศที่มีการสัมผัสร่างกายด้วย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 ยังไม่ถึงขั้นล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศของเด็ก ตัวอย่างเช่น การถูบคลำอวัยวะเพศ หรือตามร่างกายเด็กด้วยมือเปล่า หรือปากเพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศต่อเด็ก การให้เด็กจับคลำอวัยวะเพศหรือสำเร็จความใคร่ให้ผู้กระทำ ซึ่งบางกรณีอาจมีการทำร้ายร่างกายเด็กร่วมด้วย

2.2 มีการล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศหรือทางทวารหนักของเด็ก ตัวอย่างเช่น การข่มขืน กระทำชำเรา การทำอนาจารทางทวารหนัก ซึ่งบางกรณีอาจมีการทำร้ายร่างกายเด็กร่วมด้วย

การที่ทุกคนต้องรับรู้ในปัญหาเรื่องนี้ เนื่องจากเหยื่อเด็กนั้นเป็นได้ทั้งเด็กหญิงและเด็กผู้ชายในทุกช่วงอายุ และมีผลกระทบต่อทุกคนเช่น

1. ตัวเด็ก จะได้รับความทุกข์ทรมานและเจ็บป่วยทางร่างกาย และจิตใจอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้หากผู้กระทำเป็นบุคคลในครอบครัว เด็กส่วนมากจะได้รับความเสียหายที่ร้ายแรงมากทุกด้าน เด็กจะถูกกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก

2. ครอบครัว และญาติมิตรของผู้ถูกล่วงเกินทางเพศอาจจะโกรธแค้นหรือรู้สึกผิดมากที่ไม่สามารถปกป้องเด็กได้ และผู้กระทำเป็นคนในครอบครัวจะทำให้ครอบครัวล่มสลายได้

³⁶ ต่าหรี จิตตินันท์, “ปัญหาการล่วงเกินทางเพศ” .. แพทย์ดีเด่น ของแพทยสภา ประจำปี 2541 (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์), หน้า 147-159.

3. สังคม ขาดความสงบสุขก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ การค้าประเวณี รวมทั้งปัญหาเด็กเร่ร่อนด้วย

4. ทุกคนสามารถมีส่วนในการป้องกันการล่วงเกินทางเพศต่อเด็กได้ เพราะยังมีความรู้เกี่ยวกับการล่วงเกินทางเพศต่อเด็กมากเท่าไร ก็จะสามารถช่วยปกป้องเด็กได้มากขึ้นเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ผู้ล่วงเกินทางเพศต่อเด็กเป็นใครก็ได้ ไม่จำกัดเพศ และวัย แต่ส่วนใหญ่พบว่าเป็นผู้ชาย แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม

1. คนคุ้นเคย คือ บุคคลที่เด็กรู้จักและไว้วางใจมาก่อน เช่น สมาชิกในครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง พี่ น้อง ตลอดจนญาติ เพื่อนบ้าน พี่เลี้ยงเด็ก ครู พระ

2. คนแปลกหน้า คือ คนที่เด็กไม่เคยรู้จักมาก่อน เช่น คนขับรถรับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง เป็นต้น มักกระทำกับเด็กแต่ละคนเพียงครั้งเดียว และไปทำกับเด็กคนอื่นๆ ต่อไป อย่างไม่สิ้นสุดจนกว่าจะถูกจับได้ ดังเช่นคดีล่วงเกินทางเพศในสหรัฐอเมริกาที่รับสารภาพว่าเคยกระทำเด็กมาแล้วหลายร้อยคน

สาเหตุของผู้ที่ล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก มี 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพ เป็นผลจากการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมในวัยเด็ก ทำให้มีผลต่อการควบคุมตนเอง มีการยับยั้งชั่งใจน้อยในทุกเรื่อง ตลอดจนเรื่องเพศ ขอมรับนับถือตนเองน้อย อาจมีปัญหาทางอารมณ์ ซึ่งเกิดจากการสมรสที่ไม่ลงตัวหรือขาดทักษะในการจัดการปัญหาด้วยหรือเป็นผู้หมกมุ่นเรื่องเพศ ผู้ที่ล่วงเกินทางเพศต่อเด็กมีแนวโน้มที่จะทำอีกจนเป็นนิสัย

2. กลุ่มที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต ซึ่งเกิดจากการถูกล่วงเกินทางเพศ หรือถูกทำร้ายมาก่อนในวัยเด็ก บางคนอาจมีอาการเบี่ยงเบนทางจิต จนกลายเป็นผู้ชอบมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเด็กที่เรียกว่า "Paedophile" หลายคนมีอาการหมกมุ่นในเรื่องเพศด้วย เมื่อเด็กถูกปล่อยให้ได้อยู่คนเดียวจะมีความเสี่ยงทันที สถานที่ๆ เด็กเสี่ยงต่อการถูกล่วงเกินทางเพศ

2.1 ที่คุ้นเคย เช่น บ้าน โรงเรียน วัด

2.2 ที่ไม่คุ้นเคย เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ห้องน้ำสาธารณะ โรงละคร โรงภาพยนตร์

ผลของการล่วงเกินทางเพศต่อเด็ก รุนแรงเพียงใดขึ้นกับบุคลิกของเด็กและประเภทของการถูกรกระทำ

1. กรณีไม่รุนแรง เช่น การให้เด็กดูวัยอะเพศ ใช้คำพูดลามก เค้าโถม ซึ่งอาจทำให้เด็กมีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจชั่วคราวชั่วคราว ได้แก่

1.1 อาย กลัว สับสน ตกใจง่าย

1.2 รู้สึกผิด กระวนกระวาย

1.3 กลัวถูกรังเกียจ

1.4 ระแวงผู้ใหญ่และคนแปลกหน้า

1.5 สนใจเรื่องเพศผิดปกติ หรือชอบจับถ่าอวัยอะเพศของผู้อื่น

อาการต่างๆ พ่อ แม่ หรือผู้ดูแลเด็กต้องคอยสังเกต

2. กรณีที่รุนแรง หากผู้ล่วงเกินต่อเด็กเป็นพ่อ แม่ ญาติใกล้ชิด หรือเมื่อเด็กถูกรกระทำโดยวิธีรุนแรง อาจมีผลต่อเด็กด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านร่างกายของเด็กอาจมีบาดแผลฟกช้ำ เนื่องจากการถูกรทำร้าย หรือมีปัญหาโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์

2.2 ด้านอารมณ์จิตใจ เช่น สะเทือนใจจนเป็นเหตุให้ฝันร้าย ซึมเศร้า กังวล เป็นทุกข์ กริธร้อง หรือพยายามทำร้ายตัวเอง หรือน่าตัวตาย หวาดกลัวผู้ล่วงเกินทางเพศหรือผู้ที่มีลักษณะคล้ายผู้ล่วงเกิน หรือบางกรณีก็อาจคลอเคลียกับบุคคลดังกล่าวมากผิดปกติ สับสนกับบทบาททางเพศของตนเองโดยเฉพาะเด็กผู้ชาย เป็นต้น

2.3 ด้านพฤติกรรม เช่น ซึมเศร้า ผลการเรียนตกลง หนีโรงเรียน ก้าวร้าว หนีออกจากบ้าน ไม่สามารถควบคุมระบบขับถ่าย หรือหวนกลับไปสู่พฤติกรรมต่ำกว่าวัยของตนอย่างกระทันหัน เศรษฐยาเสพติด สำเร็จความใคร่ด้วยตนเองบ่อยผิดปกติ ขี้หวอน สำส่อนทางเพศ

2.4 ด้านบุคลิกภาพ เช่น เด็กผู้หญิงจะมีท่าทางขี้หวอนทางเพศ เด็กผู้ชายจะมีท่าทางก้าวร้าวทางเพศ จากการศึกษาพบว่า ผู้เคยถูกรล่วงเกินทางเพศในวัยเด็กมีแนวโน้มเป็นอาชญากรและอาชญากรทางเพศ โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย ส่วนเด็กผู้หญิงมีแนวโน้มไปค้าประเวณี ทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายมีแนวโน้มของพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ อาการของผลกระทบทางอารมณ์อาจเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์นั้นหลายปี เช่น เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น หรือเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ได้

5. การใช้เด็กในทางที่ผิด (social abuse)³⁷ การใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว เด็กที่ถูกใช้ในทางที่ผิด เช่น โสเภณีเด็กหญิง โสเภณีเด็กชาย หรือถูกอบรมสั่งสอนให้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น นอกจากนี้ ในการระหว่างประเทศบางประเทศ ก็มีการใช้เด็กในสนามรบ เป็นต้น

น.พ.อัมพล สุอำพัน³⁸ กล่าวถึงกลุ่มอาการทารุณเด็ก (battered child syndrome) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภทคือ

1. การกระทำทารุณทางกาย (physical abuse) เป็นการลงโทษที่หนัก และรุนแรงเกินไป มักเกิดเมื่อพ่อแม่ หรือที่เลี้ยงมีอารมณ์โกรธจัด ระวังอารมณ์ไม่ได้ พ่อแม่บางคนเลี้ยงเด็กร้องไม่ได้จึงทำให้ตีเด็กอย่างรุนแรง ไม่หยุดยั้ง เป็นการทารุณเด็กโดยไม่รู้ตัว พบว่าประมาณร้อยละ 10 ของอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี มีสาเหตุเนื่องมาจากถูกทารุณทำร้ายร่างกายจากผู้ปกครอง
2. การทอดทิ้งให้ขาดสารอาหาร (nutritional abuse) ตามเหตุของสภาวะทุพโภชนาการในเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี ส่วนใหญ่เกิดจากขาดแคลอรี เพราะผู้ปกครองละเลยไม่สนใจจัดอาหารที่เหมาะสมให้เด็กเหล่านี้ มักมีสภาวะขาดรัก (emotional deprivation) หรือมีพัฒนาการช้า
3. การทารุณทางอารมณ์ (emotional abuse) พ่อแม่ที่ไม่ให้ความรักความอบอุ่นความทะนุถนอม ก็ทำให้เกิดสภาวะขาดรัก การทารุณทางอารมณ์ยังเกิดจากการที่เด็กถูกข่มขู่ ทำให้เกิดหวาดหวั่นวิตกเป็นแพะรับบาปอยู่เสมอ หรือได้รับการเลี้ยงดูอย่างเกลียดชัง หรือพ่อแม่มีความต้องการและเรียกร้องต่อเด็กอย่างไม่มีเหตุผล เกินกำลังความสามารถของเด็ก บางครอบครัวใช้เด็กเป็นที่ระบายอารมณ์แบบตีหัวกระแทกคราด เมื่อมีปัญหาขัดแย้ง ไม่ถงรอยระหว่างพ่อแม่
4. การกระทำทารุณทางเพศ (sexual abuse) หมายถึง การล่วงเกินหรือกระทำทารุณทางเพศแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นผู้กระทำเอง เด็ก

³⁷ สมศักดิ์ ขนอม, "การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว", หน้า 13.

³⁸ อัมพล สุอำพัน, "กลุ่มอาการทารุณเด็ก", เอกสารประกอบการอบรม เรื่อง ครูกับการมีส่วนร่วมในการค้นหา ป้องกัน นำนัดขึ้นผู้สภพเด็กถูกกระทำทารุณ, ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย และสำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร, 2539, หน้า 5-6.

เหล่านี้มักมาพบแพทย์ด้วยอาการของระบบทางเดินปัสสาวะอักเสบบ่อยๆ หรือมีอาการของช่องคลอดอักเสบ บางรายมาด้วยปัญหาหนีออกจากบ้าน ผู้ที่กระทำการล่วงเกินหรือมีสัมพันธ์ทางเพศกับเด็กมักเป็นพ่อบุญธรรม เพื่อนชายของพ่อแม่ พี่ชายของเด็กหญิง หรืออาจจะเป็นพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กก็ได้ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับบุตรเราเรียกว่า 'incest' การกระทำทารุณทางเพศมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ และสุขภาพมาก พบว่า ร้อยละ 70 ของโศกณิในสหรัฐอเมริกามีประวัติถูกทารุณทางเพศในวัยเด็ก

5. การที่ไม่สนใจที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยของเด็ก (medical care neglect) เด็กบางรายป่วยหนัก เจ็บป่วยเรื้อรัง เจ็บป่วยจนต้องมาที่ห้องฉุกเฉินบ่อยครั้ง อาจมีสาเหตุจากการที่พ่อแม่ละเลยไม่เอาใจใส่ดูแลตั้งแต่ต้น

การกระทำทารุณกรรมเด็กบางลักษณะจะเป็นการกระทำที่เป็นการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ เช่น การทารุณกรรมจิตใจเด็ก บางลักษณะจะเป็นการละเมิดต่อเด็ก เช่น การทารุณกรรมทางร่างกาย และบางลักษณะอาจจะเป็นความผิดทางอาญา เช่น การทารุณกรรมทางเพศเป็นต้น นอกจากนี้ในการทำทารุณกรรมเด็ก ผู้กระทำทารุณกรรมมักจะมีการทารุณกรรมเด็กหลายลักษณะพร้อมกัน ซึ่งจะเป็นการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ ละเมิด และกระทำผิดทางอาญาไปด้วยกันในขณะเดียวกัน มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมในลักษณะใช้เด็กไปในทางที่ผิด ทำให้เด็กต้องอยู่ในความเสี่ยงกับอันตราย ขาดสวัสดิภาพและอนาคตที่ดี แต่การกระทำทารุณกรรมดังกล่าว อาจไม่เป็นทั้งละเมิดหรือความผิดทางอาญาหรือใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.4 กลไกการเกิดการทารุณกรรมเด็ก³⁹

การตระหนักถึงปัญหาการทารุณกรรมเด็ก ได้มีนักวิชาชีพชาวตะวันตกได้พยายามพัฒนาวิธีการป้องกันและช่วยเหลือเด็กให้ดีขึ้น เพื่อที่จะให้สามารถเข้าใจถึงที่มาของการกระทำที่เกิดขึ้น โดยมี 2 แนวคิด คือ

1. กระบวนการภายในจิตใจของผู้กระทำทารุณ (intra-physic model of child abuse)

Anna C. Salter, Curtis M. Richardson และ Patricia A. Martin ได้ศึกษาถึงกลไกการทารุณกรรมเด็ก โดยอธิบายว่า การกระทำทารุณกรรมเด็กมีองค์ประกอบ 4 ตัว และมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน คือ

ตัวเร่ง (accelerator) พ่อแม่ที่ทารุณเด็ก จะมีความรู้สึกด้านลบที่รุนแรงต่อเด็กที่ถูกทารุณมาก เด็กจะเป็นแพะรับบาป หรือเป็นที่เกลียดชัง เช่น พ่อแม่อาจเห็นว่าเด็กหรือการกระทำของเด็กเหมือนบุคคลที่ตนเองเกลียดชัง บางครั้งเด็กอาจถูกตำหนิว่าเป็นสาเหตุทำให้ครอบครัวต้องแตกแยก การที่เด็กเพศชายหรือหญิง อาจเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรู้สึกในด้านลบ แม่อาจมองถูกสาวในลักษณะ “คู่แข่งชั้น” หรือ แม่อาจมองผู้ชายทุกคนแล้ว และเด็กชายก็เป็นตัวแทนของเพศนั้น จึงรู้สึกเกลียดชังเด็ก หรืออาจเป็นเพราะตัวเด็กเอง เช่น เด็กมีความซุกซนมาก เด็กที่มีความจนเฉียว ทำให้พ่อแม่บันดาลโทสะ

ความรู้สึกด้านลบมุ่งที่เด็กถูกทารุณ ทำให้เกิดพลังงานเรียกว่า “ตัวเร่ง” ถ้าปราศจากตัวนี้ การทารุณเด็กจะไม่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าความรู้สึกด้านลบเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทารุณเด็ก แต่ไม่ใช่ปัจจัยเพียงตัวเดียว พ่อแม่หลายคนที่ไม่ชอบเด็กของตน แม้จะมีความรู้สึกกดดันก็อาจไม่ทำการทารุณได้

ตัวเชื่อมโยง (mediator) หรือ ข้ออ้างการทารุณเด็ก ความเชื่อต่อเหตุผลบางอย่างที่พ่อแม่ผู้ทารุณนำมาอ้าง เช่น การกล่าวหาว่าเด็กทำทุกอย่างเพื่อเอาชนะเขา ฉะนั้นเขาต้องอยู่เหนือถูก จึงใช้วิธีการเหมือนดีในการควบคุมลูกให้นานที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ ความคิดนี้อาจครอบคลุมถึงการค่านิยมต่างๆ ที่ให้อำนาจในการเลี้ยงดูของพ่อแม่ เช่น รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี

³⁹ กิติพัฒน์ นนทปัทมะตุลย์, “ปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็ก : แนวความคิด และความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง”, หน้า 90-98.

(spare the rod and spoil the child) หรือเลี้ยงลูกอย่าปล่อยจนเหิง (give them an inch and they'll take a mile) หรือ ความเชื่อในบางกลุ่มศาสนาถือว่าการตีเด็กอย่างรุนแรงเป็นเรื่องธรรมดาของกลุ่ม

ตัวหยุดรั้ง (brakes) หรือ การควบคุมอารมณ์ไม่ได้ บางคนไม่สามารถควบคุมโทสะหรืออารมณ์ของตนเองได้เลย แม้จะไม่มีเหตุผลข้างในการทารุณเด็ก คนประเภทนี้จะบังคับตนได้บ้าง คนพวกนี้อาจรู้สึกผิด และแสดงความสับสนในพฤติกรรม อาจสัญญาว่าจะไม่มีการกระทำต่อไป แต่ต้องพยายามแยกว่า พ่อแม่ทำเพราะควบคุมอารมณ์ของตนเองไม่ได้ หรือ พ่อแม่ไม่พยายามที่จะควบคุมโทสะ เพราะถือว่าการกระทำต่อเด็กสมควรแล้ว นั่นคือ พ่อแม่ที่ทารุณเด็กมี 2 ประเภทคือ ถือว่าการทารุณเด็กไม่เสียหาย และ การทารุณเด็กนั้นผิดแต่ไม่สามารถควบคุมได้

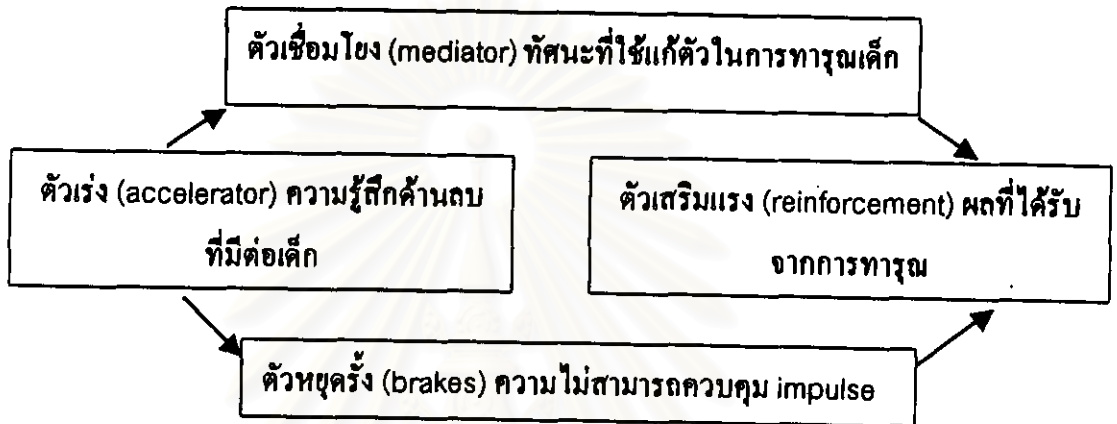
ตัวเสริมแรง (reinforcement) หรือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการทารุณเด็ก ต้องพิจารณาว่า พฤติกรรมใดที่กระทำซ้ำๆ ในครอบครัวจนกลายเป็นระบบนั้น ได้กลายเป็นหน้าที่ (function) เกิดขึ้น ซึ่งเป็นหลักที่ใช้ในการทำครอบครัวบำบัด หรือ family therapy ด้วย ดังนั้น การทารุณกรรมเด็ก มีหน้าที่ด้วย คือ การให้ผลตอบแทนกับผู้กระทำจนกลายเป็นการเสริมแรงให้กระทำ (เมื่อคาดเดาว่าจะได้ผล) และให้กระทำต่อไปอีก (เมื่อได้รับผลลัพธ์ตอบแทนแล้ว) สำหรับหลายคน ผลที่ได้คือการระบายอารมณ์ออกไปจากตัวบุคคลนั้น แทนที่การเก็บไว้ หรือบางคนอาจรู้สึกถึงการมีพลังอำนาจเหนือผู้อื่น ในกรณีที่ผู้ใหญ่ทารุณเด็กนั้นมีปมความรู้สึกด้อยพลังอำนาจ บางกรณีพ่อแม่ของเด็กอาจแสดงอาการโกรธแค้นเพื่อปิดเป้าความซึมเศร้าของตนไป ซึ่งเป็นกลไกจัดการความซึมเศร้าอย่างหนึ่ง

สรุปแล้ว Anna C.Salter และคณะเห็นว่าการทารุณกรรมเด็กจะเกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่ผู้กระทำนั้น

1. มีความรู้สึกต่อเด็กไปในด้านลบ
2. มีข้ออ้างแก้ตัวในลักษณะโลกทัศน์ว่าคนสมควรทารุณเด็กได้ หรือหักห้ามหรือหยุดยั้งอารมณ์โทสะของคนไม่ได้

3. ได้รับผลตอบแทนจากการทารุมนั้น ตามกรอบของสมมติฐานการทารุณเด็กที่ Anna C.Salter และคณะได้เสนอไว้ ทำให้มีหลักเกณฑ์ในการเข้าจัดการ ช่วยเหลือพ่อแม่เด็กที่ถูกทารุณมากขึ้น และตรงกับเป้าหมายอย่างชัดเจนขึ้น

แผนภูมิ ที่ 1: กระบวนการภายในจิตใจของผู้กระทำทารุณ

2. กระบวนการเลี้ยงดูที่ผิดปกติ (World of abnormal rearing)

Ray Helfer และ C.Henry Kempe ได้เสนอแนวคิดที่ใช้อธิบายการทารุณกรรมเด็ก ชื่อว่า “World of abnormal rearing (WAR)” แนวคิดนี้เป็นเครื่องมือในการอธิบายว่า เมื่อบุคคลหนึ่งไม่ได้รับการจัดสถานะแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อเรียนรู้ทักษะพื้นฐานในตัวบุคคลนั้น จะเกิดผลอย่างไร บุคคลที่เติบโตภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน WAR นี้จะขาดสิ่งที่ควรได้รับในวัยเด็ก

กระบวนการนี้มีความหมายครอบคลุมถึงตัวเด็กที่กำลังเติบโตและผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้วย การเลี้ยงดูเด็กอย่างผิดปกติ ไม่ใช่ต้นเหตุของการทุพตาทารุณเด็กทุกราย และเด็กที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขนี้ อาจไม่ถูกทุพตาก็ได้ กระบวนการนี้เป็นวงจรที่ไม่มีการหยุด แต่จะมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเสมอ ดังนั้นในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณ สามารถย้อนดูไปจนถึงการเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย หรือก่อนหน้านั้นได้

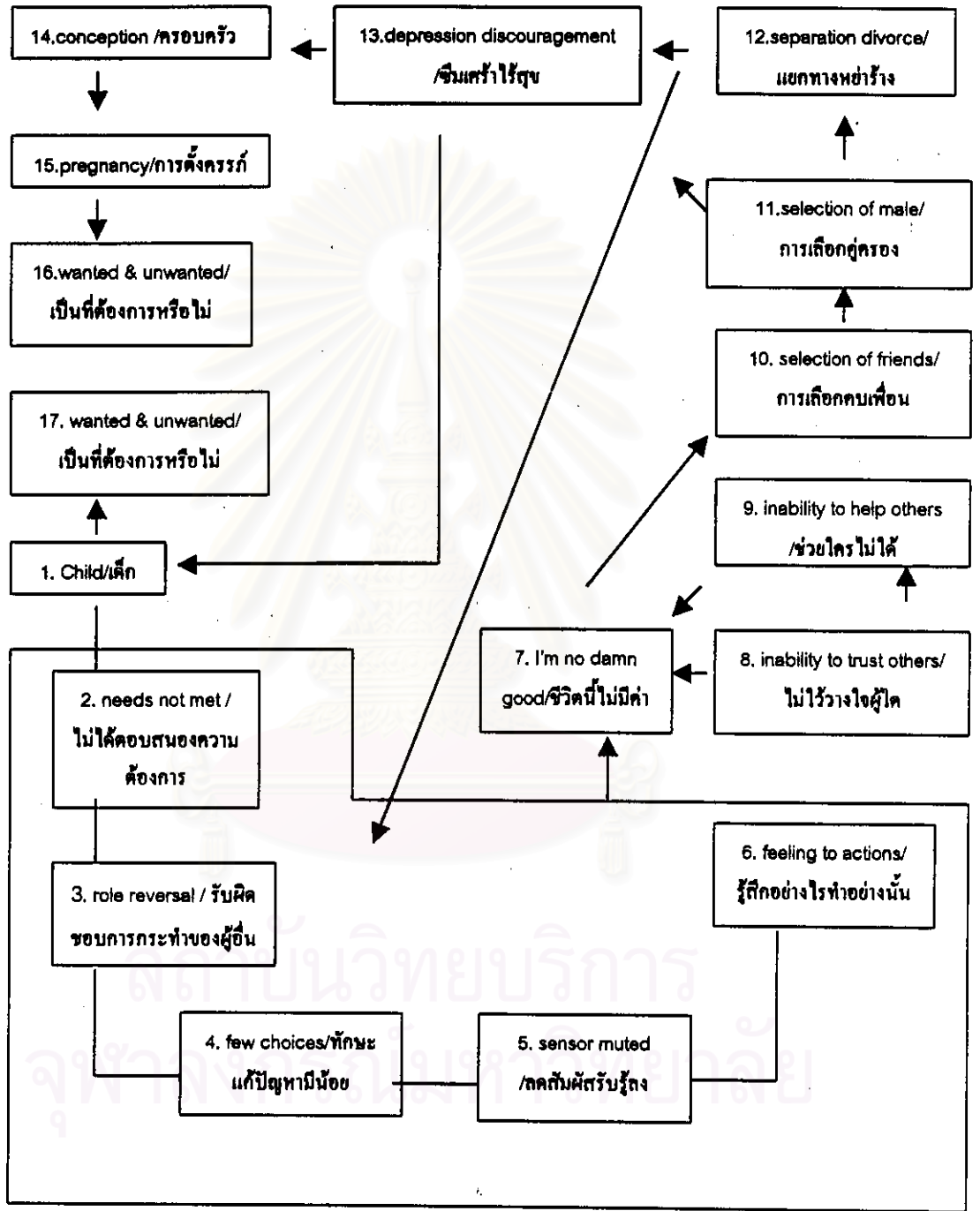
สถานการณ์การทารุณเด็ก อาจเริ่มตั้งแต่การตั้งครรภ์ ไม่ว่าครรภ์นั้นจะเป็นที่ต้องการหรือไม่ เด็กที่ถูกทารุณ (หมายเลข 1) จะไม่ได้รับการเรียนรู้ในการที่จะสนองตอบความ

ต้องการของตนเอง (หมายเลข 2) และมักได้รับการสั่งสอนให้สนองตอบความต้องการของผู้อื่น แทนที่จะได้รับจากผู้อื่น (หมายเลข 3) เด็กที่ถูกทารุณเหล่านี้จะมีโอกาสเรียนรู้การแก้ไข ปัญหาในชีวิตน้อย เด็กจะขาดทักษะในการแก้ไขปัญหของตน (หมายเลข 4) เด็กที่ถูกทารุณจะ เรียนรู้การลดสัมผัสรับความรู้สึกของตนเอง (หมายเลข 5) แต่ในด้านความรู้สึกที่แสดงออกมา เด็กพวกนี้จะขาดทักษะในการควบคุมการกระทำ คือ เด็กรู้สึกอย่างไรก็จะกระทำอย่างนั้น ไม่รู้จักแยกแยะความรู้สึกกับการกระทำ (หมายเลข 6) ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 2-6 นี้ เป็นผลจากการปฏิบัติ ต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เด็กอยู่ในภาวะเด็บบอดอย่างผิดปกติ

ภาวะดังกล่าว เด็กจะได้รับประสบการณ์ที่ผิดปกติหล่อหลอมให้ขาดความไว้วางใจต่อผู้อื่น และไม่สามารถเป็นที่พึ่งช่วยเหลือผู้อื่นได้ (หมายเลข 8,9) ซึ่งทั้ง 2 ส่วนสะท้อนไปสู่สภาพของตัวเอง รู้สึกว่า ชีวิตของตัวเองไม่มีสิ่งดีหรือ ไม่มีคุณค่า (หมายเลข 7) เมื่ออยู่ใน วงสังคม ภาพของตนเองจะกำหนดวงเพื่อนที่เด็กเลือกที่จะคบหาสมาคมด้วย (หมายเลข 10) เมื่อโตขึ้นจะผ่านขั้นตอนของการเลือกคู่ครอง (หมายเลข 11) ระหว่างนี้อาจมีการแยกทางหรือการหย่าร้าง (หมายเลข 12) เป็นการล้มเหลวในชีวิตครอบครัว นำไปสู่ความรู้สึกท้อแท้ ไม่มีความสุข หรือความเศร้าโศก (หมายเลข 13) ขั้นตอนนี้ เด็กถูกทารุณที่เด็บบอดและผ่านประสบการณ์ที่ล้มเหลวมาตลอด ส่วนหนึ่งยังคงเป็นผู้ใหญ่ที่ยังคงขาดชีวิตครอบครัว และกลับไปสู่สถานะที่หล่อหลอมความผิดปกติอีกครั้ง (ช่วง หมายเลข 2-6) แต่บุคคลเหล่านี้ส่วนหนึ่งจะหันไปมีชีวิตครอบครัวอีก (หมายเลข 14) เมื่อมีการตั้งครรภ์ (หมายเลข 15) เด็กในครรภ์เป็นที่ต้องการของพ่อแม่หรือไม่ และเมื่อคลอดแล้ว เด็กยังเป็นที่ต้องการหรือไม่ (หมายเลข 16, 1 และ 17) จะเห็นว่า กระบวนการนี้เริ่มต้นใหม่ได้ โดยมีภูมิหลังสืบเนื่องมาเป็นรุ่นๆ Helfer ย้ำว่า เด็กที่อยู่ใน กระบวนการนี้อาจไม่ถูกทารุณก็ได้ และเด็กที่ถูกทารุณหลายรายอาจไม่อยู่ในกระบวนการนี้ ดังนั้นแนวคิดของ Helfer ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กผิดปกตินี้ มีข้อจำกัดในการอธิบายกลไกการทารุณกรรม โดยนำไปสรุปในทุกกรณีไม่ได้

กลไกการทารุณกรรมเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหามาตรการป้องกันและการช่วยเหลือเด็ก โดยนำแนวคิดต่างๆ มาพิจารณาควบคู่ไปกับข้อเท็จจริงที่ได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้แก่ สถิติที่เกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก เช่น จำนวนเด็ก ลักษณะของพ่อแม่ ฐานะของครอบครัว เป็นต้น ดังนั้นการอธิบายกลไกนี้ จึงต้องพิจารณาควบคู่กับข้อเท็จจริงที่เป็นสาเหตุของการทารุณกรรม ซึ่งได้มาจากการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่จริง

แผนภูมิ ที่ 2 : กระบวนการเลี้ยงดูที่ผิดปกติ

childhood missed ภาวะที่เด็กเติบโตอย่างผิดปกติ

2.2.5 ผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม⁴⁰

เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม นอกจากจะได้รับผลกระทบทางด้านร่างกายแล้วยังได้รับผลกระทบถึงสภาพจิตใจ และบุคลิกภาพของเด็กในด้านต่างๆ คือ

1. ด้านบุคลิกภาพของเด็ก เด็กอาจจะมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต และบุคลิกภาพที่ผิดปกติได้ กล่าวคือ เด็กจะมีความหวาดกลัวหวาดระแวง หรืออาจจะมีอาการวิตกกังวลสูง (anxiety) ทำอะไรมักจะไม่ประสบความสำเร็จและยังผลทำให้เด็กมีความรู้สึกสิ้นหวัง (hopelessness) ขาดความมั่นใจ ท้อแท้ บางรายมีพฤติกรรมทำลายตนเอง (self destructive act) หรือการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

2. ด้านคุณภาพของประชากร ผลของการทารุณได้หล่อหลอมบุคลิกภาพที่ไม่พึงประสงค์ และบั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาตนเองของเด็ก เช่น การได้รับการกระทบกระเทือนทางสมอง กลายเป็นเด็กปัญญาอ่อน หรืออาจจะมีบุคลิกภาพก้าวร้าว (aggression) และมีปัญหาด้านความประหฤติและพร้อมที่จะทารุณลูกหลานต่อไป

3. การทารุณกรรมเด็กนำไปสู่ปัญหาสังคมในระดับที่กว้างออกไป เช่น เด็กที่ถูกลงโทษอย่างรุนแรงจะหนีออกจากบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อนขอทาน ง่ายต่อการถูกชักจูงไปสู่ปัญหาอาชญากรรม หรือมีโอกาสนในการที่จะกระทำผิดกฎหมายได้สูงมาก และเชื่อว่าเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะมีบุคลิกภาพก้าวร้าว มักจะก่ออาชญากรรมต่อชีวิตร่างกายสูง ซึ่งกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของสังคม นำไปสู่ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

โดยสรุปพบว่า แม้ว่าเด็กที่ถูกกระทำทารุณจะได้รับผลกระทบที่แตกต่างกัน เช่น การทารุณกรรมทางร่างกาย จิตใจ ทางเพศ รวมถึงการปล่อยปละละเลยเด็กให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสมเพียงพอ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อเด็กเหมือนกัน⁴¹ อันได้แก่

⁴⁰ สมศักดิ์ ขนอม, “การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว”, หน้า 21-22.

⁴¹ สารีกา ชิตสุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม”, หน้า 84-86.

1. ผลกระทบต่อร่างกาย ซึ่งจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นอันดับแรกที่สามารถมองเห็นได้โดยร่างกายของเด็กจะได้รับบาดเจ็บ มีบาดแผลที่เห็นได้ชัด อาจมีรอยเข็มนาติ ถูกจี้ด้วยนุหรี ถูกมัดด้วยเชือก (ในกรณีที่เด็กถูกกระทำทารุณกรรมทางร่างกาย) หรืออวัยวะเพศถูกขูด มีเลือดไหลออกมาทางช่องคลอด เด็กเป็นโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ เด็กตั้งครรภ์ (ในกรณีที่เด็กถูกทารุณกรรมทางเพศ) และรวมถึงเด็กที่ร่างกายไม่สมบูรณ์ ไม่เจริญเติบโตไปตามวัยที่เหมาะสม เด็กแคะแกร็น เป็นโรคขาดอาหาร (กรณีเด็กถูกปล่อยปละละเลย ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสมเพียงพอ)

2. ผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ของเด็ก แม้เรื่องของจิตใจจะอยู่ภายใน เป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็นก็ตาม แต่เป็นที่แน่นอนว่าการกระทำใดๆ ก็ตาม จะต้องส่งผลถึงจิตใจอย่างแน่นอน เด็กที่ถูกกระทำทารุณนั้นมักจะมีสภาพจิตใจที่บอบช้ำ ห่อเหี่ยว เศร้าหมอง ไม่สดใส ไม่สดชื่นตามวัยของเด็ก ในจิตใจมักจะมีถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาเสมอ มีความกดดันภายในจิตใจที่ต้องระบายออกมา หรือแสดงออกให้บุคคลอื่นได้รับรู้บ้าง เด็กบางคนจะเกิดเป็นความเครียด ความคิดวนเวียน ไปมาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตน บางรายมักโทษตนเองว่าเป็นผู้ผิด ไม่อาจลืมเรื่องที่ผ่านมาได้ ผลกระทบทางใจนี้จะส่งผลออกมาทางอารมณ์ซึ่งจะแสดงให้เห็นได้ชัดเจน เด็กบางรายจะมีอารมณ์เกรี้ยวกราด โมโหร้าย ควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ เวลาจิตใจจะแสดงออกมาเต็มที่ เวลาเสียใจจะทุกข์มาก เด็กบางคนมีทั้งเสียงกรี๊ดร้อง เสียงร้องไห้ เวลาที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของตน บางคนถึงขั้นทำร้ายตนเองและทำร้ายบุคคลอื่นรอบข้าง เด็กรู้สึกว้าวุ่นที่หายไปเป็นความสะใจของตน เหมือนกับคนได้ระบายอะไรออกมาโดยไม่รู้ตัวว่าสิ่งที่ได้กระทำลงไปเป็นสิ่งที่เหมาะสมถูกต้องหรือไม่

3. ผลกระทบต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก เด็กที่มีสภาพร่างกายจิตใจ และอารมณ์ที่ผิดปกติไม่สมบูรณ์ จะส่งผลโดยตรงต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่แสดงออกมา กล่าวคือ เด็กบางคนจะกลายเป็นคนที่มีลักษณะซึมเศร้า ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว บางรายเวลาที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนจะดูเหมือนเด็กปกติทั่วไป สนุกสนานร่าเริง แต่ถ้าหากว่าเด็กมีเวลาที่อยู่คนเดียวแล้วเด็กจะเป็นอีกคน ดูเงียบเหงา เหมือนคิดอะไรอยู่คนเดียว บางรายฟังข่าว คิดเพื่อเงื่อนไขกันความเป็นจริง เช่น เล่นรุนแรงกับเพื่อน ระบายอารมณ์ใส่เพื่อน แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่มีความเคารพ ชอบแสดงว่าตนเป็นผู้นำคนอื่น ชอบข่มเหงรังแกเพื่อนโดยถือว่าเพื่อนเป็นลูกน้องของตน ในขณะที่เด็กบางคนมีบุคลิกลักษณะเป็นผู้ตามตลอด ไม่กล้ามีปากมีเสียง ชอบทำ

ตามที่คนอื่นออกคำสั่ง จนถึงขนาดกลายเป็นคนขี้กลัว หวาดระแวง ทำอะไรถนนกันไปหมด เด็กบางคนมักจะชื่นชมในความงามของตน เสน่ห์ของตน ชอบที่จะแต่งตัวสวยงาม เป็นสิ่งให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีพฤติกรรมติดพันคนที่ใกล้ชิดอย่างมากๆ สำเร็จความใคร่บ่อยๆ ด้วยตนเอง หรือแสดงพฤติกรรมทางเพศกับเพื่อนเหมือนกับที่ตนถูกกระทำทางเพศมา กลุ่มเด็กที่ถูกกระทำทารุณเหล่านี้เราจะพบได้ถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มีความผิดปกติจากเด็กโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมและบุคลิกภาพใดๆ ก็ตาม จะแสดงออกมาจากสภาพจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลนั้นๆ เป็นพื้นฐานสำคัญ

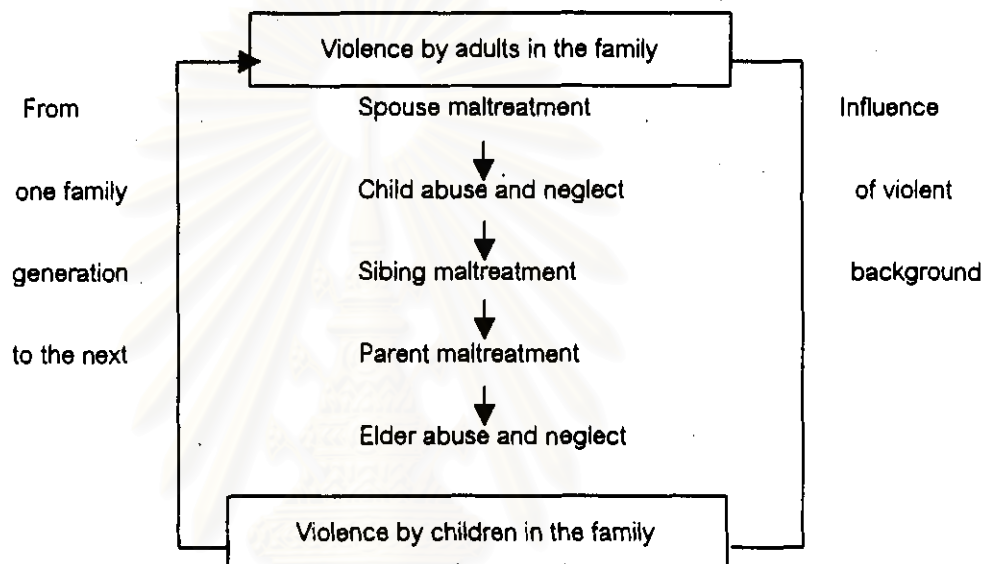
4. ผลกระทบต่อการปรับตัวเข้าสู่สังคม หรือการใช้ชีวิตปกติอยู่ในสังคม ถือเป็นลูกโซ่ของปัญหาที่เกี่ยวข้องมาเป็นลำดับขึ้น นับตั้งแต่มีผลกระทบทางด้านร่างกายสู่ผลกระทบทางด้านจิตใจและอารมณ์ เกิดเป็นผลกระทบต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรม และนำไปสู่ผลกระทบเข้าสู่สังคมของเด็ก เราจะพบว่าเด็กที่ถูกกระทำทารุณมานั้น เด็กมักจะปรับตัวเข้ากับสังคมลำบาก ส่วนหนึ่งมาจาก ในจิตใจส่วนลึกของเด็กจะมองว่าตนเองมีปมด้อย มีสิ่งไม่ได้อยู่กับตนเอง และกังวลว่าเพื่อนๆ หรือคนรอบข้างจะรับไม่ได้ รังเกียจตนเอง ระแวงผู้อื่นอยู่เสมอ ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในบุคคลรอบด้าน ทำให้เด็กไม่สามารถปรับตนเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเดิม

2.2.6 สรุปปัญหาการทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัวในประเทศไทย

เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมได้รับผลกระทบทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และบุคลิกภาพ จะมีบุคลิกภาพและพัฒนาการที่ไม่เหมาะสมซึ่งทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาเด็กเร่ร่อน เนื่องจากเด็กทนต่อสภาพที่ถูกทารุณกรรมไม่ไหวจึงตัดสินใจหนีออกจากบ้าน เด็กจะเริ่มเข้าสู่วงจรชีวิตเด็กเร่ร่อน ได้แก่ การขอทาน การขายบริการทางเพศ การติดยาเสพติด การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด และปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ปัจจุบันบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็ก อบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น มีการลงโทษเด็กที่รุนแรงเกินไป การบีบบังคับเด็ก การคาดหวังในตัวเด็กมากเกินไปจนทำให้เด็กเกิดความเครียด เป็นต้น จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ พบว่า เด็กที่ถูกทารุณกรรมจากบิดา มารดาตั้งแต่เด็กจะถูกหล่อหลอมบุคลิกภาพที่จะใช้ความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัว เช่น

ความรุนแรงระหว่างพี่น้อง ความรุนแรงต่อบิดามารดาของตนเอง การทำร้ายผู้สูงอายุในครอบครัว เช่น ปู่ย่าตายาย ซึ่งอาศัยอยู่ในครอบครัวเด็ก รายละเอียดตามแผนภูมิต่างนี้

แผนภูมิที่ 3 : แสดงวงจรการใช้ความรุนแรงในครอบครัว⁴²

การทารุณกรรมเด็กในครอบครัว เป็นปัญหาที่สำคัญอย่างมาก เห็นได้จากมาตรการทางกฎหมายและสังคมสงเคราะห์ในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก องค์กรที่เข้ามาดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม มีทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน ภาครัฐบาลคือ กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ คือ มูลนิธิเด็ก ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกฎหมาย คือ มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อนำผู้กระทำผิดหรือผู้กระทำทารุณกรรมต่อเด็กมาลงโทษ

⁴² ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, "บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรม", หน้า 15.

ตารางที่ 3 : สถิติการช่วยเหลือเด็กของศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก ในปี พ.ศ. 2539 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด

ความสัมพันธ์	ล่วงเกินทางเพศ	ทารุณกรรม	โศภณเด็ก	แรงงานเด็ก	หาย-ฉกพา	อื่นๆ	รวม
พ่อ	10	12	0	0	0	12	34
แม่	0	6	0	0	0	11	17
พ่อเลี้ยง	14	5	0	0	0	1	20
แม่เลี้ยง	0	2	0	0	0	0	2
ญาติ	16	8	1	0	0	4	29
ผู้อุปการะ	0	2	0	0	0	3	5
คนรู้จัก	20	3	3	0	3	2	31
คนแปลกหน้า	20	0	4	1	2	1	28
นายจ้าง	3	0	2	3	2	0	10
สามี	0	1	0	0	0	1	2
ผู้ดูแลเด็ก	0	2	0	0	0	2	4
ครู	2	1	0	0	0	0	3
รวม	85	42	10	4	7	37	185

จากตารางจะเห็นว่า กรณีการล่วงเกินทางเพศและการทารุณกรรม ผู้ที่กระทำทารุณกรรมคือเด็กส่วนมากเป็นบุคคลในครอบครัว ซึ่งเป็นที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญต่อการพัฒนาการของเด็ก นอกจากสถิติที่พบจะมีจำนวนมากแล้ว การเข้าไปช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม พบอุปสรรคต่างๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหาในการเข้าไปปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณโดยบิดามารดา จากเจ้าหน้าที่ต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เช่น ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กพบว่า การเข้าช่วยเหลือเด็กส่วนมาก ศูนย์ฯ จะได้รับแจ้งจากพลเมืองดี การทำงานช่วยเหลือดังกล่าว กฎหมายไม่ได้เปิดช่องไว้ให้ศูนย์ฯ มีอำนาจเข้าไปสอดแทรก และนำตัวเด็กออกมาจากครอบครัว แม้บางครั้งจะทราบว่าเด็กถูกทำร้ายอย่างรุนแรง และเด็กไม่มีความประสงค์จะอยู่ในครอบครัวแล้วก็ตาม ในส่วนของกรมประชาสงเคราะห์นั้นก็ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่มากไปกว่าศูนย์ฯ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากบิดามารดา (ซึ่งแทบทุกกรณีจะไม่ให้ความร่วมมือ) ทำให้การช่วยเหลือที่ผ่านมาเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะขาดความร่วมมือจากบุคคลแวดล้อม จะไม่ยอมปกป้องเด็ก แต่จะไปปกป้องผู้ที่กระทำการทารุณกรรมกับ

ร่วมมือจากบุคคลแวดล้อม จะไม่ยอมปกป้องเด็ก แต่จะไปปกป้องผู้ที่กระทำการทารุณกรรมกับเด็ก พยายามทำลายหลักฐานที่สามารถระบุตัวผู้กระทำ ทำให้ไม่สามารถคุ้มครองเด็กในชั้นต้นได้ ส่วนปัญหาในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นเป็นเพียงปัญหาในครอบครัว จึงแค่เรียกบิดามารดาเด็กมาตักเตือน และปล่อยกลับไป ทำให้บิดามารดาที่มีความโกรธมักจะกระทำการทารุณกรรมเด็กซ้ำอีก ซึ่งเป็นอันตรายต่อเด็กมากขึ้น⁴³

นอกจากนี้การที่ผู้พบเห็นเหตุการณ์ไม่แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ เพราะไม่อยากจะยากในการไปเป็นพยานศาล ทำให้เสียเวลา หรือไม่อยากแจ้งเพราะไม่อยากมีปัญหากับครอบครัวของเด็ก ถือเป็นเรื่องภายในครอบครัว เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการทารุณกรรมเด็กอยู่ ถ้าผู้คนเหล่านี้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา คำนึงถึงจิตใจของเด็ก ทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในการเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลแทนเจ้าหน้าที่ และคอยแจ้งเมื่อพบเห็นเหตุการณ์ อาจทำให้ปัญหาการกระทำการทารุณกรรมต่อเด็กลดลงบ้าง เพราะเหมือนเป็นการปรามผู้ปกครองของเด็กทางหนึ่ง และถ้าคนในสังคมมีความตระหนักในปัญหาเหมือนกันแล้ว ทางหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานช่วยเหลือเด็กจะได้หาแนวทางในการป้องกันและช่วยเหลือเด็กอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากบุคคลในชุมชนในการสอดส่องดูแลเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมหรือมีแนวโน้มที่จะถูกกระทำทารุณกรรม เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนด้วยตัวเอง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก

2.3.1. แนวคิดทางสังคมในการปฏิบัติต่อเด็ก⁴⁴

การวิเคราะห์แนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กนั้น มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ตัวเด็ก พ่อแม่ และสังคมหรือรัฐ ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้ มีปฏิสัมพันธ์ (reaction) และได้ตอบซึ่งกันและกัน สามารถแบ่งแนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็ก ออกเป็น 3 แนว คือ

⁴³ คอหงษ์ พงษ์เสรี, “ปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว”, หน้า 23-28.

⁴⁴ สมลักษณ์ ขนอม, “การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว”, หน้า 16.

1. แนวคิด “เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่” แนวคิดนี้เกิดจากความคิดที่ถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะดำรงสังคมส่วนรวมเอาไว้ได้ เพราะสังคมส่วนรวมสมัยแรกๆ ยังไม่ได้มีความเข้มแข็งเหมือนรัฐในสมัยปัจจุบัน เช่น เป็นชนเผ่าต่างๆ แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิด “กระแสหลัก” (mainstream) ในสังคมทุกแห่งและฝังตัวอยู่ในสังคมอย่างลึกซึ้งตั้งแต่สังคมโบราณจนกระทั่งสังคมปัจจุบัน แนวคิดนี้ถือว่า เด็กเป็นสมบัติส่วนตัวของพ่อแม่ สังคมภายนอกหรือรัฐหรือบุคคลทั่วไปจะไม่เข้าไปแทรกแซง พ่อแม่มีสิทธิและอำนาจเหนือลูกอย่างเด็ดขาด ซึ่งจะปฏิบัติต่อเด็กอย่างไรก็ทำได้หรือจะลงโทษถึงขนาดสังหารชีวิตก็สามารถทำได้

2. แนวคิด “เด็กเป็นสมบัติของสังคม (หรือรัฐ)”

แนวคิดที่เกิดจากการเน้นความสำคัญของ “ส่วนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่” ว่ามีความสำคัญกว่าส่วนย่อย แนวความคิดนี้ถือว่า รัฐมีความสำคัญ ทำให้เกิดการปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เด็กเป็นสมบัติของสังคม (หรือรัฐ) พ่อแม่มีสิทธิอำนาจในตัวเด็กลดกว่าสังคม หรือไม่มีสิทธิอำนาจเหนือเด็กเลย ในบางวัฒนธรรมเด็กจะไม่ถือว่าเป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีสมบูรณ์ จนกว่าสังคมจะให้การยอมรับเด็กอย่างเป็นทางการ แนวคิดนี้สามารถเห็นได้ในยุคนครรัฐของกรีก คือรัฐสปาร์ตา ที่รัฐมีอำนาจเข้าอบรมเลี้ยงดูให้แข็งแรง แกร่ง เพื่อเป็นนักรบของรัฐต่อไป เด็กที่อ่อนแอจะถูกรัฐกำจัดทิ้ง เช่นเดียวกับรัฐในสังคมนิยมที่รัฐมักเข้าไปอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อสืบทอดแนวความคิดรัฐสังคมนิยมเอาไว้

3. แนวคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน”

แนวคิดนี้มีรากฐานจากแนวคิดมนุษยนิยม (humanism) ซึ่งเป็นทัศนะที่ดีที่ว่า มนุษย์มีศักดิ์ศรีมีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองโดยอาศัยเหตุผลและวิธีการวิทยาศาสตร์ แนวคิดเด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน จึงมองเด็กในฐานะที่มีสิทธิอำนาจและมีคุณค่าในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมบุคคลทั่วไป ดังนั้นแม้เด็กจะอยู่ในครอบครัว อยู่ในความดูแลของบิดามารดา เด็กก็มีสิทธิเสรีภาพ และสิทธิส่วนบุคคลอยู่ในตัวเด็กด้วย อีกทั้งเด็กและพ่อแม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม สังคมหรือรัฐจึงมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเด็ก เช่นเดียวกับพ่อแม่ พ่อแม่มีสิทธิเป็นเจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเป็นผู้เหมาะสมสำหรับเด็ก (ในกรณีพ่อแม่บุญธรรม พ่อแม่อุปการะ หรือครอบครัวทดแทน) ได้ดรามเท่าที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม แต่เมื่อ

ใดที่พ่อแม่ปกครองหรือมีเหตุอื่นใดที่กระทำหน้าที่นี้ไม่ได้ รัฐหรือสังคมต้องเข้ามาเป็นธุระช่วยเหลือแก้ไขเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นปัจเจกชนของเด็ก

จากการที่แนวคิดมนุษยนิยมซึ่งเป็นรากฐานของแนวคิดนี้ ได้รับการยอมรับในรูปของประกาศสหประชาชาติ เรื่อง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ทำให้แนวคิด “เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน” ได้ขยายตัวใหญ่ขึ้น ซึ่งต่อมาสหประชาชาติได้มีประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน” ขึ้นในพ.ศ. 2502 และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้ประกาศใช้ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ในปี พ.ศ. 2532

2.3.2 แนวคิดทางกฎหมาย ในการแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อคุ้มครองเด็ก

1. แนวความคิดในการที่รัฐใช้อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน (police power) เป็นแนวความคิดในกฎหมายมหาชน (public law) ถือว่ารัฐมีอำนาจชนิดหนึ่งเรียกว่า police power ศาลสูงสหรัฐเคยให้คำจำกัดความอำนาจรัฐเช่นนี้ว่า หมายถึงอำนาจในทางสาธารณสุข จัดให้ราษฎรมีสวัสดิภาพ สวัสดิการ หรือความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งกล่าวโดยสรุปคือ อำนาจ ปกครองราษฎรทั้งหลายให้มีความสุขนั่นเอง การใช้อำนาจรัฐในทางนิติบัญญัติแสดงออกโดยการตรากฎหมายในทางบริหาร รัฐต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยควบคุมสอดส่องดูแล และเร่งรัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายในทางตุลาการก็จัดให้มีศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาคดี

แนวความคิดนี้ถือว่า รัฐมีอำนาจเต็มบริบูรณ์ที่จะปกป้องพลเมืองของรัฐให้พ้นภัยอันตรายจากบุคคลซึ่งกระทำความคิดหรือเป็นภัยต่อสังคม รัฐจึงมีความชอบธรรมที่จะเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวที่ได้ทำหน้าที่ปกครองเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็กซึ่งเป็นพลเมืองของรัฐได้ด้วย

2. แนวความคิดในการที่รัฐใช้อำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติ parents patriac⁴⁵ เป็นแนวความคิดในกฎหมาย common law ซึ่งถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติที่จะปกป้องคุ้มครองเด็กให้พ้นจาก

⁴⁵ ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, “บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรม”, หน้า 22.

ภยันตราย หรือความเสียหายใดๆ และช่วยเหลือให้เด็กโตเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นบิดามารดา เมื่อใดที่พ่อแม่ให้การเลี้ยงดูเด็กที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ รัฐก็สามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อเข้ามาปกป้องคุ้มครองและสนับสนุนสวัสดิภาพของเด็กได้ แต่การที่รัฐจะแทรกแซงสถาบันครอบครัวตามแนวคิดนี้จะต้องมีข้อสมมติฐาน 2 ประการ คือ

ก. สมมติฐานที่ว่าเด็กเป็นผู้ขาดความสามารถทั้งทางด้านร่างกายจิตใจและไม่สามารถควบคุมสติ, ตรีกรีครอง โดยรอบคอบเช่นผู้ใหญ่

ข. รัฐจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็กและก่อนที่จะเข้ามาแทรกแซงสถาบันครอบครัว รัฐต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองนั้นไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถ หรือบกพร่องในหน้าที่ให้การดูแลเอาใจใส่เด็ก

เนื่องจากรัฐเห็นว่า ตลอดระยะเวลาการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กไม่สามารถจัดสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคนหรือแม้กระทั่ง ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก สถาบันครอบครัวจึงต้องมีภาระต่างๆ ในการรับผิดชอบต่อความอยู่รอดของเด็ก ความเจริญเติบโตทั้งในทางร่างกายและจิตใจ ให้การอบรมเลี้ยงดูและสอนระเบียบแบบแผน ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมไปยังเด็ก รัฐจึงเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและเข้ามาปกป้องคุ้มครอง

2.3.3 แนวความคิดด้านสวัสดิภาพ หรือด้านสังคมสงเคราะห์⁴⁶

นอกจากมาตรการด้านกฎหมายแล้ว งานสวัสดิภาพหรืองานสวัสดิการ หรือสังคมสงเคราะห์เป็นมาตรการที่สำคัญ และเป็นสิทธิที่เด็กสมควรได้รับ กรณีที่เด็กถูกทารุณกรรมจากบุคคลในสังคม อาจจะได้รับจากองค์กรของรัฐหรือของเอกชนที่ทำหน้าที่ด้านนี้ นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้อธิบายเกี่ยวกับสวัสดิการเด็ก ดังต่อไปนี้

⁴⁶ สาริกา ชิตสุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม”, หน้า 51-53.

ศรีทับทิม พานิชพันธ์ (2530) อธิบายว่า งานสวัสดิการเด็ก ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งสันนิบาตสวัสดิการเด็กแห่งอเมริกา ได้ระบุว่า งานสวัสดิการเด็กเป็นการจัดบริการสังคมให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งบิดามารดาของเด็กไม่สามารถรับผิดชอบในการเลี้ยงดูหรือชุมชนของเขาไม่อาจที่จะจัดหาทรัพยากรต่างๆ ตลอดจนให้การคุ้มครองป้องกันตามที่เด็กและครอบครัวต้องการได้

งานสวัสดิการเด็กจึงเป็นวิถีทางที่จะจัดขึ้นอย่างเป็นทางการและมีระเบียบแบบแผน เพื่อช่วยแก้หรือขจัดปัญหาคนเช่นเดียวกับงานบริการสังคมประเภทอื่นๆ เช่น ปัญหาความยากจน ส่วนปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กนั้น ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากความยุ่งยากด้านสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตร บิดามารดาทำหน้าที่ไม่ได้ครบถ้วนจนก่อให้เกิดปัญหาบ้านแตก เด็กถูกทอดทิ้ง เรว่อน จรจัด ปัญหาการทารุณกรรมโหดร้ายต่อเด็ก ปัญหาเด็กกำพร้าอนาถา เด็กติดยาเสพติดให้โทษ ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด เป็นต้น

Maluccio and Fein (1986) ให้ความเห็นว่า ครอบครัวและสภาพแวดล้อมมีความสำคัญต่อการเลี้ยงดูเด็ก ควรส่งเสริมให้มีการรับเลี้ยงเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยลดจำนวนเด็กที่ฝากเลี้ยงตามบ้านและจัดบริการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ให้มีประสิทธิภาพ การวางแผนที่ดีนั้นทำให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างถาวร ได้สำเร็จ และการวางแผนเกี่ยวกับอนาคตเด็กเป็นกระบวนการในการเตรียมการอย่างเป็นระบบในการแก้ปัญหา ได้แก่ การย้ายเด็กออกจากครอบครัวเพื่อให้เด็กมีครอบครัวดูแลทดแทน (substitute family care) หรือหาบิดามารดาบุญธรรมให้แก่เด็ก

ความมั่นคงในชีวิตของเด็กอย่างถาวรมีคุณภาพนั้น ต้องประกอบด้วยกรณีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ มีความผูกพันและความต่อเนื่อง มีสถานภาพทางกฎหมายและสถานภาพทางสังคมรับรอง

การวางแผนเกี่ยวกับอนาคตของเด็กอย่างถาวร ยังรวมไปถึงการป้องกันและฟื้นฟูสมรรถภาพ (rehabilitation) ตลอดจนการจัดสวัสดิการให้แก่เด็ก Maluccio and Fein (1986) กล่าวถึง บริการสวัสดิการเด็ก หมายถึง บริการทางสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. **คุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิการแก่เด็กทั้งหมด รวมทั้งเด็กพิการ ทั้งที่มีที่อยู่อาศัยและ ไม่มีที่อยู่อาศัย หรือเด็กถูกทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลย**
2. **ป้องกันปัญหาต่างๆ อันจะมีผลก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กถูกทารุณ เด็กถูกนำไปแสวงหาผลประโยชน์ ตลอดจนขบวนการค้ามนุษย์**
3. **ป้องกันการแยกเด็กออกจากครอบครัวโดยไม่จำเป็น เมื่อมีปัญหาครอบครัว จะพยายามรักษาสถานภาพครอบครัวไว้ ด้วยการแก้ปัญหาและป้องกันครอบครัวแตกแยก**
4. **ปรับสภาพครอบครัวให้มีสภาพสมบูรณ์ โดยการจัดบริการให้แก่เด็กและครอบครัว**
5. **การมอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมแก่ครอบครัวที่เหมาะสม ในรายที่ไม่สามารถปรับครอบครัวเดิมให้มีความสมบูรณ์ได้**
6. **ให้การดูแลเด็กที่ออกจากบ้านในรายที่ไม่สามารถกลับมาอยู่ หรือ ไม่สามารถจัดหาครอบครัวบุญธรรมให้แก่เด็กได้**

จากแนวคิดนี้จะเห็นว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว ในการทำหน้าที่ดูแลปกป้องเด็ก โดยการปรับสภาพครอบครัวใหม่ในกรณีที่ครอบครัวนั้นมีปัญหา หรือจัดหาครอบครัวใหม่มาทำหน้าที่ทดแทนในกรณีที่ครอบครัวเดิมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

2.3.4 หน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม⁴⁷

ในประเทศไทยนั้นมีหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนที่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเด็กและช่วยเหลือเด็กดังนี้

1. **องค์กรในภาครัฐ ได้แก่ กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์** ซึ่งให้บริการสงเคราะห์ครอบครัวที่มีเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปี นอกจากนี้ยังจัดบริการคุ้มครองป้องกันเด็กไว้หลายประเภทซึ่งรวมเด็กที่ถูกทารุณกรรมด้วย โดยสงเคราะห์โดยการให้เงินช่วยเหลือใน

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

คำรักษาพยาบาล การให้คำแนะนำในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ หรือส่งเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ เป็นต้น

สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรมประชาสงเคราะห์ ให้ความอุปการะแก่เด็กหญิงอายุ 5-18 ปี และเด็กชายอายุ 5-7 ปี ซึ่งตกอยู่ในสภาพที่ควรสงเคราะห์ ได้แก่ เด็กกำพร้า ไร้ที่พึ่ง ถูกทอดทิ้ง ยากจน เด็กที่มีปัญหาเรื่องความประพฤติ และเด็กที่บิดามารดาให้การเลี้ยงดูไม่เหมาะสม ฯลฯ ได้แก่ การให้การเลี้ยงดูจัดให้มีการตรวจสุขภาพเด็กเป็นประจำ รักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย จัดให้มีการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ สายสามัญจัดการศึกษาดั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ก็จะนำเด็กไปรับบริการด้านจิตเวช จากโรงพยาบาล หรือคลินิกสุขภาพจิต เป็นต้น

2. องค์กรภาคเอกชน⁴⁶ ได้แก่ บ้านคุ้มครองเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก เป็นต้น บ้านคุ้มครองเด็กเป็นบ้านพักที่ให้การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ และอารมณ์แก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม เด็กที่ได้รับการบำบัดรักษาจนเป็นปกติแล้ว จะถูกส่งเข้าโรงเรียนเช่นเด็กอื่นๆทั่วไป

มูลนิธิคุ้มครองเด็ก หรือ Child Protection Foundation ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นมูลนิธิจากกระทรวงศึกษา ตามใบอนุญาตเลขที่ ค.7/2537 ลงวันที่ 10 มกราคม 2537 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กตามกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นได้อย่างทันเหตุการณ์ ซึ่งจากข้อเท็จจริงไม่สามารถใช้กฎหมายเข้าไปช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาเด็กได้
2. เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กต้องตัดสินใจหนีออกจากบ้านมาเร่ร่อน หรือไปประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม เช่น อาชีพค้าประเวณี หรืออาชีพทุจริต
3. เพื่อที่จะเป็นหลักประกันด้านความปลอดภัยและชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะความจำเป็นพื้นฐาน คือปัจจัยสี่
4. เร่งฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กในมูลนิธิให้สามารถอยู่ในสังคมในสังคมได้อย่างปลอดภัย และมีความสุขตามวัยที่สมควร

⁴⁶ สุวพักตร์ เวศม์วิบูลย์, “สภาวะทางจิตสังคมของเด็กหญิงที่ถูกทารุณกรรมทางเพศในศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและมูลนิธิคุ้มครองเด็ก” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 27.

5. เพื่อพัฒนาเด็กในมูลนิธิคุ้มครองเด็กทั้งร่างกาย และจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาอย่างต่อเนื่องหลังจากได้รับการฟื้นฟูแล้ว
6. แสวงหาทางออกที่เหมาะสมให้เด็กเป็นรายกรณี
7. สะท้อนปัญหาของเด็กตามกลุ่มเป้าหมายสู่สาธารณชน และองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา

งานของมูลนิธิคุ้มครองเด็ก

1. ออกติดตามช่วยเหลือเด็กโดยเร่งด่วน เมื่อได้รับแจ้งจากพลเมืองดี
2. งานบ้านคุ้มครองเด็ก เพื่อให้การดูแลอุปการะเด็กในทุกด้าน และให้การศึกษา
3. ศูนย์กิจกรรมเพื่อเด็กสำหรับฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจ โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ศิลปะ ดนตรี เกมกีฬา และงานอาชีพขั้นพื้นฐาน
4. งานรณรงค์เผยแพร่ข้อมูลเพื่อนำข้อมูล ซึ่งได้จากข้อเท็จจริงในการดำเนินงานในส่วนต่างๆ เผยแพร่ต่อสื่อมวลชนและบุคคลแขนงต่างๆ เพื่อนำไปสู่การป้องกัน และแก้ไขปัญหาร่วมกัน และสำหรับผู้มีความประสงค์จะสนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิคุ้มครองเด็กด้านต่างๆ

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก (The Center for the Protection of Children's Right) เป็น องค์กรสาธารณกุศล ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2524 เพื่อให้การพิทักษ์ คุ้มครอง ช่วยเหลือ ป่าบ้ดรักษา และฟื้นฟูเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ที่ถูกละเมิดสิทธิในร่างกาย จิตใจ และเสรีภาพ อันได้แก่ เด็กถูกทารุณกรรม ถูกล่วงเกินทางเพศ ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม ถูกล่อลวง มาค้าประเวณี ถูกนำมาขายเป็นสินค้า ถูกลักพา ถูกทอดทิ้ง รวมทั้งเด็กที่กระทำความผิดแต่ไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยให้ความช่วยเหลือทั้งในแง่ของการสังคมสงเคราะห์ และกฎหมายจาก หลักแนวคิดที่ว่า เด็กยังขาดวุฒิภาวะที่จะปกป้องคุ้มครองตนเองได้อย่างเต็มที่เช่นผู้ใหญ่ จึงจำเป็นต้องมีหน่วยสังคมที่เข้าไปช่วยเหลือคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยตระหนักว่าครอบครัวจะเป็น หน่วยสังคมพื้นฐานที่สำคัญในการคุ้มครองและดูแลเด็ก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปี บริบูรณ์ ที่ถูกละเมิดสิทธิ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และเสรีภาพ
2. เพื่อรณรงค์เผยแพร่ให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดสิทธิว่ามีความสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันป้องกันและแก้ไข
3. เพื่อผลักดันให้เกิดการปรับปรุง แก้ไขระเบียบข้อบังคับ และกฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กให้รัดกุม ทันต่อสถานการณ์ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก
4. เพื่อให้กฎหมายรองรับองค์กรคุ้มครองเด็กให้สามารถเป็นตัวแทนของเด็กได้อย่างแท้จริง
5. ประสานงานกับองค์กรที่ทำงานด้านเด็ก และสิทธิมนุษยชนของภาครัฐ และเอกชนทั้งในและนอกประเทศในการร่วมมือกันป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหารการละเมิดสิทธิเด็ก

งานศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

1. ฝ่ายประสานงาน เป็นฝ่ายเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจ และประสิทธิภาพการทำงานภายในองค์กร รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดกลไกการป้องกันและแก้ไขในสถานการณ์ปฏิบัติงาน กฎหมายและนโยบายต่างๆ ให้เด็กได้รับการคุ้มครองดูแลที่ดีขึ้น
2. ฝ่ายรณรงค์เผยแพร่ รณรงค์เผยแพร่สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนัก และมีส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไข พร้อมทั้งผลักดันให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายและกลไกทางสังคม เพื่อให้เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมากยิ่งขึ้น
3. ฝ่ายช่วยเหลือ ให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าแก่เด็ก ให้พ้นจากการถูกละเมิดสิทธิที่เผชิญอยู่ ทั้งทางด้านสังคมสงเคราะห์และด้านกฎหมาย ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ รวมทั้งกระตุ้นให้เด็กและครอบครัวได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการปกป้องสิทธิของตน

ในกรณีเดียวกัน ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กก็ยังสามารถจัดหาที่พักพิงชั่วคราวสำหรับเด็กที่ได้รับการช่วยเหลือจากสถานการณ์ที่เลวร้าย ในรายที่ครอบครัวเป็นผู้กระทำต่อเด็ก หรือสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถดูแลเด็กให้ได้รับความปลอดภัยได้ ซึ่งได้แก่

ก. บ้านอุ๋นรัก กรุงเทพ เป็นบ้านพักพิงชั่วคราวสำหรับเด็กที่ได้รับการช่วยเหลือเพื่อปรับสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ความรู้สึกของเด็กให้กลับคืนสู่สภาพปกติ โดยประสานงานกับผู้ชำนาญการทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งความช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์ และสร้างความเข้าใจกับครอบครัวของเด็กเพื่อให้เด็กสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวได้อย่างปกติสุข แต่ในกรณีที่ไม่สามารถจะกลับคืนสู่ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดได้ บ้านอุ๋นรักจะหาหน่วยงานดูแลเด็กที่เหมาะสมตามความต้องการของเด็กต่อไป

ข. บ้านทอฝัน จ. เชียงราย เพื่อรองรับเด็กหญิงที่มีภูมิถิ่นกำเนิดในจังหวัดภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็เด็กเชื้อชาติใดก็ตามที่ถูกส่งมาค้าประเวณี และได้รับการช่วยเหลือจากศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก เข้ามารับการฟื้นฟูบำบัดรักษาด้านร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งฝึกสอนอาชีพ ให้การศึกษาตามความต้องการของเด็ก และยังให้การสงเคราะห์ติดตามดูแลเด็ก และครอบครัวทางภาคเหนือ ซึ่งเคยผ่านการช่วยเหลือมาในอดีต พร้อมทั้งให้ความรู้ความเข้าใจต่อครอบครัว และชุมชนที่มีความเสี่ยง เพื่อสกัดกั้นมิให้เด็กหญิงถูกส่งมาค้าประเวณี

ค. บ้านทอฝัน จ. พะเยา ศูนย์ฯ เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการป้องกันมิให้เด็กสาวในจังหวัดพะเยาหลงใหลเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี จึงได้ก่อตั้งบ้านทอฝัน จ. พะเยาขึ้น โดยให้ทุนการศึกษาแก่เด็กหญิงที่ต้องการศึกษาต่อในระดับมัธยม ฝึกอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการจุนเจือครอบครัว และยังรณรงค์เผยแพร่แก่ครอบครัวและชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจ ให้เปลี่ยนทัศนคติมิให้ส่งเสริมเด็กไปค้าประเวณี

สหทัยมูลนิธิ⁴⁹ เป็นองค์กรสวัสดิภาพเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อที่จะพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิเด็กที่ตกอยู่ในสภาพถูกทอดทิ้ง ทารุณ ในภาวะที่เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนยังผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กได้ตามปกติ

⁴⁹ สมลักษณ์ ขนอม, " การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณกรรมในครอบครัว" หน้า 65-66.

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมและดำเนินการให้เด็กทุกคนมีชีวิตที่มั่นคงและผาสุกในครอบครัวตัวเอง
2. ช่วยจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็ก ซึ่งไม่อาจจะอยู่กับครอบครัวตนเองได้
3. ส่งเสริมและจัดหาครอบครัวบุญธรรม โดยดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย และหลักวิชาการ สังคมสงเคราะห์
4. ส่งเสริม และจัดให้บริการสวัสดิการครอบครัว และเด็กตามหลักวิชาการ สังคมสงเคราะห์
5. ส่งเสริมและประสานงานกับองค์กรต่างๆ ที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการ
6. สนับสนุนด้านการศึกษาวิจัยด้านสวัสดิการครอบครัวและเด็ก

สหทัยมูลนิธิเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากต่างประเทศ และเงินทุนจากการบริจาคจำนวนมากมาย เพราะมีโครงการหรือกิจกรรมการดำเนินงานมากมาย ซึ่งทั้งหมดก็เป็น โครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับเด็ก และครอบครัวทั้งสิ้น และโครงการที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับครอบครัว โดยเฉพาะกรณีครอบครัวที่เกิดปัญหาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ คือ โครงการครอบครัวอุปการะ เป็นครอบครัวอาสาสมัครเพื่อเลี้ยงเด็กที่ ครอบครัวประสบปัญหาชั่วคราวแทนที่จะส่งเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอาใจใส่ จนกว่าครอบครัวที่แท้จริงพร้อมที่จะรับเด็กกลับ ซึ่งครอบครัวอุปการะนี้ไม่จำเป็นต้องมีฐานะร่ำรวย แต่ต้องเป็นผู้มีเมตตาจิตและรักเด็ก โดยทางมูลนิธิจะเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามผลการเลี้ยงดู จัดหานมผง เครื่องใช้สำหรับเด็ก และมีค่าตอบแทนการเลี้ยงดูมอบให้ โครงการครอบครัวบุญธรรม สำหรับเด็กที่พ่อแม่อยู่ในสถานะที่ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้ต่อไป มูลนิธิจะดำเนินการจัดหาครอบครัวบุญธรรมทดแทนให้กับเด็ก โดยยึดนโยบายสำคัญ คือ หาครอบครัวให้กับเด็ก ไม่ใช่หาเด็กให้กับครอบครัว

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาส จากการทำงานกับครอบครัวที่มีปัญหา และพบว่าส่วนมากเด็กจำนวนมากตกอยู่ในสภาพครอบครัวที่ไม่มั่นคง ส่งผลให้เด็กอยู่ในสถานะล่อแหลมต่อการตกอยู่ในวงจรของอบายมุข และสิ่งชั่วร้ายอื่นๆ จึงจัดให้มีนักสังคม

สงครามเข้าโจมตีบทบาทในการให้คำปรึกษา โดยผ่านกิจกรรมสโมสรเด็กสหทัยจะเสนอ
ประสบการณ์ชีวิตครอบครัวไม่สามารถให้ออกาสนี้ได้

สหทัยมูลนิธิเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้ความสำคัญและเห็นปัญหาของ
เด็กและเยาวชน และให้การสนับสนุน ส่งเสริม พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือสถาบันครอบครัวให้
สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่น หรือเป็นที่พึ่งของเด็กและเยาวชนได้

มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม⁵⁰ ก่อตั้งขึ้นเพื่อให้เด็กอ่อนในสลัมได้รับการเลี้ยงดูที่ถูก
ต้อง โดยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการบริการสาธารณสุข ตลอดจนป้องกันสุขภาพ
อนามัยแก่เด็กอ่อนและสตรีมีครรภ์ในสลัม นอกจากนี้ยังให้การคุ้มครองดูแลและช่วยเหลือให้เด็ก
ได้อยู่ในสถานที่อันควรในกรณีที่มีบิดามารดาไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ หรือทำการทารุณ
โหดร้ายหรือทอดทิ้งปล่อยปละละเลยต่อเด็ก

โครงการช่วยเหลือหญิงและเด็กที่มีความเดือดร้อนเฉพาะหน้า⁵¹ เช่น หญิงถูก
สามีทำร้าย เด็กถูกทารุณกรรม ถูกลักลอบมาค้าประเวณี ฯลฯ องค์กรจะเป็นสื่อกลางช่วยผู้เดือด
ร้อนให้เข้าถึงหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเอกชนที่ให้บริการสังคมสงเคราะห์ และทำหน้าที่
เผยแพร่รณรงค์แก่สังคม โครงการหลักขององค์กร ได้แก่ บ้านพักฉุกเฉิน, โครงการช่วยเหลือ
นอกสถานที่ และโครงการประชาสัมพันธ์

มูลนิธิเพื่อนหญิง⁵² เป็นมูลนิธิให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก และผู้หญิงที่ถูกทารุณ
กรรมทางเพศ โดยการจัดหาความช่วยเหลือในการดำเนินคดีทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังให้ความ
ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่โสเภณีเด็กอีกด้วย

⁵⁰ สารีภา ชิตีสุทธิ, "การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม", หน้า 56.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

คณะกรรมการเพื่อยุติการเอาเปรียบเด็กทางเพศ (พปน.)⁵³ องค์กรนี้มุ่งเน้นการรณรงค์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเอาเปรียบเด็กทางเพศ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการทำงานของ พปน. อันเป็นการส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานในการยุติการเอาเปรียบเด็กทางเพศ คณะกรรมการประกอบด้วยองค์กรสมาชิก 24 องค์กร

มูลนิธิทองใบ ทองเปลว เป็นมูลนิธิที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อเด็กและผู้หญิง และผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม ในการคุ้มครองสิทธิเด็ก มูลนิธิจะให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและการดำเนินคดีให้เด็กที่ประสบปัญหา มีการให้ความรู้และให้สาธารณชนได้เข้าใจและตระหนักในเรื่องสิทธิของเด็ก โดยเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ โดยเฉพาะทางหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และโทรทัศน์ เป็นต้น

จากหน่วยงานที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่า หน่วยงานทั้งของภาครัฐบาลและเอกชนที่เข้าให้ความช่วยเหลือเด็กมีไม่มากนัก และการปฏิบัติงานนั้นก็ยังมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย เช่น ปัญหาที่หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ไม่มีอำนาจในการเข้าแทรกแซงครอบครัว ขาดงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือเด็กอย่างเพียงพอ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ขาดบุคลากรในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีคุณภาพ และขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ

2.3.5 ภาพรวมของหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ⁵⁴ ความเป็นมาของหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ เนื่องจาก

1. เหตุการณ์เด็กถูกกระทำทารุณกรรมเกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งจะพบเห็นข่าวได้ตามหนังสือพิมพ์
2. ผู้ที่ปฏิบัติงานตามโรงพยาบาล หน่วยงานของรัฐ เอกชน และคนในชุมชน พบปัญหาของเด็กถูกกระทำทารุณ ไม่มีสถิติข้อมูลแน่นอน
3. เด็กถูกกระทำทารุณเป็นปัญหาและมีผลกระทบต่อสังคม

⁵³ เรื่องเดียวกันหน้า, หน้า 57.

⁵⁴ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะแพทยศาสตร์. ภาควิชากุมารเวชศาสตร์. และคณะ, เอกสารการฝึกอบรม : ครอบคลุมการมีส่วนร่วมในการค้นหา ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพเด็กถูกทอดทิ้ง และถูกกระทำทารุณ, 2539.

4. การป้องกันแก้ไขปัญหา และฟื้นฟูสภาพเด็กถูกกระทำทารุณต้องการความช่วยเหลือ และความร่วมมือกันระหว่างองค์กร

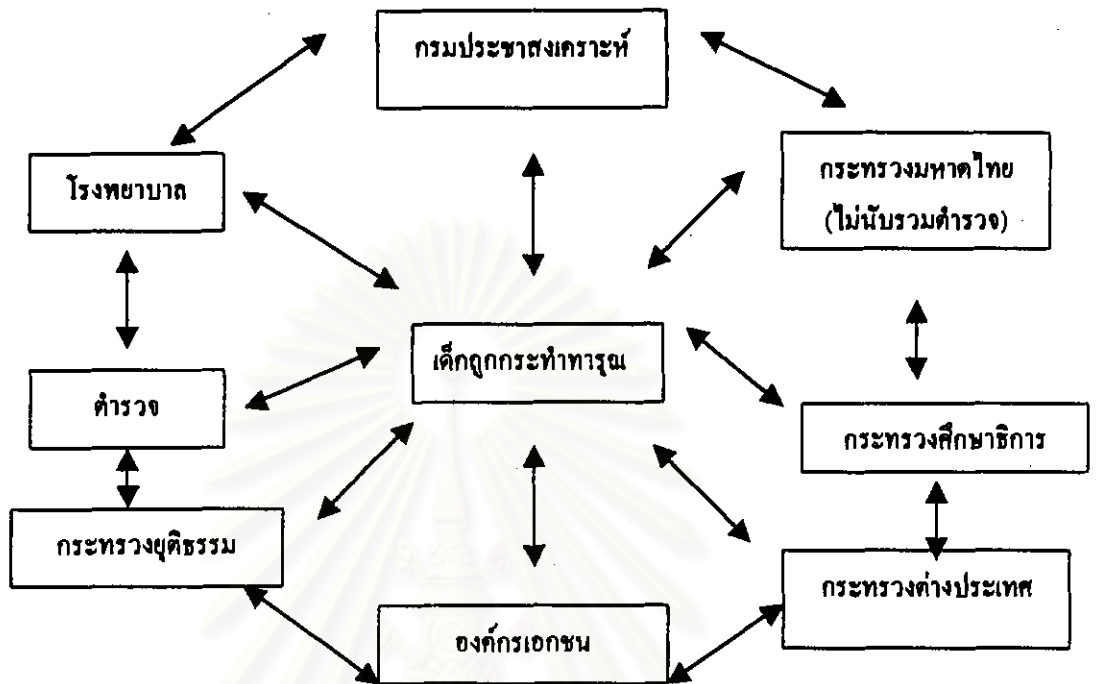
การศึกษารวบรวมหน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์กรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ ในสังคมไทยปัจจุบัน

1. หาพื้นฐานแนวทางร่วมในการปฏิบัติงาน
2. รวบรวมตัวอย่างการศึกษาเป็นรายกรณี (case study) เด็กถูกกระทำทารุณที่องค์กรทางสังคมได้ปฏิบัติงาน
3. จัดรวบรวมทำเนียบหน่วยงานทางสังคมที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณและเครือข่าย

2.3.6 การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ การประสานงานระหว่างองค์กรที่ให้บริการเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนและอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรของรัฐบาลและเอกชนในการป้องกันแก้ไขปัญหา จากการปฏิบัติงานขององค์กรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ พบว่าการทำงานมีการประสานงานระหว่าง องค์กรของรัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการประสานงานกับกรมประชาสงเคราะห์ ร้อยละ 81.8 ต่อมากับมูลนิธิเด็ก คือศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก และบ้านทานตะวัน ซึ่งเป็นองค์กรเอกชน ร้อยละ 50

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ 4 : การประสานงานระหว่างองค์กรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กถูกกระทำทารุณ

2.3.7 สรุปภาพรวมองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กที่ถูกกระทำทารุณ

1. มีเด็กถูกกระทำทารุณในสังคมไทยจริง
2. ข้อมูลเด็กถูกกระทำทารุณไม่สามารถทราบตัวเลขแน่นอน องค์กรบางองค์กรไม่ได้เก็บรวบรวมสถิติไว้ ข้อมูลส่วนมากจึงต่ำกว่าความเป็นจริง
3. ปัญหาเด็กถูกกระทำทารุณเป็นปัญหารุนแรง กระทบต่อร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนกระทบต่อครอบครัว และสังคมทุกระดับ จะต้องร่วมมือกันป้องกันแก้ไข
4. องค์กรของรัฐมีบริการในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม และครอบครัว
5. การประสานงานกันระหว่างองค์กรที่ให้บริการช่วยเหลือเด็ก บางองค์กรประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน
6. องค์กรต่างๆ ต้องการทีมและเครือข่ายในการค้นหา ป้องกัน แก้ไข บำบัด และฟื้นฟูสภาพเด็กที่ถูกกระทำทารุณ

2.3.8 วิธีการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม⁵⁵

การให้ความช่วยเหลือ ความคุ้มครอง การบำบัดฟื้นฟูทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจและการกลับคืนสู่สังคม เป็นการทำงานร่วมกันของสาขาวิชาชีพต่างๆ ที่ต้องอาศัยการประสานงาน และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว เพื่อประเมินและพิจารณาร่วมกัน โดยให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ขั้นตอนการดำเนินการกับตัวของเด็กเอง

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความช่วยเหลือ เมื่อมีการแจ้งเรื่องควรดำเนินการดังนี้

1. บันทึกรายละเอียดข้อมูลของเด็กและครอบครัว
2. วันที่รับแจ้งเรื่อง โดยวิธีใด
3. ผู้แจ้งเรื่อง ชื่อ สกุล อายุ เพศ อาชีพ ที่อยู่-เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้
4. ผู้เห็นเหตุการณ์ ชื่อ สกุล อายุ เพศ อาชีพ ที่อยู่-เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้

ข้อได้

5. รายละเอียดตัวเด็ก

: ชื่อ สกุล อายุ เพศ สัญชาติ รูปร่างลักษณะเด่นของเด็กและลักษณะทั่วไป

: ที่อยู่-เบอร์โทรศัพท์ที่ตามเด็กได้ บ้าน/ โรงเรียน/ โรงงาน

: ครอบครัว/ สมาชิกในครอบครัว/ ผู้ปกครองของเด็ก ชื่อ สกุล อายุ เพศ

อาชีพ ความสัมพันธ์กับเด็ก

: สภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก

6. ความต้องการของผู้แจ้ง/ครอบครัว/เด็ก

7. สภาพเหตุการณ์

ผู้กระทำ : ชื่อ สกุล อายุ เพศ รูปร่างลักษณะ บุคลิกภาพและพฤติกรรม

ที่อยู่ของผู้กระทำ

: สภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น : วัน เวลา รายละเอียดของสภาพ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

: สถานที่เกิดเหตุ : ที่อยู่ สถานที่ใกล้เคียง ลักษณะของชุมชน

: พยานหลักฐานเบื้องต้น (ถ้ามี) ทั้งคน วัตถุพยาน

8. บันทึกการดำเนินงานที่ผ่านมาและได้ดำเนินการไปแล้ว

⁵⁵ สาริกา ชิตินุชิต, " การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม", หน้า 98-104.

9. ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น
- : เราได้ข้อมูลอะไรมาบ้างแล้ว
 - : ข้อมูลใดบ้างที่ต้องการเพิ่มขึ้น
 - : ต้องมีการสัมภาษณ์เร่งด่วนหรือไม่
 - : มีความเสียหายเกิดขึ้นกับเด็กหรือไม่
 - : มีทรัพยากรในชุมชนที่ช่วยได้หรือไม่

ถ้าพบกรณีเด็กมีแนวโน้ม/ปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิเด็ก ควรให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นโดย

10. ตรวจสอบ สืบข้อเท็จจริง เก็บและบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว ประเมินเด็กและครอบครัว โดยอาจกำหนดวิธีการดังต่อไปนี้
- : ฝึกระวัง หรือขึ้นทะเบียนฝึกระวัง
 - : ประสานงานกับหน่วยงานในชุมชนให้เข้าไปให้การคุ้มครองดูแล เช่น จัดให้นักสังคมสงเคราะห์และครูเว้าเยี่ยมครอบครัว
 - : ให้คำปรึกษาครอบครัว
 - : ให้ความช่วยเหลือที่จะลดปัจจัยเสี่ยง เช่น ด้านเศรษฐกิจ (economic risk), ด้านสังคม (social risk), ด้านครอบครัว (family risk)
 - : ให้การบำบัดฟื้นฟูครอบครัว

11. ติดต่อประสานงานใกล้ชิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานแรกรับเพื่อการรับและส่งต่อเด็ก ในกรณีที่พบว่าเด็กจะได้รับหรือเกิดอันตรายต่อร่างกาย และจิตใจ

ขั้นตอนที่ 2 ส่งเด็กเข้าสถานแรกรับ หรือสถานที่ปลอดภัยชั่วคราว มีหลักสำคัญ คือ เด็กไม่ต้องถูกกระทำซ้ำ หรือเกิดความเสี่ยงที่จะถูกกระทำซ้ำอีก เป็นการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือเด็กและครอบครัวในภาวะรีบด่วนหรือในภาวะฉุกเฉิน (emergency center) มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. แยกเด็กไว้ในสถานที่ปลอดภัยชั่วคราว เช่น สถานแรกรับ (ในกรณีที่ผู้กระทำเป็นบุคคลในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิด) หรือบ้านญาติของเด็ก
2. ส่งเด็กตรวจสุขภาพกาย และจิตใจที่สถานพยาบาลแห่งหนึ่งแห่งใด ซึ่งควรมีแผนกจิตเวชเด็กอยู่ด้วย

3. บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติข้อมูลของเด็กและครอบครัว สุขภาพกายและจิตใจโดยผ่านความคิดเห็นของนายแพทย์ที่เกี่ยวข้อง กุมารแพทย์ จิตแพทย์ แพทย์นิติเวช นักจิตวิทยา (คลินิก) นักสังคมสงเคราะห์ (จิตเวชเด็ก)
4. รวบรวมพยานเอกสาร พยานบุคคล และพยานวัตถุ หรือเทปบันทึก/ภาพถ่าย ความเสียหายของเด็กและการชกถาม
5. บำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพและจิตใจของเด็ก และครอบครัว เฉพาะหน้า
6. ทำประวัติสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจของเด็ก และครอบครัว และขึ้นทะเบียนเพื่อดำเนินการคุ้มครอง
7. ประชุมสหวิชาชีพเพื่อทำ Psychosocial Assessment เด็กและครอบครัว เพื่อกำหนดแผนงานและแนวปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว

ทีมสหวิชาชีพประกอบด้วย

1. บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ กุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ แพทย์นิติเวช
2. บุคลากรทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์กฎหมาย นักสังคมสงเคราะห์สถานดูแลเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ชุมชน
3. บุคลากรด้านกฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ นักกฎหมายเจ้าของเรื่องในบางกรณี
4. ประสานงานพนักงานอัยการในเขตอำนาจเพื่อดำเนินการขึ้นฟ้องถอดถอนอำนาจปกครอง โดยขอคำสั่งชั่วคราวก่อนคำพิพากษาเกี่ยวกับ การแยกเด็กมาคุ้มครอง
5. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งต่อเด็ก

ขั้นตอนที่ 3 สถานคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก (protection center) ขั้นตอนนี้ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางศาลในการดำเนินการเกี่ยวกับอำนาจปกครอง ถอนอำนาจปกครองบางส่วน หรือถอนเพียงชั่วคราว ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้ควรมีนักกฎหมายร่วมอยู่ในทีมงาน เนื่องจากเด็กและครอบครัวอาจถูกข่มขู่คุกคามจากผู้กระทำผิด ดังนั้นในขั้นตอนนี้ก่อนที่จะส่งเด็กขอให้หน่วยบำบัดฟื้นฟู ผู้ส่งต่อควรดำเนินการต่อไปนี้

1. ส่งเด็กตรวจรักษาสุขภาพกายและจิตใจอย่างต่อเนื่องตามอาการทางกาย สภาพจิตใจของเด็กที่ยังเป็นปัญหาอยู่ ณ สถานพยาบาล ควรมีแผนกจิตเวชเด็ก
2. ให้การบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ และส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็ก โดยการประสานงานร่วมกับจิตแพทย์ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์แผนกจิตเวชเด็กในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก
3. บันทึกความเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกาย จิตใจ และพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวที่ได้เพิ่มเติม
4. ส่งครอบครัวพบจิตแพทย์
5. ให้การบำบัดฟื้นฟูครอบครัวให้คำปรึกษาแนะนำจัดกิจกรรมให้ครอบครัวเข้าร่วมเชื่อมครอบครัว โดยอาจพาเด็กไปด้วย
6. ประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อทำ psychosocial assessment เด็กและครอบครัว เพื่อกำหนดแผนงานและแนวทางปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว (เด็กควรส่งคืนสู่ครอบครัวแยกเด็กไว้ชั่วคราว หรือแยกเด็กไว้ระยะยาว รวมถึงว่าจะมีการดำเนินทางกฎหมายต่อผู้กระทำหรือไม่ แนวทางบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและครอบครัว)
7. ดำเนินการทางคดีเกี่ยวกับอำนาจการปกครอง (กรณี que เด็กยังไม่สามารถกลับสู่ครอบครัว)
8. เตรียมความพร้อมของเด็กในกระบวนการยุติธรรม (ในกรณีที่มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำ)
9. ส่งต่อหน่วยงานเพื่อรับการบำบัดฟื้นฟู (foster family, rehabilitation center, recovery and development center)/ ครอบครัวทดแทน / group home
10. กำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำรับการบำบัดฟื้นฟูอารมณ์จิตใจและปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม

กรณีที่คืนเด็กสู่ครอบครัวได้ ควรปฏิบัติดังนี้

1. ประสานงานกับหน่วยงานในเขตชุมชนนั้นเพื่อเตรียมส่งเด็กกลับครอบครัว เป็นหลักประกันแก่เด็ก
2. เชื่อมเด็กและครอบครัว ให้คำแนะนำในการดูแลเด็ก เสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา เสริมสร้างทักษะการเป็นพ่อแม่ เสริมสร้างความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพ่อแม่

3. ถ้าเด็กและครอบครัวตกอยู่ในสภาพกดดัน ต้องช่วยเด็กและครอบครัวให้พ้นจากสภาพนั้น
4. ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเด็กและครอบครัวเพื่อลดปัจจัยเสี่ยง
5. ติดตามการเปลี่ยนแปลงของเด็ก และครอบครัว และประเมินเพื่อแก้ไขปัญหาได้ทัน

ขั้นตอนที่ 4 สถานบำบัดฟื้นฟู (recovery and development center/ rehabilitation center) เป็นขั้นตอนของการจัดกิจกรรมในการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเสริมสร้างพัฒนาการให้แก่เด็ก ก่อนการส่งต่อควรปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้

1. ส่งเด็กตรวจรักษาสุขภาพกาย และจิตใจต่อเนื่องตามอาการที่ยังต้องติดตาม เพื่อให้ได้รับการรักษา ณ สถานพยาบาลที่ควรมีแผนกจิตเวชเด็ก
2. บำบัดฟื้นฟูสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปรับบุคลิกภาพและพฤติกรรม รวมทั้งทำกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็ก ร่วมกับหน่วยงานแพทย์ ศูนย์พัฒนาสุขภาพ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเยาวชน ฯลฯ
3. เฝ้าติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพกาย จิตใจ บุคลิกภาพ พฤติกรรม และพัฒนาการของเด็ก ลงบันทึกในประวัติเด็ก เพื่อประสานงานกับผู้ประกอบวิชาชีพหลายสาขาที่เกี่ยวข้อง
4. ประชุมร่วมกับทีมสหวิชาชีพ เพื่อทำ psychosocial assessment เด็กและครอบครัว เพื่อกำหนดแผนงานและแนวทางปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและครอบครัวต่อไปอีกสักระยะหนึ่ง จัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็กเพื่อการดูแลในระยะยาว

กรณีกลับคืนสู่ครอบครัวเดิม ควรปฏิบัติงานก่อนส่งต่อดังนี้

1. จัดกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูแก่เด็กและครอบครัว ในการเตรียมความพร้อมคืนสู่สังคมของเด็ก ดังนั้นนักสังคมสงเคราะห์จึงต้องทำงานกับครอบครัว คือ ให้บริการแนะนำปรึกษาเสริมสร้างทักษะในการดูแลเด็ก ช่วยแก้ไขเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อเป็นหลักประกันให้กับเด็ก
2. เป็นตัวกลางในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างเด็กและครอบครัว
3. ให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาเด็ก
4. เชื่อมครอบครัวของเด็กโดยการพาเด็กไปด้วย

5. ประสานงานกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงอนาคตของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ ศูนย์พัฒนาเยาวชน หน่วยงานทางการศึกษา หน่วยงานฝ่ายปกครอง หน่วยงานทางการแพทย์และสาธารณสุข ให้เข้ามามีส่วนในการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุด

6. เตรียมความพร้อมของชุมชนในการคุ้มครองครอบครัวของเด็ก สภาพแวดล้อมของชุมชนต้องไม่เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพของเด็ก หรือพัฒนาการของเด็ก โดยต้องทำงานกับชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนเด็กและครอบครัว (Caring Society) มีหลักประกันในการอยู่ร่วมกันในสังคม

7. เชื่อมติดตามการเปลี่ยนแปลงของเด็กและครอบครัว และเพื่อประเมินแก้ไขปัญหาได้ทัน จนกว่าทีมสหวิชาชีพเห็นว่าไม่จำเป็นต้องติดตามอีกต่อไป

กรณีที่ไม่สามารถกลับสู่ครอบครัว ควรปฏิบัติดังนี้

1. จัดหาครอบครัวทดแทน : foster family, adopted family, group home
2. เป็นตัวกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและครอบครัวทดแทน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาเด็ก
3. ช่วยเหลือสนับสนุนครอบครัวทดแทนให้มีทักษะในการดูแลเด็ก
4. เชื่อมติดตามการเปลี่ยนแปลงของเด็ก จนกว่าทีมสหวิชาชีพเห็นว่าไม่จำเป็นจะต้องรับการบำบัดฟื้นฟู และติดตามอีกต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การคืนสู่สังคม

ขั้นตอนการทำงานเมื่อเด็กกลับสู่สังคมแล้ว ต้องมีหลักประกันว่าเด็กจะไม่ถูกกระทำซ้ำ หรือเกิดความเสี่ยงที่จะถูกกระทำซ้ำ เด็กควรกลับสู่สังคมแบบปกติสุข มีกระบวนการเชื่อม ติดตาม ประเมิน และทำงานกับครอบครัวและชุมชน จึงถือว่าเป็นการคืนสู่สังคม

บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ มีแนวทางการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. บำบัดฟื้นฟูครอบครัว
2. ช่วยเหลือสนับสนุนครอบครัว ให้บริการแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลเด็ก ช่วยแก้ไขปัญหาระบบของครอบครัว
3. เชื่อมครอบครัว ตรวจตราสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก
4. ทำงานชุมชน สร้างระบบช่วยเหลือสนับสนุนเด็กและครอบครัว

5. ต้องทำ psychosocial assessment ร่วมกับทีมสหวิชาชีพเป็นระยะจนกว่าทีมสหวิชาชีพเห็นสมควรที่จะหยุดการบำบัดฟื้นฟูและติดตาม

รศ.พญ.คุณหญิง สำหรับ จิตตินันท์⁶⁶ ให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการช่วยเหลือเด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศ มีดังนี้

1. กรณีที่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเด็กถูกล่วงเกินทางเพศหรือไม่

1.1 อย่าปฏิเสธเด็ก จงเชื่อเด็กไว้ก่อน แม้ว่าเรื่องที่เด็กเล่าจะเชื่อยากเพียงใด เพราะถ้าเด็กสร้างเรื่องขึ้นแสดงว่าเด็กกำลังมีปัญหา ด้านอื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่นกัน

1.2 รับฟังอย่างสงบ เมื่อเด็กเล่าให้ฟังว่าถูกล่วงเกินทางเพศให้รับฟังอย่างสงบแล้วพยายามให้เด็กค่อยๆ เล่าลำดับเหตุการณ์ วัน เวลา สถานที่ ผู้กระทำ ด้วยการซักถามประกอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ก่อนที่เด็กจะถูกล่วงเกินทางเพศ เมื่อฟังเด็กเล่า ถ้าแสดงกิริยาอาการใดๆ อย่างชัดเจน จะมีผลทำให้เด็กไม่กล้าเล่ารายละเอียดข้อเท็จจริงทั้งหมด

1.3 ปลอดภัยให้กำลังใจ พยายามปลอดภัยให้กำลังใจแก่เด็ก และให้ความมั่นใจแก่เด็กว่า เราจะปกป้องคุ้มครองเขาให้ปลอดภัย บอกให้เด็กทราบว่าสิ่งที่เด็กมาบอกเล่าให้เราทราบเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง

1.4 วิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากเด็ก หากที่เป็นเรื่องไม่จริงรายละเอียดและข้อเท็จจริงจะไม่ชัดเจนหรือไม่ปะติดปะต่อ การเล่าหลายครั้งจะไม่ตรงกัน บางครั้งอาจไม่ชัดเจนหรือไม่ปะติดปะต่อได้ ถ้าเด็กมีปัญหาด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมต่อไป

2. กรณีทราบแน่ชัดว่าเด็กถูกล่วงเกินทางเพศ

2.1 ควบคุมอารมณ์ให้ได้ รับฟังข้อมูลอย่างมีสติ ไม่แสดงอาการโวยวายหรือโกรธเคือง หรือหวาดกลัว วิตกกังวลให้เด็กเห็น เพราะอาจทำให้เด็กตกใจกลัวจนไม่กล้าบอกความจริง และไม่ให้ความร่วมมือ

⁶⁶ สำหรับ จิตตินันท์, "ปัญหาการล่วงเกินทางเพศ", แพทย์ดีเด่น ของแพทยสภา ประจำปี 2541, หน้า 160-162.

2.2 ปตบไซนและให้กำลังใจ ปตบไซน และยืนยันว่าเด็กเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้เสียหายจากผู้กระทำ และผู้ล่วงเกินทางเพศจะต้องได้รับโทษจากการกระทำผิด การที่เด็กบอกเล่าให้ผู้ใหญ่ทราบนั้นเป็นการดีแล้ว

2.3 พาเด็กไปไว้ที่ปลอดภัย ควรพาเด็กไปไว้ในที่ปลอดภัยและมี หลักประกันเกี่ยวกับอนาคตของเด็ก

2.4 เก็บรวบรวมหลักฐาน เก็บรวบรวมหลักฐาน เช่น เสื้อผ้าที่เด็กสวมใส่ ขณะที่ถูกล่วงเกินทางเพศ ขนเพชร ก้นบูหรี่ ถุงยางอนามัย หรืออื่นๆ ที่ผู้กระทำความผิดทิ้งร่องรอยไว้ ตรวจร่องรอยความเสียหายที่ร่างกายของเด็ก ถ่ายภาพไว้ด้วย (ถ้าทำได้) ส่งตัวเด็กเข้าตรวจรักษาในโรงพยาบาลของรัฐที่ใกล้เคียงที่สุดทันที อย่าชำระล้างร่างกายของเด็กก่อนตรวจรักษา จดชื่อแพทย์ รวมทั้งเวลา สถานที่ขณะที่ตรวจรักษาไว้ด้วย

กรณีที่ทราบข้อมูลจากเด็ก หลังเหตุการณ์ไม่เกิน 7 วัน อาจยังมีหลักฐานร่องรอยตกค้างอยู่และแพทย์ยังอาจค้นพบได้ หากเกิน 7 วัน อาจไม่พบหลักฐานร่องรอยของการล่วงเกินทางเพศ แต่ก็ต้องพาเด็กไปตรวจรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และตรวจสอบการตั้งครรภ์ด้วย

1. แจ้งตำรวจ กรณีที่ผู้กระทำการล่วงเกินทางเพศต่อเด็กเป็นคนแปลกหน้า ให้แจ้งตรวจทันที โดยบอกรายละเอียดทุกอย่างเท่าที่ทราบ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็กคนอื่นต่อไป

2. แจ้งหน่วยงานทางสังคมที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น หน่วยงานด้านพิทักษ์สิทธิเด็ก หรือหน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์อื่นๆ เพื่อขอรับความช่วยเหลือ ไม่ว่าในแง่ของ

- 2.1 การบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจและอารมณ์ให้แก่เด็กและครอบครัว
- 2.2 การให้ที่พักที่ปลอดภัยแก่เด็ก
- 2.3 การขอคำปรึกษาว่าควรจะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดหรือไม่ แม้ว่าจะฟ้องร้องทุกกรณี ทั้งนี้จะต้องพิจารณาความเสียหายที่จะเกิดแก่จิตใจและอารมณ์ของเด็กที่เป็นผลจากการดำเนินคดีเป็นสำคัญ

2.3.9 ปัญหาในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม⁵⁷

1. ปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงาน
 - 1.1 ขาดความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน
 - 1.2 ขาดผู้ทำงานที่มีความรู้ความสามารถ และมีเวลารับผิดชอบ
 - 1.3 ขาดความสนใจในปัญหา
 - 1.4 ไม่มีเอกภาพในแนวคิดเกี่ยวกับเด็ก ถูกกระทำทารุณ
 - 1.5 ขาดเกณฑ์ในการวินิจฉัย ขาดการปฏิบัติงานและข้อมูลที่แน่นอน
 - 1.6 ขาดความรู้ทางกฎหมาย ไม่ทราบแนวทางปฏิบัติที่แน่ชัด
 - 1.7 ไม่มีเวลา และไม่อยากยุ่ง เพราะกลัวเสียเวลาในชั้นตอนในเชิงกฎหมาย
 - 1.8 ขาดการฝึกซักประวัติและการหาข้อมูล
 - 1.9 ผู้ปฏิบัติงานขาดความมั่นใจในการเข้าไปช่วยเหลือ
 - 1.10 ไม่สามารถเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่ดีให้เด็กได้ ในกรณีที่ผู้กระทำทารุณเด็กอยู่ในครอบครัว
 - 1.11 ไม่รู้จักเครือข่ายในการปฏิบัติงาน และการติดต่อขอความช่วยเหลือ
 - 1.12 ขาดเครือข่ายในการปฏิบัติงาน
 - 1.13 ไม่มีเวลาลงไปเฝ้าระวังโดยเฉพะอย่างยิ่งในกรณีฉุกเฉิน
 - 1.14 ขาดการทำงานต่อเนื่อง
 - 1.15 ค่านิยมทางด้านวัฒนธรรมสังคมเป็นอุปสรรคในการทำงาน

⁵⁷ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะแพทยศาสตร์, และคณะ, การคุ้มครองเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ถูกกระทำทารุณ เด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 11.

2. ปัญหาด้านเด็กถูกระงับการทำทารุณ
 - 2.1 ปัญหาสะสมมานาน
 - 2.2 ไม่กล้าเปิดเผยความจริงเกรงว่าไม่สามารถช่วยเหลือได้
 - 2.3 ปกปิดการกระทำ
 - 2.4 เด็กสติปัญญาดำกว่าปกติ
 - 2.5 เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม
 - 2.6 พบเห็นการมีเพศสัมพันธ์
 - 2.7 หวาดกลัว
 - 2.8 ถูกข่มขู่
 - 2.9 ตับสนทางด้านจิตใจ
 - 2.10 เด็กได้รับความกระทบกระเทือน
 - 2.11 ถูกชักประวัติ ถูกตรวจหลายครั้ง
 - 2.12 ดัดต่อหลายแผนก ทำให้การดูแลไม่ต่อเนื่อง
 - 2.13 การชักประวัติเด็กควรดำเนินการโดยผู้รู้
 - 2.14 เด็กเล็กไม่สามารถให้ข้อมูลได้
 - 2.15 ตรวจร่างกาย ไม่ได้ข้อมูลเพียงพอ
 - 2.16 เด็กไม่รู้สิทธิที่จะได้รับ
 - 2.17 ขาดสภาพที่รองรับเด็กระหว่างดำเนินการ

3. ปัญหาด้านครอบครัวเด็กถูกระงับการทำทารุณ

- 3.1 ปัญหาเกิดจากอารมณ์ชั่ววูบ
- 3.2 ไม่ให้ความร่วมมือ กลัว ไม่มีเวลา เพราะต้องประกอบอาชีพ
คนในครอบครัวเป็นกระทำทารุณ เด็กกลัวคนในครอบครัวถูกลงโทษทางกฎหมาย
- 3.3 ครอบครัวยากจน
- 3.4 ครอบครัวแตกแยก
- 3.5 ทำงานไม่มีเวลาดูแลเด็ก
- 3.6 ครอบครัวอยู่ในชุมชนแออัด
- 3.7 ครอบครัวปกปิดการกระทำทารุณเด็ก อับอาย ปิดบังข้อมูล

กลัวเสียชื่อเสียง

3.8 ผู้กระทำเป็นบุคคลในครอบครัว จะเกิดความขัดแย้งกันเอง เกิด
ความเครียดในครอบครัว

3.9 บรรยากาศในครอบครัวไม่ดี

3.10 บิดามารดาไม่เข้าใจปัญหาเด็ก

3.11 ไม่รู้สิทธิที่จะได้รับ

3.12 ได้รับผลกระทบจากเพื่อนบ้านเมื่อมีการสอบสวนติดตามผล

4. ปัญหาด้านผู้บริหารงานในหน่วยงาน

4.1 มีภารกิจมาก ขาดความสนใจเท่าที่ควร

4.2 ขาดความรู้งานด้านเด็กอย่างเพียงพอ

4.3 ไม่ประสงค์ให้ดำเนินคดี

4.4 ไม่ให้ความสำคัญของปัญหา

4.5 ขาดงบประมาณ และกำลังคน

4.6 ขาดนักสังคมสงเคราะห์

4.7 ขาดความสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม

5. ปัญหาด้านการประสานงานในหน่วยงาน

5.1 ขาดการส่งต่อ

5.2 ข้อมูลไม่เพียงพอ

5.3 ขาดประสิทธิภาพ

5.4 ขาดการประสานงาน ขาดความร่วมมือ

5.5 ไม่เห็นความสำคัญของปัญหา

5.6 นโยบายไม่ชัดเจน

5.7 ถ่าช้าในการช่วยเหลือ

5.7 ประสานงานไม่ดี มีแผนกที่เกี่ยวข้องมาก การส่งต่อข้อมูลไม่ดี

ไม่รู้ว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบ

5.8 ขาดความรู้งานด้านเด็กอย่างเพียงพอ

6. ปัญหาด้านการประสานงานภายนอกหน่วยงาน

- 6.1 แนวทางการปฏิบัติงานไปคนละทาง
- 6.2 ข้ำซ้อนในการทำงาน
- 6.3 ขาดการกำหนดการประสานงานกับหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน
- 6.4 ขาดความร่วมมือ ขาดการติดต่อประสานงานอย่างใกล้ชิด
- 6.5 งานต้นมือ เจ้าหน้าที่มีน้อย
- 6.6 เกิดปัญหาการประสานงานทางด้านกฎหมายกับปัญหาการขัดแย้งกับครอบครัวในการช่วยเหลือเด็ก
- 6.7 ไม่สามารถช่วยเหลือเด็กได้ทันที
- 6.8 ขาดเครือข่าย
- 6.9 ขาดการติดตาม

7. ปัญหาอื่นๆ เช่น ขาดงบประมาณ ในการดำเนินงาน เป็นต้น

2.3.10 ข้อเสนอแนะของนักวิชาการในการป้องกันแก้ไขปัญหาการทารุณกรรมเด็ก⁵⁸

1. การป้องกันทางครอบครัว

1.1 ให้ความรู้แก่บิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง โดยการให้ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หรือแผ่นโปสเตอร์ตามสถานที่ชุมชนต่างๆ ฯลฯ

1.2 ควรให้ความรู้แก่บิดามารดาทุกคนที่กำลังจะมีบุตรคนแรก โดยอาจให้ความรู้เรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธีจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลในขณะที่มารดา กำลังฝากท้องโดยตรง หรืออาจเชิญบิดามารดาเข้าชั่วโมงการฝึกอบรมในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผลกระทบจากการเลี้ยงดูด้วยวิธีการต่างๆ และเรื่องความเข้าใจต่อเด็กในแต่ละวัย

⁵⁸ จริญญา นิคย์สุวรรณ, “ทัศนคติของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในสังคมไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537) หน้า 103-105.

1.3 รณรงค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการเลี้ยงดูเด็กแบบเข้มงวด และสร้างความคิดที่ว่าควรมีถูกเมื่อพ่อแม่มีความพร้อมที่จะเลี้ยงดูอบรมได้

1.4 เผยแพร่การเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้องแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผลของการเลี้ยงดูเด็กไม่ถูกวิธี ที่จะส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ

2. การป้องกันแก้ไขทางกฎหมาย

2.1 ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพอย่างจริงจังในการปฏิบัติ

2.2 ควรแก้ไขกฎหมายในการให้สิทธิอำนาจแก่หน่วยงานของรัฐ ในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม รวมทั้งเด็กที่ถูกขายหรือบังคับให้เป็นโสเภณี รวมทั้งให้มีการดำเนินคดีกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดการทารุณเด็กอย่างเข้มงวดจริงจัง

2.3 ควรมีการดำเนินงานในระดับชาติ ให้มีกฎหมายรองรับมาตรการต่างๆ ที่กำหนดขึ้น และให้มีการประสานงานกันทั้งของรัฐและเอกชนเพื่อให้ดำเนินงานไปสู่ทิศทางเดียวกันและจัดการทำงานที่ซับซ้อน

2.4 ปรับปรุงกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเด็กให้มีความรัดกุมและเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างจริงจัง

2.5 รัฐควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการทารุณกรรม โดยเฉพาะในเรื่องบทลงโทษผู้ที่กระทำทารุณต่อเด็ก และควบคู่กับแนวทางการป้องกันปัญหา

3. การป้องกันและแก้ไขจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน

3.1 รัฐและเอกชนควรร่วมมือกันเผยแพร่ความคิดที่ว่า “เด็กไม่ใช่สมบัติหรือกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่” ให้คนในสังคมได้รับรู้ และยอมรับว่าเด็กเป็นสมบัติที่มีค่าต่อสังคม โดยเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง

3.2 ปรับปรุงกลไก หรือกระบวนการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐ เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นการให้ความสำคัญแก่เด็กอย่างจริงจัง

3.3 รัฐและเอกชนควรร่วมมือกันจัดตั้งสถานบำบัดหรือฟื้นฟูเด็กที่ถูกทารุณกรรมโดยเฉพาะ รวมทั้งมีสถานบำบัดทางจิตแก่พ่อแม่ หรือผู้ที่กระทำทารุณต่อเด็ก

3.4 รัฐควรจัดตั้งศูนย์ค้ำป้อมยามสำรวจให้เด็กหรือผู้ที่พบเห็น
แจ้งความได้เมื่อมีการทารุณกรรมเกิดขึ้น

3.5 ในองค์กรหรือหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองดูแลเด็ก ควรจะ
ต้องเลือกสรรเจ้าหน้าที่ที่มีคุณภาพ รู้และเข้าใจถึงปัญหาเป็นอย่างดีมาดำเนินงานเพื่อที่จะให้เกิด
ประโยชน์จริงๆ

3.6 รัฐและเอกชนควรจัดบริการสังคมเพื่อพัฒนาครอบครัวมากกว่าการ
สร้างและขยายสถานสงเคราะห์เพิ่มขึ้น เช่น จัดให้บริการคำแนะนำและปรึกษาเรื่องการ
ครองคู่และการดูแลบุตร จัดบริการสังคมสงเคราะห์ขึ้นในโรงเรียน โดยรัฐและเอกชนต้องร่วม
มือประสานงานกันเพื่อให้บริการอย่างจริงจัง

3.7 รมรงค์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับกฎหมายการทารุณกรรม
เด็ก โดยผ่านสื่อทุกรูปแบบ

3.8 รัฐควรส่งเสริมบทบาทของหน่วยงานที่ทำงาน เพื่อคุ้มครอง
สวัสดิภาพเด็กให้มากขึ้น ทั้งหน่วยงานของรัฐเองและเอกชน และมีการประชาสัมพันธ์ถึงบท
บาทของหน่วยงานเหล่านี้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะตามชุมชนต่างๆ

3.9 ควรกำหนดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการ
ศึกษาทุกแห่งตั้งแต่ในระดับประถมศึกษาเกี่ยวกับสิทธิเด็กโดยพื้นฐาน

3.10 เผยแพร่คำนิยาม หรือปลุกจิตสำนึกที่ว่า เป็นหน้าที่ของทุกคน
ในสังคมที่จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ
สถาบันครอบครัว

4. การป้องกันแก้ไขอื่นๆ

4.1 รัฐต้องกระจายบริการทางการศึกษาออกไปให้ทั่วถึง โดย
เฉพาะควรจัดบริการดังกล่าวแก่เด็กที่ต้องติดตามบิดามารดาไปทำงานก่อสร้างตามสถานที่ต่างๆ

4.2 ควรจัดหน่วยงานให้บริการแก่เด็กเร่ร่อนจรจัดตามเมืองใหญ่

4.3 รัฐต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการกระจาย
รายได้ที่เหมาะสมออกไปทั่วประเทศ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจสามารถผลักดันให้เกิดปัญหา
สังคมต่างๆ มากมาย รวมทั้งการทารุณเด็ก

4.4 กำหนดเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา
และอุดมศึกษาเกี่ยวกับวิชาเลี้ยงดูบุตร

4.5 ชุมชนหรือหมู่บ้านควรจัดตั้งให้มีหน่วยสวัสดิภาพประจำหมู่บ้านขึ้นเพื่อทำหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัว

4.6 ควรให้สถาบันทางศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมด้วยในการส่งเสริมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรหลาน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท⁵⁹

มนุษย์มีการติดต่อกันในสังคมได้ เพราะสังคมมีบรรทัดฐานเป็นแนวทางในการปฏิบัติ บรรทัดฐานจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปตามที่สังคมกำหนด ทำให้สมาชิกมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเป็นระเบียบ เป็นการให้รู้ถึงโครงสร้างของสังคม แต่บรรทัดฐานก็ไม่ใช่สิ่งที่มีตามถ้ำหัง คือ มีสถานภาพเข้ามาเกี่ยวพันอยู่ด้วย ดังนั้นสังคมจึงเป็นผลรวมของสถานภาพต่างๆ และสถานภาพจะเป็นกฎเกณฑ์ที่ทำให้เราเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม

“สถานภาพ” เป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคลทำในบุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น และมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง เป็นโครงสร้างของกลุ่มหรือสังคม อาจมีมาก่อนที่บุคคลนั้นจะได้อะไรก็ได้ บุคคลจะมีสถานภาพและการกระทำอยู่ในขอบเขตของสถานภาพนั้น และบทบาท (role) จึงเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ หรือเป็นแง่พฤติกรรมของสถานภาพของบุคคล (dynamic or behavior aspect of status) บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ

สถานภาพ มี 2 ประเภทคือ

1. สถานภาพที่ติดตัวมา (ascribed status) คือ สถานภาพที่ได้มาโดยสังคมกำหนด และได้โดยคิดตัวมาหรือธรรมชาติสร้างสรรค์ สิ่งนี้ติดตัวมานี้ในสังคมที่มีโครงสร้างอย่างเข้มงวด สถานภาพของชั้นจะติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป

⁵⁹ สุทัตตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, หน้า 25-31.

2. สถานภาพที่ได้มาภายหลัง หรือได้มาโดยความสามารถ (achieved status) เป็นตำแหน่งที่ต้องดิ้นรนขวนขวายด้วยความสามารถและสติปัญญาของตนเองสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถในสังคมหนึ่งอาจเป็นสถานภาพที่คิดตัวมาในอีกสังคมหนึ่ง เช่น ยุคกลาง สถานภาพทางศาสนา ชั้นชั้น เป็นสิ่งที่คิดตัวหรือสังคมกำหนดไม่อาจขวนขวายเองได้ หรือเปลี่ยนสภาพเดิมได้ ในสังคมเผด็จการ สถานภาพทางการเมืองอาจถูกกำหนดโดยสังคม และเป็นการยากหรือเป็นภัยแก่บุคคลที่ต้องการเปลี่ยนสถานภาพ แต่ในสังคมเสรีประชาธิปไตย สถานภาพทางการเมืองเป็นเรื่องของความสมัครใจ

ในสังคมที่การเลื่อนชั้นทำได้ยาก หรือโครงสร้างของชนชั้นแบบเข้มงวด (rigid class structure) และไม่ค่อยมีการเลื่อนชั้น สถานภาพของชั้นจะเป็นสิ่งที่คิดตัวและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เช่น สังคมวรรณะในอินเดีย เรียกว่า สังคมปิด (closed class system) ส่วนสังคมที่มีการเลื่อนชั้นได้ และมีโครงสร้างของชั้นแบบเปิด เรียกว่า สังคมเปิด (opened class system) สถานภาพของชั้นสามารถเปลี่ยนได้ และจะมีบุคคลที่มีสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการขุดิขรรรม เพราะจะพิจารณาความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลมีการพัฒนาตนเอง ทำให้สังคมได้ใช้บุคคลที่มีความสามารถต่างๆ สร้างความเจริญแก่บุคคลและสังคม

บุคคลในสังคมที่สลับซับซ้อนจะมีสถานภาพต่างๆ ขณะเดียวกันบุคคลไม่ได้กำหนดสถานภาพของตัวเอง แต่เป็นส่วนหนึ่งของ โครงสร้างในสังคมเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดไว้ในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก นอกจากนี้สถานภาพบางอย่างก็สูงกว่าหรือสำคัญกว่าสถานภาพอื่นเป็นการกำหนดตำแหน่งต่างๆ ของบุคคลในสังคม แต่ละสังคมกำหนดกำหนดความสำคัญของสถานภาพ ไม่เหมือนกัน E.T.Hiller จึงให้ข้อคิดว่าควรมีสถานภาพสำคัญ (key status) เป็นสถานภาพที่สมควรว่าสำคัญกว่า หรือควรมาก่อนสถานภาพอื่นๆ

“สถานภาพขัดกัน (status conflicts)” ถ้าบุคคลต้องมีสถานภาพสองอย่างในขณะเดียวกัน โดยมีบรรทัดฐานตรงข้ามกัน และการปฏิบัติตามสถานภาพหนึ่งขัดกับอีกสถานภาพหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาที่พบในสังคมสมัยใหม่ เช่น แม่ต้องดูแลเลี้ยงลูก แต่ก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จึงไม่สามารถทำหน้าที่ของแม่ได้อย่างสมบูรณ์

ส่วน “บทบาท (role)” นั้น คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น ตำแหน่ง พ่อหรือแม่ บทบาทคือต้องเลี้ยงดู มนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร แต่ละตำแหน่งจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไป การกำหนดบทบาททำให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่างๆ ที่ปฏิบัติ

“บทบาทขัดกัน (role conflicts) คือ เมื่อแต่ละบุคคลมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน และบุคคลถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามบทบาทต่างๆ ที่มีอยู่ แต่การปฏิบัติตามบทบาทหนึ่งอาจไปขัดกับอีกบทบาทหนึ่งก็ได้

บทบาทของความเป็นพ่อแม่⁶⁰ พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีบทบาทสูงสุดในครอบครัว และมีอิทธิพลต่อการขัดเกลาของเด็ก เพราะการปฏิบัติตามบทบาทของพ่อแม่มาจากสถานภาพ (status) หรือตำแหน่ง เมื่อมีสถานภาพเป็นพ่อแม่ก็ต้องมีบทบาท มีพฤติกรรมในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว สร้างความต้องการขั้นพื้นฐาน อบรมขบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นต้น เราสามารถแบ่งบทบาทของพ่อแม่ได้ดังนี้

1. บทบาทของพ่อแม่โดยระบบกฎหมาย ตามกฎหมายครอบครัว ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร ไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว ปี พ.ศ. 2519 ว่า “บิดามารดาต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่บุตร ในระหว่างที่บุตรเป็นผู้เยาว์ และต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้”

2. บทบาทของพ่อแม่โดยระบบสังคม บทบาทของพ่อแม่ในฐานะที่เป็นบุพการี เป็นปฐมนิยบุคคล ซึ่งเป็นสถานภาพและบทบาทที่ถูกกำหนดโดยสังคม

2.1 บทบาทของพ่อแม่ในฐานะที่เป็นผู้ทำให้สถาบันครอบครัว พ่อแม่ มีบทบาทเป็นตัวแบบต่อลูก ทั้งการกระทำ การแสดงออก การติดต่อสื่อสารทั้งใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด พ่อแม่เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเจตคติ (attitudes) ต่อลูก ดังนั้นสังคมคาดหวังให้พ่อแม่ประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับลูก เพื่อให้ลูกเติบโตขึ้นไปเป็นคนที่มีศีลธรรมจรยาดี

⁶⁰ สุดสงวน สุธีธร, “ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย” รายงานการศึกษาวิจัย, 2540, หน้า 24-25.

2.2 บทบาทของพ่อแม่ในพุทธศาสนา ตามหลักทางศาสนา พ่อแม่ เป็นทิศเบื้องบนของลูก ซึ่งลูกให้ความเคารพเชื่อฟัง และยังสามารถกำหนดบทบาทของพ่อแม่ต่อลูก ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนไว้ด้วย

หน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูก⁶¹

1. จัดหาทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือปัจจัย 4 ให้กับลูก เป็นการสนองความต้องการทางกายภาพ
2. ให้ความรักความอบอุ่น เป็นการสนองความต้องการทางจิตใจและอารมณ์
3. ปกป้องคุ้มครอง ให้ความปลอดภัย
4. เป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อเป็นตัวอย่างที่เหมาะสม เพื่อให้ลูกได้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมที่ถูกต้อง

บทบาทของพ่อแม่ที่กล่าวมา สามารถเกิดปัญหาการทารุณกรรมเด็กได้ ถ้าพ่อแม่เกิดความขัดแย้งในบทบาทขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของพ่อแม่ที่มีต่อลูก พ่อแม่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการทางกายภาพ และจิตใจให้กับลูกได้อย่างเต็มที่ ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น เศรษฐกิจ อารมณ์ และสังคมของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เกิดความเครียด ความกดดัน จนไม่สามารถระบายออกได้ ทำให้พ่อแม่บางคนทำร้ายลูก ลูกจะเกิดขาดความมั่นคงทางด้านร่างกายและจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัวขึ้นมา

พฤติกรรมของพ่อแม่⁶² มีบทบาทที่สำคัญต่อเด็กในการปฏิบัติตนทางสังคมได้อย่างเหมาะสม พ่อแม่เป็นตัวอย่างความมั่นคงของลูก แม้ว่าจะการกระทำบางอย่างจะทำลงไปโดยไม่เจตนา เช่น พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ลูกแสดงความก้าวร้าว แต่พ่อแม่มักจะลงโทษลูกด้วยการตี ด้วยวิธีการที่ไม่ตั้งใจสนับสนุนเด็กให้ใช้ความก้าวร้าว

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

⁶² มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : เนติกุลการพิมพ์, 2541), หน้า 49-50.

เซียร์ส (Sears, 1996) แสดงให้เห็นว่า เด็กๆ ที่ถูกพ่อแม่ลงโทษอยู่เสมอจะซ่อนเร้นความก้าวร้าวอย่างรุนแรงไว้ ในการศึกษาเรื่องอื่นๆ (Sears, Maccoby และ Levin, 1957) แสดงว่า ความก้าวร้าวที่มีอยู่มากมายในเด็กนั้นมาจากบ้านที่มีลักษณะดังนี้

1. เด็กได้รับการลงโทษอย่างมากทางกาย
2. พ่อแม่ที่ขกโทษให้กับการแสดงความก้าวร้าวของเด็ก
3. พ่อแม่ไม่ลงรอยกันอยู่เสมอ
4. แม่ที่ไม่พอใจในบทบาทแห่งชีวิตของตน และต้องยึดถือความคิดเห็น

อันต่ำด้อยของสามี

ลักษณะนิสัยของพ่อแม่ มีผลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กในวิถีทางที่ลึกซึ้ง บทบาทในการเลียนแบบต่างๆ จะมีอิทธิพลอย่างซับซ้อน บางครั้งถูกชายเลียนแบบความก้าวร้าวของพ่อ แต่ถ้าพ่อแสดงความก้าวร้าวและบ่มขู่ลูกชาย ลูกชายจะพัฒนาการความตกใจกลัว และขี้อายได้ง่าย อันเป็นแบบแผนของพฤติกรรมทางสังคม ลูกชายก็จะยอมรับบทบาทของการข่มคนอื่น และจะเก็บบทบาทที่ไม่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบ (passive role) นั้นไปจนตลอดชีวิต แม่ที่ถือความงามของตนเอง อาจทำให้ลูกสาวเลียนแบบได้ แต่แม่ที่หยิ่งลำพองในความสวยของตนมากกว่าความเป็นมารดา ลูกสาวจะมองว่าต่ำด้อยกว่าแม่ (มีปมด้อย) และจะแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจเพียงเล็กน้อยในตัวของลูกสาว

วิทยานิพนธ์ของอ่าภา เหล่าภักดี^๓ เรื่อง “สาเหตุแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม” ปี 2523 พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อใช้ความรุนแรงต่อแม่นั้นจะมีพัฒนาการ 2 แบบ คือ พฤติกรรมก้าวร้าว หรือบุคลิกภาพเก็บกด และมีแนวโน้มชอบหนีออกจากบ้านแต่เข่าวัย เด็กผู้หญิงอาจถูกล่อลวงเป็นโสเภณี เด็กผู้ชายมักใช้ความรุนแรงต่อไปอีกในครอบครัว

^๓ อ่าภา เหล่าภักดี “สาเหตุแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523, หน้า 44.

วิทยานิพนธ์ของวราภรณ์ ดวงจันทร์⁶⁴ เรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเด็กชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางต่อปัญหาสามิหุติ ทำร้ายร่างกายภรรยา ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชายในบ้านกรุณา” ปี 2531 พบว่า เด็กชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่แยกกันอยู่ หย่าร้าง หรือพ่อแม่ถึงแก่กรรม ช่วงที่เด็กอยู่กับครอบครัว เด็กจะเคยเห็นการทุบตีทำร้ายร่างกายระหว่างพ่อแม่ หรือสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเด็กชายเหล่านี้เคยได้รับการทำร้ายร่างกายจากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง เช่น การเขียนตี ตะ คบชก กระตืบ เป็นต้น เมื่อถูกทำร้ายร่างกายแล้ว เด็กเหล่านี้จะหนีออกจากบ้าน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ⁶⁵

ทัศนคติเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งบอกถึงสภาพของจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ทัศนคติเป็นนามธรรมและเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แต่ทัศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ (motive) และแรงขับ (drive) หากแต่เป็นภาพความพร้อมที่จะได้ตอบ (state of readiness) และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า

ความหมายของ ทัศนคติ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

L.L. Thurstone “ทัศนคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง (psychological object) เช่น สิ่งของ บุคคล บทความ ความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย”

⁶⁴ วราภรณ์ ดวงจันทร์, “การศึกษาความคิดเห็นเด็กชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางต่อปัญหาสามิหุติ ทำร้ายร่างกายภรรยา ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กชายในบ้านกรุณา” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531, หน้า 1-2.

⁶⁵ ประภาทิพย์ สุวรรณ, ทัศนคติ: การวัด การเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 1-5.

Gordon Allport “ทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมจะเป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง”

G.Murphy, L. Murphy และ T.Newcome “ทัศนคติ หมายถึง วิธีทางหรือความพร้อมในการเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

Kretch และ Crutchfield ⁶⁶ “ทัศนคติเป็นผลรวมของกระบวนการที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การรับรู้ และการตระหนักถึง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล”

D.Katz และ E.Scotland “ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงหรือแนวโน้มในการประเมินค่าสิ่งต่างๆ หรือสัญลักษณ์ของสิ่งนั้นในทางใดทางหนึ่ง”

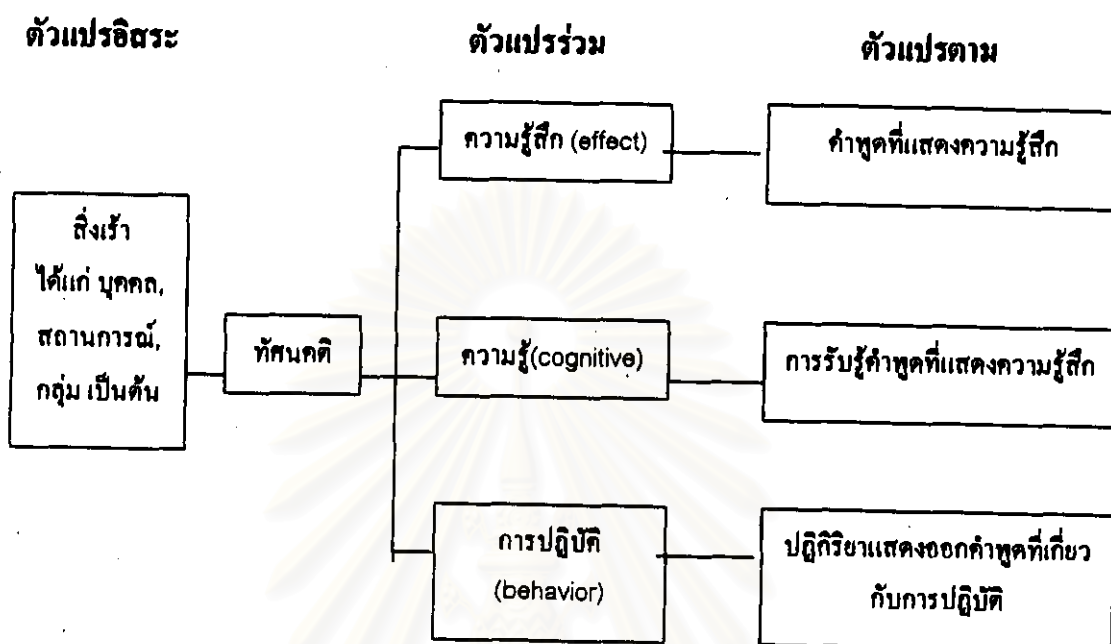
D.Katz “ทัศนคติ หมายถึง ส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ความรู้สึกในการชอบหรือไม่ชอบ และความรู้หรือความเชื่อซึ่งอธิบายลักษณะ ตลอดจนความสัมพันธ์ของสิ่งหนึ่งที่มีต่อสิ่งอื่น”

Milton Rokeach “ทัศนคติ เป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อจะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ”

ทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งนั้น เกิดจากองค์ประกอบหลายประการ ดังได้แสดงตามแผนภูมิ รายละเอียดดังนี้

⁶⁶ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. เอกสารประกอบการสอน : วิชา จิตวิทยาสังคม บทที่ 7 ทัศนคติและการเปลี่ยนทัศนคติ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542, หน้า 2.

แผนภูมิที่ 5 : การแสดงทัศนคติ

ลักษณะของทัศนคตินั้น Sherif and Sherif (1956) ได้กล่าวว่า⁶⁷

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ทัศนคติไม่ใช่เป็นแรงขับทางร่างกาย
2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่คงทนถาวร แม้ว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้เหมือนการเรียนรู้อื่นๆ แต่ก็ เป็นความรู้สึกที่ฝังลึกลงไป
3. ทัศนคติเป็นความรู้สึกที่แสดง โดยตรงต่อสิ่งเร้าเป็นอย่างไรๆ ไป
4. ทัศนคติสามารถเกิดกับทุกสิ่งได้ เช่น บุคคล วัตถุ กลุ่ม สถาบัน แนวความคิด สถานการณ์ต่างๆ เป็นต้น
5. ทัศนคติเป็นพื้นฐานหรืออย่างน้อยก็เป็นส่วนหนึ่งอันเป็นแรงผลักดัน ก่อให้เกิดลักษณะนิสัยขึ้นได้

⁶⁷ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา, จิตวิทยาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2541), หน้า 368.

ประโยชน์ของทัศนคติ

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งของต่างๆ รอบตัว
2. ช่วยให้มี self-esteem โดยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเอง
3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตลစ်ซับซ้อน ซึ่งการปฏิกิริยาตอบโต้กระทำสิ่งใดออกไป ส่วนมากทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้
4. ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง แสดงว่าทัศนคติทัศนคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น

ดังเช่นการวัดทัศนคติของสังคมต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว เพื่อต้องการรับรู้ถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อปัญหานี้ทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะความเข้าใจรูปแบบการทารุณกรรมเด็ก การให้ความช่วยเหลือเด็ก และการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่ต้องเร่งรีบแก้ไข ทัศนคติของประชาชนจะมีส่วนสำคัญต่อหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะจากทางภาคีรัฐบาลหรือเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในการวางแผนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา อาจกระทำโดยการให้ประชาชน หรือชุมชน มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเด็กมากขึ้นกว่าเมื่อก่อน

2.6 ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (The Structural-Functional Theory)⁶⁸

ข้อสมมติฐานว่า สังคมเป็นระบบหนึ่งประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ เช่น สังคมประกอบด้วย สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น ระบบสังคมประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ ต่างมีภาระหน้าที่ระหว่างระบบย่อยด้วยกัน หากระบบย่อยระบบหนึ่งไม่ปฏิบัติหน้าที่ ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบอื่น จึงต้องมีการปรับตัวเข้าหากันเพื่อความสมดุลของระบบ การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกก็ได้

⁶⁸ สุหัตรา สุภาพ, ปัญหาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2542.

ทาลคอต พาร์สัน (Talcot Parsons)⁶⁹ ได้เสนอแนวความคิดว่า การกระทำ (action) มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม การกระทำ คือ การกระทำระหว่างกัน (interaction) ระหว่างผู้กระทำ (actor) สถานการณ์ (situation) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ (goals) วิธีการ (means) และแนวคิดของผู้กระทำ (actor's orientation) ผู้กระทำ หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์ต่างๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่างๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายต่างๆ ที่ตั้งไว้ สถานการณ์หมายถึง เงื่อนไขต่างๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมาย และจะดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นๆ และแนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่นๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น ระบบสังคมประกอบด้วยสถาบันต่างๆ โดยครอบคลุมเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อสมาชิกในสังคม

พาร์สัน พิจารณาระบบสังคมว่า ระบบสังคมนั้นถ้าหากจะสามารถรักษา ระบบอยู่ได้ก็จะต้องทำหน้าที่แก้ปัญหาสำคัญๆ เพื่อรักษาคุณภาพไว้ 4 ประการ คือ

1. ปัญหาของการปรับ (adaptation) เพราะระบบสังคมใหญ่และย่อยที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ตลอดจนมีผลซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมก็อาจเปลี่ยนแปลงซึ่งจำเป็นที่ระบบจะต้องปรับ จึงเกิดปัญหาของการปรับเข้าหากัน และยังคงต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมด้วย

2. ปัญหาการบรรลุวัตถุประสงค์ของระบบ (goal attainment) คือ ระบบสังคมจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการเป็นระบบ ได้จะต้องไม่ขัดกับมูลเหตุจูงใจ ความประสงค์ และความสามารถของสมาชิกอย่างรุนแรง นอกจากนั้นระบบย่อยในสังคมจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของคนอย่างสม่ำเสมอ มิฉะนั้นระบบใหญ่ไม่สามารถอยู่ได้ เป้าหมายของระบบใหญ่ถูกถ่ายทอดและควบคุมให้สมาชิกได้ยอมรับและปฏิบัติตาม วัตถุประสงค์นอกจากการคงอยู่ของระบบแล้ว อาจจะมีวัตถุประสงค์อื่นที่อาจเกิดขึ้นโดยระบบสังคมย่อยทำหน้าที่กำหนด

3. ปัญหาของการผสมผสาน (integration) คือความสามารถของระบบในการที่จะสร้างความเข้ากันได้ระหว่างระบบย่อยๆ ที่แตกต่างกันให้อยู่ภายในระบบใหญ่ ตลอดจนการให้สมาชิกแต่ละคนได้ผนวกผสมผสานเข้าไปในระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

⁶⁹ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาภาวะผู้สูงอายุ:ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 22-30.

4. ปัญหาของการแก้ไขความตึงเครียด (latency) ระบบทุกระบบย่อมมีการขัดแย้ง การขัดกันทั้งสมาชิกแต่ละคน ตลอดจนระบบย่อยทุกระบบอันเป็นสาเหตุ ให้เกิดการขัดแย้งกระทั่งระบบสังคมใหญ่ ไม่อาจคงอยู่ได้ ฉะนั้นระบบสังคมจึงต้องแก้ไขปัญหานี้ได้ ไม่งั้นจะคงสภาพระบบไม่ได้

นอกจากนี้ พาร์สัน เน้นกระบวนการทางสังคมที่สำคัญ คือ

1. ระบบการติดต่อ (communication) การมีปฏิริยาจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในความหมายร่วมกัน มีการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน ระบบนี้ภาษามีความสำคัญมาก
2. ระบบของการรักษาขอบเขตของสังคม (boundary maintenance) ระบบสังคมจะคงอยู่ได้ต้องมีสถานะสมดุล ซึ่งขึ้นอยู่กับความมั่นคงในขนบจารีต การยอมรับและปฏิบัติของสมาชิกตามขนบจารีต การยอมรับและเข้าใจสถานะเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน และการหนีภัยหนีขบของระบบสังคม
3. การผนวกรหว่างระบบ วัฒนธรรม บุคลิกภาพ และสังคม นั่นคือระบบทั้งสาม จะไม่ขัดแย้งกันมากหรือขัดแย้ง แต่ทั้ง 3 ระบบจะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
4. การควบคุมทางสังคม เป็นกระบวนการกระตุ้นสมาชิกของสังคมที่ออกนอกถิ่นนอกทางให้กลับมามีพฤติกรรมเป็นแบบที่ยอมรับของสมาชิกอื่นในสังคมนับว่าเป็นเครื่องมือในการที่จะรักษาคุณภาพที่อาจเสียหรือได้เสียไปแล้วให้กลับมามีคุณภาพอีกครั้ง
5. การดำเนินการอบรม (socialization) เป็นกระบวนการในการอบรมให้สมาชิกของสังคมทราบแนวที่ทำให้บุคคลยอมรับเป็นของตน (integration) โดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบังคับ กระบวนการนี้มีอยู่ตลอดชีวิตของบุคคล ดำเนินการโดย ครอบครัว โรงเรียน มหาวิทยาลัย และกลุ่มอาชีพ
6. การมีสถานะเป็นสถาบัน (institutionalization) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับคุณค่า และซึมซาบเข้าไปในระบบของการประเมินบุคลิกภาพของตน ทำให้สามารถผสมผสานปัจจัยทางบุคลิกและวัฒนธรรมเข้าด้วย แล้วจะทำให้เกิดมาตรฐานของการให้รางวัล (reward) และลงโทษ (sanction) ต่อปฏิริยาของผู้ที่เกี่ยวข้อง อันทำให้เกิดความพอใจ และสามารถคาดหวังปฏิริยาได้อย่างชัดเจน เมื่อนั้นจะเกิดสถานะสถาบัน

จากสถานะการเป็นสถาบัน พาร์สันส์ถือว่า โครงสร้างของสังคมก็ประกอบด้วย สถาบันของความสัมพันธ์หลัก เช่น ครอบครัวเป็นกลุ่มแรก ที่กำหนดบุคลิกภาพและอบรมตั้ง สอนบทบาท ตลอดจนเป็นหลักในการเริ่มฐานะทางสังคม กลุ่มที่สอง คือสถาบันเศรษฐกิจและ การเมือง ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายและวิธีเฉพาะอย่าง กลุ่มที่สาม คือ สถาบันทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับความเชื่อ สัญลักษณ์ต่างๆ หรือจริยธรรมต่างๆ รวมทั้งสถาบันต่างๆ ทางความคิด ปรัชญา วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และศาสนา

การศึกษาสาเหตุของการเกิดปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัวจะเห็นได้ ว่า สาเหตุที่สำคัญก็คือ ความบกพร่องในหน้าที่ของสถาบันครอบครัว หน้าที่ของสถาบันครอบครัว ได้แก่ การสร้างสรรคสมาชิกใหม่ ป่าบัดความต้องการทางเพศ เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้มีความเจริญ เติบโตในสังคม ให้การขัดเกลาทางสังคม (socialization) กำหนดสถานภาพ ให้ความรักความอบอุ่น เมื่อไม่สามารถทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ทำให้สมาชิกของครอบครัวเกิดปัญหาขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสริมภายนอก เช่น สภาพเศรษฐกิจ ก็ส่งผลกระทบทำให้ครอบครัวไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ได้

นอกจากนี้ “สังคม” ก็มีส่วนสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม “สังคม” ต้องช่วยเป็นหูเป็นตา คอยสอดส่องดูแล เวลาที่เกิดปัญหานั้น ผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ไม่ควรนิ่งดูเฉย ถือว่าไม่ใช่เรื่องของตน เป็นเรื่องของชาวบ้าน ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ยิ่งจะทำให้เด็กถูกทำร้ายมากขึ้น ถ้าทุกคนให้การช่วยเหลือเด็ก หรือรีบแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นเหตุการณ์ จะทำให้สามารถช่วยเหลือเด็กในเบื้องต้นได้ และอาจทำให้ปัญหาเหล่านี้บรรเทา ลงได้บ้าง

2.7 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Social Action Theory)

อธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่ง ปัจจัยเหล่านี้มีทั้งที่เหมือนกันและต่างกันออกไป

ทาลคอท พาร์ตัน⁷⁰ มีทัศนะว่า แนวทางที่ใช้ในการกล่าวถึงการกระทำรวมผู้ทำสถานการณ และทัศนคติของผู้ทำค่อสถานการณ จุดสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ทัศนคติของผู้ทำหรือเรียกว่า แนวโน้ม (orientation) มีส่วนประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. แนวโน้มค่อต้งเร้า (motivational orientation) แนวโน้มค่อต้งเร้า มีหน้าที่ในการให้พลังที่จะใช้ในการกระทำ มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1.1 cognitive หมายถึง แนวโน้มที่ตรงกับสิ่งที่ผู้ทำเข้าใจสถานการณ โดยสัมพันธ์กับระบบการแสดงความค่อต้งการ แนวโน้มแบบนี้เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการกระทำ

1.2 cathetic หมายถึง แนวโน้มที่ประกอบด้วยกระบวนการที่เป็นเหตุให้ผู้ทำแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ หรือความรักเสนาหา ในวัตถุประสงค์ที่เขาทำล้งทำหรือได้ทำไปแล้ว ข้อนี้สัมพันธ์กับความรู้สึกทางจิตใจ รวมทั้งส่วนประกอบของอารมณ์ต่างๆ

1.3 evaluative หมายถึง แนวโน้มซึ่งแสดงวิธีการกระจายพลังของผู้ทำให้เข้ากับผลประโชชน หรือความสนใจต่างๆ โดยที่เขาต้องเลือกเอาวิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง และสิ่งที่ทำไปแล้วหากมีผลออกมาหลายอย่าง เขาจำเป็นที่จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ประทับใจและชอบมากที่สุด

2. แนวโน้มค่อค่านิยม (value orientation) มุ่งไปสู่การตั้งข้อต้งเกดเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานทางสังคม หรือมาตรฐานบางอย่างของสังคม เป็นการใช่วิธีค่อต้งพิจารณาอย่างมีวัตถุประสงค์มากกว่าใช้อารมณ์เข้าไปเกี่ยวข้อง แนวโน้มมี 3 อย่าง คือ

1.1 cognitive หมายถึง แนวโน้มที่เข้าใจความหมายและความสำคัญค่อต้งที่มีอยู่ในสังคม

1.2 appreciative หมายถึง แนวโน้มที่จะชื่นชมและประทับใจในบรรทัดฐานต่างๆ ข้อนี้เป็นการแสดงออกถึงผลแห่งความพอใจ เมื่อได้ประสบกับการปฏิบัติงานของบรรทัดฐานต่างๆ ในสังคมเรียบร้อยแล้ว

1.3 moral หมายถึง แนวโน้มที่จะพิจารณาค่อต้งถึงคุณค่าทางศีลธรรมของบรรทัดฐานต่างๆ บรรทัดฐานบางอย่างอาจเป็นที่ประทับใจแต่ไม่ประกอบด้วยศีลธรรม ค่งนั้นบรรทัดฐานที่เข้าใจดี และเป็นที่น่าพอใจจะต้องมีศีลธรรมประกอบด้วย

⁷⁰ ชดธิศ ตั้งเจริญ, ประวัติแนวคืดทางสังคม, (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), หน้า 124-125.

William W. Reeder (1971)⁷¹ อธิบายว่า การกระทำทางสังคม (social action) ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใด ปัจจัยหนึ่ง เหตุผลในการกระทำของมนุษย์ คือ

ปัจจัยดึงดูด (pull factors) ให้เกิดการกระทำ

1. เป้าประสงค์ (goals)
2. ความเชื่อ (belief orientations)
3. ปทัสถาน (value standard)
4. นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (habit and custom)

ปัจจัยผลัก (push factors) ให้เกิดการกระทำประกอบด้วย

5. ความคาดหวัง (expectation)
6. ข้อผูกพัน (commitment)
7. แรงเสริม (force)

ปัจจัยสนับสนุน (support factors)

8. โอกาส (opportunity)
9. ความสามารถ (ability)
10. การสนับสนุน (support)

แนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยหรือสาเหตุที่จะมีผลต่อการกระทำทางสังคม ดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลหลายคน แต่ละคนจะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์การจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่าสอดคล้องหรือตรงกับปัญหาและสถานการณ์นั้น
3. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจเองจะตระหนักหรือให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน ในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
4. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกันกับการตัดสินใจ อาจเป็นเหตุผลเฉพาะจากเหตุผลเพียงหนึ่งประการหรือมากกว่าจากจำนวนเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทั้ง 10 ประการที่กล่าวมาแล้ว

⁷¹ สุรพล กาญจนะจิตร, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), หน้า 22-23.

5. อาจมีเหตุผลสองหรือสามประการ จากเหตุผล 10 ประการ หรืออาจไม่มีเลย. ที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
6. กลุ่มของปัจจัย หรือเหตุผลที่มีต่ออิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้น ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้
7. สำหรับกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น
8. ผู้กระทำหรือผู้ที่ตัดสินใจอาจจะเลือกโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล
9. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถมองเห็นจากทางเลือกที่ถูกเลือกแล้ว

2.8 ทฤษฎีระบบ⁷² (System Theory)

อธิบายถึงสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สาระสำคัญของทฤษฎีระบบ คือ

1. ขอบเขตของระบบ (system boundary) แต่ละระบบมีขอบเขต และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
2. ระบบเปิดและระบบปิด (opened and closed system) คือ ระบบที่มีความสัมพันธ์กับภายนอก และระบบที่ไม่มีความสัมพันธ์กับภายนอก
3. ผลสะท้อนมีทั้งเป็นบวกและลบ (positive and negative feedback)
4. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ แนวโน้มของความมั่นคง คือ ระบบที่แตกเปลี่ยนพฤติกรรม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
5. เป้าหมาย (goals) ทฤษฎีระบบมีเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ

การสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละระบบ ถ้วนมีวัตถุประสงค์ทั้งสิ้น การศึกษาทฤษฎีระบบคือการนำส่วนต่างๆ มาสัมพันธ์กัน ไม่ศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง คือ การมองเป้าหมายทั้งหมดในแง่ขององค์รวม (holistic view) เมื่อนำมาเกี่ยวข้องกัน ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ทฤษฎีระบบอธิบายความเกี่ยวพันของครอบครัวต่อสิ่งแวดล้อม

⁷² สุดสงวน สุธีสร, "ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย", หน้า 35-37.

เมื่อนำทฤษฎีระบบวิเคราะห์ในเรื่องการกระทำทารุณกรรมเด็กในครอบครัว สามารถ อธิบายได้ดังนี้

1. การทารุณกรรมเด็กในครอบครัวเกิดจากสาเหตุหลายประการ
2. การกระทำทารุณกรรมเด็กเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ไม่ได้รายงานให้สังคมโดย

ทั่วไปได้รับรู้

3. ผู้ที่กระทำทารุณกรรมเด็กมักมีความคิดว่าเป็นเรื่องปกติ
4. ผู้กระทำทารุณกรรมเด็ก มีแนวโน้มว่าเคยถูกกระทำทารุณกรรมมาแล้ว

ในวัยเด็ก

5. ครอบครัวที่กระทำทารุณกรรมเด็ก มักคิดว่าเป็นการแสดงถึงอำนาจของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง

6. ผู้กระทำทารุณกรรมเด็ก มักจะได้รับผลกระทบย้อนกลับในทางบวก เนื่องจากไม่มีใครสนใจ จึงคิดว่าสิ่งเหล่านั้นถูกต้อง

7. พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ที่กระทำทารุณกรรมเด็ก เพื่อเป็นการแก้แค้นอีกฝ่ายหนึ่งหรือเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

Giles-Simes (1983) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว คือ

1. การก่อตั้งหรือความเป็นมาของระบบครอบครัว ได้เริ่มต้นมาอย่างไร การเป็นครอบครัว ทั้งแนวคิดของคู่สมรสเป็นอย่างไร

2. การเกิดเหตุการณ์ครั้งแรกของการกระทำความรุนแรง เกิดได้อย่างไร

3. การใช้ความรุนแรง ดำเนินอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร

4. การหาทางออก หรือทางเลือกของผู้ที่ถูกกระทำเป็นอย่างไร

5. การละทิ้งระบบครอบครัว ต่อการออกไปจากครอบครัวเพื่อแก้หรือหนี

ปัญหาที่เกิด

6. การใช้วิธีการแก้ปัญหาในลักษณะอื่นๆ

การเกิดปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัวตามทฤษฎีระบบเกิดจากสาเหตุหลายๆ อย่างร่วมกัน การดูถึงปัญหาต้องมองในองค์ภาพรวม ตั้งแต่ครอบครัว ในเรื่องของความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ระหว่างพ่อแม่ หรือพ่อแม่ลูก สภาพแวดล้อมภายในชุมชนหรือใน

สังคม ภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเกิดความรุนแรงภายในครอบครัวได้ทั้งสิ้น

2.9 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม⁷³ (The Social Learning Theory)

แนวคิดนี้เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นำมาใช้เพื่ออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาเป็นกลไกสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมของครอบครัวที่อยู่

องค์ประกอบของพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม⁷⁴

1. ศึกษาในเรื่องของบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม การศึกษาถึงบุคลิกภาพจะต้องมีการศึกษาถึงเหตุการณ์ความเป็นมาในอดีตของบุคคลนั้น
2. ศึกษาถึงบุคลิกภาพ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างใดๆ ในเรื่องต่างๆ เช่น ทางกายภาพ ชีววิทยา หรือทางด้านประสาทวิทยา ซึ่งเป็นเรื่องทางวิทยาศาสตร์
3. ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม ซึ่งถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสม
4. ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม แต่ไม่ทุกพฤติกรรมที่จะอธิบายถึงโครงสร้างทางบุคลิกภาพ พฤติกรรมที่สามารถอธิบายถึงโครงสร้างของบุคลิกภาพได้ต้องเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับระดับพัฒนาการของมนุษย์
5. ทฤษฎีการเรียนรู้ เกิดจากประสบการณ์ของบุคคล ประสบการณ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกัน หรือบุคลิกภาพมีความเป็นหนึ่ง เช่น เอกลักษณะ
6. เป็นพฤติกรรมที่อธิบายโดยโครงสร้างทางบุคลิกภาพ มีทิศทางที่กำหนดการ ไปให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทิศทางที่กำหนดพฤติกรรม คือผลของสภาพแรงเสริมการกระทำของบุคคล

⁷³ ระพีพรรณ คำหอม, แนวคิดการใช้ครอบครัวเป็นฐานในการให้บริการ, สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ : J. PRINT, 2537) หน้า 232.

⁷⁴ ศุภสงวน สุธีสร, รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย, 2540, หน้า 21-22.

7. เป็นการอธิบายการเกิดขึ้นของพฤติกรรมของบุคคลไม่เพียงแต่เป็นผลมาจากธรรมชาติ หรือความสำคัญของแรงเสริมการกระทำ แต่เป็นเพราะบุคคลมีความคาดหวัง มีเป้าหมายที่จะไปให้ถึงความคาดหวังนั้น

Langer กล่าวว่า พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมา เปรียบเสมือนกระงกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมจากครอบครัว พฤติกรรมที่คนแสดงจึงเป็นผลผลิตจากสิ่งแวดล้อม โดยพฤติกรรมที่แสดงออก มาจากกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดขึ้นจากสิ่งเร้า (stimulus) ผ่านเข้ามากระทบกับประสาทสัมผัสฯ ซึ่งจะแปลความหมายโดยอาศัยประสบการณ์เดิม การขัดเกลาทางสังคม และอื่นๆ ทำให้เกิดการรับรู้ (perception) เมื่อผ่านการรับรู้แล้ว คนเราจะสร้างปฏิกิริยาตอบสนอง (response) ต่อสิ่งเร้าที่รับรู้ เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่เรียกว่า การเรียนรู้ขึ้นมา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้นำหลักการเสริมแรง (reinforcement) และการเชื่อมโยง (association) มาอธิบายว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคม (social environment) มีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคม ให้กับเด็กตั้งแต่แรกเกิด

นักจิตวิทยาทางการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญ เช่น เซิร์ส (Sears) เชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว (child rearing practice) มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็ก ขณะที่แบนดูรา (Bandura) เชื่อว่าค่านิยมและจริยธรรมของเด็กเกิดจากการเรียนรู้ โดยเด็กสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่ หรือคนใกล้ชิด ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมการลอกเลียนแบบผู้ใหญ่

อีริกสัน⁷⁵ (Erik H. Erikson) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยา ได้เน้นความสำคัญแก่ ประสบการณ์ทางจิตสังคม (psychosocial) ที่บุคคลได้รับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงบั้นปลายของชีวิต โดยเชื่อว่าบุคคลิกภาพของบุคคลนั้นจะถูกปลูกฝังโดยการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งผู้ขัดเกลาหรืออบรม (socializing agent) ที่สำคัญคือ บิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนที่บุคคลยังเยาว์อยู่ การ

⁷⁵ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะรัฐศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สังคมและวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 54.

อบรมขัดเกลาของบิคารมราคานั้นจะช่วยในการพัฒนาทางจิตควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านพฤติกรรมสังคม การพัฒนาดังกล่าวเป็นไปในทางใดขึ้นกับแบบอย่างของการขัดเกลาทางสังคมที่เด็กได้รับ

การกระทำทารุณกรรมเด็กจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่โหดร้ายและทารุณต่อสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก ตัวเด็กเองจะจดจำสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น เก็บไว้ในจิตใจตลอดเวลา เด็กเรียนรู้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น และสั่งสมความรุนแรง รอโอกาสที่แสดงออกมาเมื่อโตขึ้น

การลงโทษเฉียนตีเด็ก แม้ว่าจะเป็นการสั่งสอนบุตรที่กระทำต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ตามสุภาษิตไทย คือ “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” การลงโทษเด็กที่มากเกินไปจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของเด็ก

Skinner⁷⁶ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเด็ก ว่า

1. การลงโทษอาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาอารมณ์รุนแรงต่างๆ เช่น ความกลัว ความโกรธ ความวิตกกังวล ความหวาดระแวง อารมณ์เหล่านี้มักเป็นสาเหตุหนึ่งของพฤติกรรมที่ผิดปกติ
2. การมีพฤติกรรมที่แยกตัวเอง หลีกเลี่ยงการพบปะผู้คน คนที่ถูกพ่อแม่ตีบ่อยๆ มักมีพฤติกรรมเช่นนี้
3. การลงโทษทำให้ผู้รับโทษมีพฤติกรรมเก็บกด โดยแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาทดแทนความรู้สึกรังการของการถูกลงโทษ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁶ นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, อาชญากรรม (การเมืองกับ : การควบคุม) (นนทบุรี : พรทิพย์การพิมพ์), หน้า 88-90.

2.10 งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็ก มีผู้ศึกษาไว้วิจัยจำนวนมาก ดังนี้

วัลลภ ดังคณา นุรักษ์⁷⁷ (2524) ได้เขียนบทความเรื่อง “เด็กถูกทารุณ” จากประสบการณ์ทำงานในมูลนิธิเด็ก กล่าวว่า เด็กที่ถูกทารุณกรรมมีสาเหตุปัจจัย 4 ประการ คือ (1) ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อการกดดันในครอบครัว (2) ปัญหาทางจิตใจที่คนในครอบครัวระบายความเครียดความโกรธไปที่เด็ก (3) ปัญหาทางระบบทุนนิยมที่นายจ้างต้องใช้แรงงานเด็กอย่างหนักเพื่อรายได้ของตนเอง (4) ปัจจัยจากการเลี้ยงดูเด็กด้วยทัศนคติที่ผิด ผู้เขียนได้เสนอแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการทารุณกรรมเด็ก ไว้ 3 ประการ (1) กฎหมายจะต้องเปลี่ยนแปลงที่มาเดิมให้สอดคล้องทันต่อการป้องกันเด็กจากการทารุณ จากครอบครัว โรงเรียน โรงงาน และสังคม (2) โรงเรียนซึ่งใช้อำนาจกับเด็กจนกลายเป็นสิ่งชอบธรรม ครูจะต้องตระหนักถึงผลทางจิตวิทยาในการลงโทษเด็กด้วยการตี และยังมีวิธีการอื่นอีกมากมายในการแก้ไขพฤติกรรมเด็ก (3) ครอบครัว พ่อ แม่ ควรต้องใช้ความเข้าใจและความรู้ในการเลี้ยงดูเด็กโดยไม่ใช้อารมณ์และความรุนแรง

วิทยานิพนธ์ของ กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์ (2528) ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการทารุณกรรมและปล่อยปละละเลยเด็ก: แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง” จากการศึกษาพบว่า ความตระหนักของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องนั้น ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดที่ให้สิทธิอำนาจแก่พ่อแม่ในการเลี้ยงดูเด็ก แม้ว่านักวิชาชีพจะรู้ว่าคนมีอำนาจเข้าช่วยเหลือเด็กไว้และจะมีการปฏิบัติที่ค่อนข้างถูกต้องถ้าพบว่าเด็กถูกทารุณกรรมก็ตาม ดังนั้นการป้องกันแก้ไขปัญหานี้ได้เสนอให้มีการรณรงค์ด้านแนวความคิด การประชุมสัมมนาทางวิชาการ และที่สำคัญต้องการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่หรือจัดร่างกฎหมายขึ้นใหม่ด้วย เหตุที่ว่ากฎหมายเป็นพื้นฐานของการป้องกันแก้ไขและช่วยเหลือเด็กที่สำคัญที่สุด กฎหมายที่อยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอและไม่ตรงกับปัญหาการทารุณกรรมในสังคมไทย

⁷⁷ สาริกา ธิตินุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม”, หน้า 22.

มนตรี สันทวิชัย⁷⁸ (2529) เสนอบทความเรื่อง “การทารุณกรรมเด็กโดยบิดามารดา” ในวารสารศาสนคดีสังคม กล่าวว่า การทารุณกรรมเด็กโดยบิดามารดา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การทารุณกรรมทางด้านร่างกายและจิตใจ และพบว่าสาเหตุที่เด็กถูกกระทำทารุณกรรม มีดังนี้ สภาพทางเศรษฐกิจยากจน สภาพสังคมแบบตัวใครตัวมันบีบบังคับจิตใจ และไม่มีทางระบายออกที่ดี ทำให้บิดามารดาไม่มีการบังคับยับยั้งจิตใจ อารมณ์โกรธด้วยตนเอง และการอบรมเลี้ยงดูถูกตามประเพณีนิยม คือ ใช้อำนาจนิยมในการเลี้ยงดูบุตร ปัญหาอีกข้อ คือ ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว คือ การแต่งงานเมื่อยังไม่พร้อม จึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ผลร้ายก็ตกอยู่กับเด็ก

ฝ่ายวิชาการสมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (2529) ได้เสนอบทความประกอบการเสวนาเรื่อง “บทศึกษาเรื่องการทารุณกรรมเด็ก” จากบทความกล่าวว่า ในสังคมไทยมีการทารุณทำร้ายร่างกายเด็กจนปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ คนในสังคมไทยยังไม่ตระหนักในความสำคัญของเรื่องนี้ รวมทั้งค่านิยมตามแนวคิดที่ว่า “ลูกเป็นสมบัติของพ่อแม่” ทำให้เด็กถูกทารุณ ฆาต พิการ หรือสุขภาพจิตมากราย นอกจากนี้สังคมไทยก็ยังไม่มีความตระหนักถึงกฎหมายที่จะบังคับให้ผู้พบเห็นเหตุการณ์ทารุณเด็กต่อเจ้าหน้าที่ ไม่มีกฎหมายที่ระบุงการป้องกันการทารุณเด็กได้อย่างชัดเจนจริงจัง ดังนั้นการที่จะป้องกันเด็กให้พ้นจากการทารุณได้จำเป็นต้องจัดการเปลี่ยนแปลงทบทวนนโยบายของกฎหมายเสียใหม่ โดยทางสังคมนั้นสังคมต้องเข้าแทรกแซงพิทักษ์สวัสดิภาพเด็ก การขยายความคิดเรื่องเด็กเป็นของชุมชนให้กว้างขวาง และกระตุ้นให้มีกฎหมายบังคับและแทรกแซงป้องกันเด็กโดยทันที

สังวรณ์ สมบัติใหม่⁷⁹ (2530) นักสังคมสงเคราะห์ ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เขียนบทความเรื่อง “ปัญหาการทารุณกรรมเด็ก” ในวารสารสวนปรงว่า ปัญหาการทารุณกรรมเด็กเป็นปัญหาที่ปรากฏให้เห็นไม่เด่นชัด ความจริงอาจจะมีปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นและไม่มีใครรู้เห็น ส่วนที่เป็นข่าวผ่านสื่อมวลชนนั้น ก็เพราะมีความรุนแรงในระดับที่สูง บางปัญหาอาจจะอยู่ในระดับไหนจึงจะไม่เรียกว่าเป็นการกระทำทารุณกรรม ซึ่งคนทั่วไปยังหามาตรฐานการเขียนคดีเด็กไม่ตรงกันว่าควรอยู่ระดับไหน แล้วปัญหาจะไม่

⁷⁸ ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, “บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรม”, หน้า 35.

⁷⁹ สารีภา จิตสุทธิ, “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของเด็กที่ถูกทารุณกรรม”, หน้า 22-23.

เกิดการทารุณกรรมขึ้นได้อย่างไร ซึ่งอันนี้เป็นปัจจัยข้อหนึ่งที่สนับสนุนประกอบกับค่านิยมของสังคมที่ว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” เพื่อต้องการให้เด็กเจ็บชอนนั้น เป็นคำกล่าวอ้าง โดยผู้เขียนตีเด็กนั้นขาดความรู้ทางด้านจิตวิทยาเรื่องการปรับพฤติกรรม (behavior modification) โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่จำเป็นว่าจะใช้ได้ผลด้วยวิธีการเขียนตีเท่านั้น เพียงแต่การให้รางวัลด้วยการชมเชยหรือแสดงสีหน้าที่เป็นมิตรก็สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เด็กบางคนเหมาะที่จะใช้วิธีการหนึ่งวิธีการใด ซึ่งต้องพิจารณาพื้นฐานของเด็กแต่ละคนด้วย มิใช่ค่านิยมของตนเองเป็นเครื่องตัดสินใจแทนที่จะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุให้รุนแรงขึ้น นอกจากนี้ช่องว่างและโอกาสที่จะกระทำทารุณกรรมเด็กนั้นมีมาก ผู้กระทำมักจะรอดจากเงื้อมมือกฎหมายโดยที่กฎหมายไม่มีมาตรการที่เด็ดขาดและควบคุมไม่ทั่วถึง

วัชรินทร์ ปิงเจกวิญญูสกุล⁸⁰ (2532) ได้เสนอข้อเขียนเรื่อง “มาตรการป้องกันการทารุณกรรมเด็กที่สังคมคาดหวัง” กล่าวว่า สังคมไทยนับแต่จะมีการทารุณกรรมเด็กมากขึ้น โดยสังคมยังไม่เห็นความสำคัญของปัญหา ประกอบกับวัฒนธรรมการใช้อำนาจปกครองบุตรของบิดามารดา หรือผู้ปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการกระทำทารุณเด็กมาก นอกจากนี้กฎหมายที่มีอยู่ก็มิได้กล่าวถึงการคุ้มครองหรือป้องกันการกระทำทารุณกรรมเด็ก เมื่อเกิดคดีขึ้นก็เอาโทษบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่กระทำทารุณเด็กแต่ความผิดทุกโทษ และเห็นว่าควรเพิ่มอายุของเด็กที่ถูกทารุณกรรมเป็น 16 ปี และควรออกกฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบอาชีพบางประเภท เช่น แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ มีหน้าที่รายงานการกระทำทารุณกรรมเด็กกรณี que พบเห็นหรือได้รับรักษาหรือช่วยเหลือ นอกจากนี้ที่สำคัญยิ่งคือ ควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเอกชนที่มีภารกิจเกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็กที่ถูกทารุณกรรมมีอำนาจร้องทุกข์หรือฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ในกรณีผู้แทนโดยชอบธรรมกระทำผิดต่อผู้เยาว์เสียเอง

ประเทิน มหาจันทร์⁸¹ (2532) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบทำโทษแม้จะเป็นการกระทำเพื่อยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็ก แต่ผลการทำโทษดังกล่าว จะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณไม่มีคุณค่า รู้สึกหมดหวังที่จะทำความดี การทำโทษยิ่งใช้มากจะทำให้เด็กขาดคุณธรรมมากขึ้น ลักษณะอาการทำโทษนั้น เป็นการกระทำที่ก้าวร้าวทั้งกาย และวาจา เช่น การตี การด่า

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

เป็นต้น การตีทำให้เด็กมีความเคยชินกับการเจ็บกาย ทำให้เด็กเป็นคนก้าวร้าว ส่วนการดำว่าเป็น การก้าวร้าวทางวาจา นอกจากเด็กเรียนรู้ภาษาที่ไม่ดีแล้ว เด็กยังสามารถจดจำพฤติกรรมต่างๆ ไป อีกด้วย เด็กที่ถูกทำโทษทางกายหรือทางวาจาจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวอันนำไปสู่พฤติกรรมที่ผิด กฎหมาย จากการศึกษาชาวอาชญากรเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ปรากฏว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบทำโทษจนเด็กเคยชิน เด็กจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อต้าน แสดงความมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ทั้ง อารมณ์รุนแรง ชอบทำลาย นิยมการตัดสินใจด้วยการใช้กำลัง

วิชา มหาคุณ และวัชรินทร์ ปิ๊งเอกวิญญูสกุล^{๒๒} (2533) ได้ศึกษาเรื่อง “ผล กระทบของเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม : มาตรการป้องกันและแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและ เยาวชนที่เคียดแค้น” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็กในลักษณะ การกระทำทารุณกรรม เพื่อศึกษาผลกระทบของเด็กที่ถูกทารุณกรรม เพื่อศึกษามาตรการและ สภาพบังคับของกฎหมายในการคุ้มครองป้องกันสิทธิเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม และเพื่อศึกษา หารูปแบบหรือมาตรการที่เหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและในด้านสังคม ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กในสังคมปัจจุบันนับวันมีแต่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมสภาพ ความรุนแรงมากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลที่ตามมาคือ เด็กที่ถูกทารุณกรรมจะมี ปัญหาทางด้านพฤติกรรมชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาลงมือให้เกิดการทารุณกรรม ต่อไปในอนาคต เมื่อเด็กเหล่านี้โตเป็นผู้ใหญ่มาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เพียงพอที่จะใช้คุ้มครองและป้องกันปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กได้ สังคมต้องหามาตรการที่เหมาะสมต่อไป

วิทยานิพนธ์ของ สมลักษณ์ ขนอม เรื่อง “การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กถูกทารุณในครอบครัว” (2537) จากผลการศึกษาพบว่า มาตรการด้าน สังคมสงเคราะห์ซึ่งเป็นมาตรการการเข้าไป แก้ไข พื้นฟู เยียวยาเด็กผู้ตกเป็นเหยื่อของการ กระทำทารุณ เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาไปสู่สภาพปกติและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อไปนั้น เป็นมาตรการที่สำคัญและควรจะมีในสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่รัฐ หรือสังคม ว่าเป็นจะต้องให้มีขึ้นขณะที่ครอบครัวไม่สามารถเป็นที่พึ่งได้และเป็นผู้ทำร้ายเด็กเสียเอง ถ้ารัฐหรือสังคมไม่เข้าไปจัดการกับปัญหาก็คจะทำให้เกิดสภาพที่เลวร้ายขึ้นแก่เด็กและเด็กก็ ไม่สามารถเจริญเติบโต หรือดำรงคนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ และจากการที่ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้เสนอว่า นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติหรือความเห็นที่ว่าวิชาชีพด้านสังคมสงเคราะห์

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

หรือมาตรการด้านสังคมสงเคราะห์เป็นมาตรการที่ดีและจำเป็นต่อเด็ก ก็จะต้องคงไว้และให้การสนับสนุน รวมทั้งการให้คนในสังคมมีส่วนสนับสนุนช่วยเหลือได้เช่นเดียวกัน

การศึกษาวิจัยของ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาภาษาไทย และคณะ เรื่อง “การคุ้มครองเด็กถูกทอดทิ้ง เด็กถูกกระทำทารุณ และเด็กถูกละเมิดสิทธิในสังคมไทย” ได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ไว้อย่างกว้างๆ คือ

1. แก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับคุ้มครองสิทธิเด็ก
2. สร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงาน ด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กให้ครบวงจรและมีความเข้มแข็ง
3. การจัดหาครอบครัวทดแทนต้องมีการวางแผนในการให้ความช่วยเหลือทุกขั้นตอน และเป็นไปตามความหนักเบาของปัญหา
4. ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและครอบครัวของประชาชนให้ดีขึ้น
5. จัดให้มีตัวบทกฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับเด็กอย่างชัดเจน ตามลักษณะวิชาชีพและมีการควบคุมการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด

วิทยานิพนธ์ของ คอพงษ์ พงษ์เสรี เรื่อง “ปัญหาการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว” (2540) เสนอว่า ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้เสียหายในคดีอาญานั้น การคุ้มครองสิทธิจะเกิดต่อเมื่อเกิดความเสียหายต่อเด็กก่อนและกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบันก็ยังมุ่งในเรื่องของการลงโทษ (sanction) ผู้ทำร้ายเด็ก แต่ไม่ได้มองที่ตัวเด็กผู้เสียหาย ไม่มีมาตรการเข้ามาคุ้มครองสวัสดิภาพให้แก่เด็ก ตลอดจนเมื่อเด็กถูกทำร้ายแล้วจะมีการบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจอย่างไรที่จะสามารถทำให้เด็กกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนไม่มีมาตรการบำบัดเยียวยา เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ทำร้าย (remedy) เพื่อให้ผู้ทำร้ายสามารถกลับเข้าสู่ครอบครัว โดยที่ตัวเด็กไม่ต้องถูกพรากจากบิดามารดาของตน และโดยปกติก็จะไม่ได้รับความร่วมมือจากเด็ก ผู้เสียหาย และครอบครัว ด้วยว่า ไม่ต้องการให้ผู้ทำร้ายได้รับโทษทางอาญา เนื่องจากเกรงผลกระทบจากครอบครัว และหรือตัวเด็กไม่แน่ใจถึงผลที่ตามมาว่าจะเป็นอย่างไร นอกจากนี้การที่ไม่มีมาตรการบำบัดฟื้นฟู ทั้งตัวเด็กผู้เสียหาย และตัวผู้ทำร้าย เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในครอบครัวแล้ว เมื่อผู้ทำร้ายพ้นโทษทางอาญา และกลับมามีชีวิตอยู่กับเด็กผู้เสียหาย อาจจะทำให้เด็กถูกทำร้ายหรือทารุณกรรมหนักยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากความเคียดแค้นในตัวเด็ก

ปัญหาทางกฎหมายแพ่ง เช่น ปัญหาในเรื่องการถอนการใช้อำนาจปกครองว่ามี ปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการหาผู้ร้องในการถอนการใช้อำนาจปกครอง เพราะเด็กผู้เสียหายไม่อาจทำเองได้ การจัดหาผู้ใช้อำนาจปกครองแทน ภาวะในการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู ส่วนในเรื่องการฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ก็มีปัญหากรณี ถ้าผู้ทำละเมิดเป็นบิดา, มารดาของเด็กผู้ถูกละเมิดนั้นก็ย่อมไม่มีประโยชน์อันใด เพราะโดยปกติบุคคลเหล่านั้นมีหน้าที่ อุปการะเลี้ยงดูเด็กนั้นอยู่แล้ว ซึ่งผลเสียก็คือเด็กอาจไม่ได้รับการเยียวยารักษาใดๆ และบิดามารดานั้นก็อาจไม่สำนึกความผิดที่ทาลง

ส่วนปัญหาจากกฎหมายซึ่งกำหนดไว้โดยเฉพาะในการคุ้มครองเด็กนั้น ก็มีเช่นกัน ในประกาศคณะกรรมการปฏิวัติฉบับที่ 294 แม้จะมุ่งให้การสงเคราะห์และคุ้มครองเด็กโดยวิธีการที่มีประสิทธิภาพแก่เด็กซึ่งตกอยู่ในสภาพแวดล้อม อันเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ ทว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือข้าราชการตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชน ไม่มีอำนาจที่จะนำตัวเด็กออกจากครอบครัวซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อเด็กได้ หากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ไม่ให้ความยินยอมและยังมีบทกำหนดโทษแก่บิดามารดาที่ขามาก เพียงแค่โทษปรับเท่านั้น เป็นต้น

ศุคสงวน สุธีสร⁸³ ได้วิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย” (2540) ได้สรุปความคล้ายคลึงของความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ดังนี้คือ

1. ความคิดเห็นเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในครอบครัว
2. ความคิดเห็นในเรื่องกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่ในตัวลูก ถูกต้องทดแทนบุญคุณพ่อแม่ การลงโทษของพ่อแม่ เพราะต้องการให้ลูกเป็นคนดี
3. สาเหตุหรือมูลเหตุของการกระทำความผิดจะคล้ายคลึงกัน ที่มีผู้ศึกษามาแล้ว คือ การแสดงอำนาจของพ่อต่อครอบครัว การดื่มสุรา รวมทั้งความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดี
4. ความคิดเห็นในเรื่องการแก้ไขปัญหาคความรุนแรง คือ รัฐควรมีบทบาทมากขึ้น กฎหมายต้องครอบคลุม นักวิชาชีพต่างๆ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีบทบาท

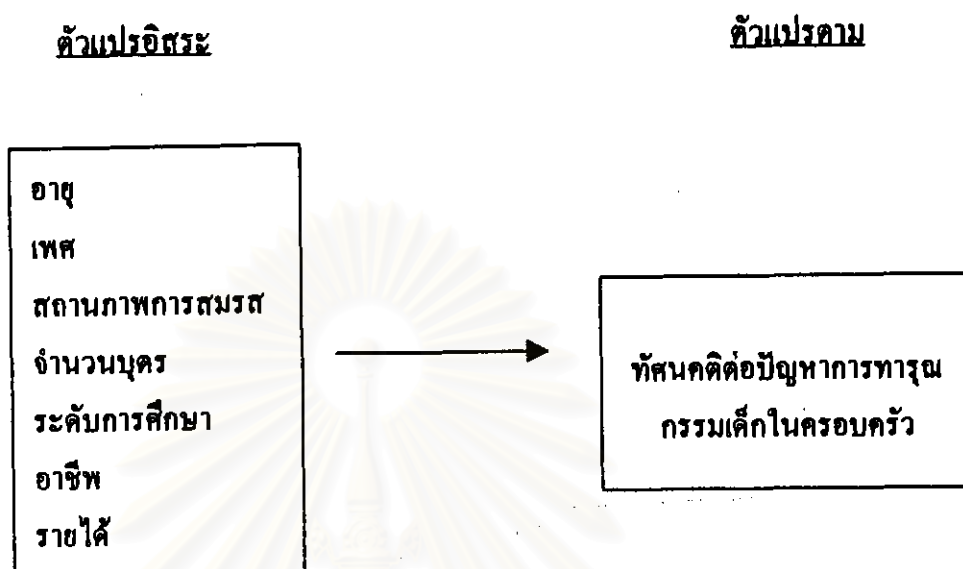
⁸³ ศุคสงวน สุธีสร, รายงานการวิจัย เรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว กรณีการประทุษร้ายทางร่างกาย และทางเพศต่อเด็กในสังคมไทย, หน้า 77-78.

วิทยานิพนธ์ของ ชรรมนุญ เหล่าสกุลพรเรื่อง “บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ ในการคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรม” (2542) ได้สรุปผลการศึกษาที่ได้จากข้อเสนอแนะของนักสังคมสงเคราะห์ ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานพอสรุปดังนี้

1. การกระทำทารุณกรรมเด็กเกิดขึ้นจากการที่คนในสังคมขาดจิตสำนึก ในการตระหนักถึงปัญหาในเรื่องสิทธิเด็ก การทารุณกรรมจึงเกิดขึ้นและยังเกิดอยู่ต่อไป ถ้าไม่ได้รับการแก้ไข การรณรงค์และพยายามเผยแพร่จิตสำนึกดังกล่าวเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ควรที่จะได้รับการเผยแพร่ไปสู่ส่วนต่างๆ ของสังคม เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาการทารุณกรรมต่อเด็ก
2. การรณรงค์ให้เกิดจิตสำนึกคงต้องใช้เวลานาน งานที่ควรกระทำเบื้องต้นคือ การคอยระมัดระวังกลุ่มเสี่ยง คือ ผู้ที่เคยกระทำทารุณกรรมผู้อื่นมาแล้วไม่ให้ทำซ้ำได้อีก
3. แม้ว่าปัญหาเศรษฐกิจจะเป็นปัญหาที่หนักหนาสาหัส แต่ก็ไม่ควรที่จะลดการให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก ทั้งที่ถูกกระทำทารุณกรรมและไม่ได้ถูกกระทำทารุณกรรม
4. ผู้ปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือต้องมีใจที่ต้องการจะปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ต้องไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดทิ้งงานที่ทำ ต้องหมั่นแสวงหาความรู้ในการปฏิบัติงานเพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติงานให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งถูกกระทำทารุณกรรมเป็นงานที่ละเอียดอ่อนซับซ้อน ต้องการความรู้เฉพาะทางในการปฏิบัติงานต่อเด็ก ซึ่งมีข้อปลีกย่อยและรายละเอียดมาก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก
5. ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานในเชิงสหวิชาชีพให้มาก เพราะเท่ากับเป็นการลดขั้นตอนการส่งต่อไปได้ เพราะเป็นการทำงานร่วมกันมาตั้งแต่แรก
6. ชุมชนและครอบครัวเป็นฐานสำคัญ ต้องพยายามหามาตรการที่จะสร้างให้ชุมชนระมัดระวังสอดส่องต่อปัญหาดังกล่าวให้เกิดขึ้น ได้น้อยที่สุด ส่วนทางด้านครอบครัว ต้องทำให้ปราศจากความรุนแรงในครอบครัวและการกระทำทารุณกรรมอันเกิดกับเด็ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.11 กรอบที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ อายุ เพศ สถานภาพการสมรส จำนวนบุตร ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว

2.12 สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้ที่มีอายุน้อย ให้ความสนใจปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าผู้ที่อายุมาก
2. เพศหญิง ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าเพศชาย
3. ผู้ที่แต่งงานแล้ว ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าผู้ที่เป็นโสด
4. ผู้ที่มีบุตรแล้ว ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าผู้ที่ไม่มียุตร

5. ผู้ที่มีการศึกษาสูงให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำ
6. ผู้ที่มีงานทำ ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าผู้ที่ไม่มียานทำ
7. ผู้ที่มีรายได้สูง ให้ความสนใจต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว มากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ

2.13 นิยามตัวแปร

1. อายุ หมายถึง อายุปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่แรกเกิด จนถึงวันที่เก็บข้อมูล

อายุน้อย	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุในขณะที่ทำการเก็บข้อมูลไม่เกิน 32 ปี
อายุมาก	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุในขณะที่ทำการเก็บข้อมูลเกินกว่า 32 ปี
2. เพศ หมายถึง ความแตกต่างทางสรีระของกลุ่มตัวอย่าง
3. การสมรส หมายถึง การอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ก็ตาม

โสด	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่มีคู่สมรส
สมรส	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่างที่มีคู่สมรสแล้ว ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ก็ตาม จะแบ่งเป็น สมรส แยกกันอยู่ หม้าย และหย่าร้าง
4. บุตร หมายถึง จำนวนบุตรของกลุ่มตัวอย่าง ไม่ว่าจะเกิดจากตนเอง บุตรที่เกิดจากคู่สมรส หรือบุตรบุญธรรม

ไม่มีบุตร	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่มีบุตร
มีบุตร	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรที่เกิดจากตนเอง บุตรที่เกิดจากคู่สมรส หรือบุตรบุญธรรม

5. ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาสูงสุด หรือการศึกษาปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาต่ำ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาค่ำกว่าระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

การศึกษาสูง หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาดั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป หรือเทียบเท่า

6. อาชีพ หมายถึง การมีงานทำของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งที่เป็นงานประจำ หรือทำงานเป็นช่วงเวลา

ไม่มีงานทำ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีงานประจำ หรือทำงานเป็นช่วงเวลา ซึ่ง ได้แก่ ผู้ที่ตกงาน นักเรียน นิสิต นักศึกษา

มีงานทำ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่มีงานประจำ หรือทำงานเป็นช่วงเวลา ได้แก่ รับราชการ ลูกจ้าง รวมทั้งผู้ที่มีกิจการเป็นของตนเอง

7. รายได้ หมายถึง รายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างต่อเดือน

รายได้ต่ำ หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 8,265 บาท

รายได้สูง หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนเกินกว่า 8,265 บาท

8. ทักษะ หมายถึง ความรู้ดี ความคิด ความเชื่อของกลุ่มตัวอย่างในด้านต่างๆ ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว

9. การทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัว หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลเด็กกระทำการ หรือละเว้นกระทำการใดๆ ที่มีผลทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจของเด็ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย